

*Interacció social
i influència educativa
en el context familiar*

*Tesi doctoral presentada per
Rosa M. Colomina Álvarez*

Dirigida pel Dr. Cèsar Coll Salvador

*Departament de Psicologia Evolutiva
i de l'Educació*

Universitat de Barcelona

Març de 1996

protagonistes de les històries són sempre els mateixos (David, Lisa, Switt). Així, no és estrany que siguin també els protagonistes dels esdeveniments que representen algunes de les díades mare-infant en les fases de joc.

b) Un canvi en el conjunt d'accions a desenvolupar per part dels personatges, és a dir, un canvi en el conjunt coherent d'accions amb una certa unitat temàtica que defineixen l'esdeveniment –a partir d'ara, identificarem cada segment de representació amb el nom genèric d'*esdeveniment*.

L'exemple següent correspon al final d'un segment de representació (l'emmetzinament de la guineu pels trolls, que ha estat guarida per David) i l'inici d'un altre segment de representació caracteritzat per personatges i esdeveniments diferents (Lisa és segrestada per un gat). Ens trobem davant de dos segments consecutius i, com veurem, la proposta d'esdeveniments del segon segment és acceptada per ambdues participants.

M: "Ya verás que pronto te pondrás bueno. Ya verás. Ya verás. Tranquilo que no pasa nada." [*M. manipula i posa veu al rol del personatge de David.*]

N: "Nana, nana, nana, nana." [*N. manipula i posa veu al rol del personatge de Switt.*]

N: Ahora el bicho.

M: ¿Qué bicho?

N: El bicho.

M: "Lalilili. Ésta. Lalilililili. Esta también que me gusta mucho. Al cesto." [*M. manipula i posa veu al rol del personatge de Lisa.*]

N: ¿Y quién hace de gato?

M: "Esta también." Tú vas de gato. "Ésta también." [*M. manipula i posa veu al rol del personatge de Lisa; hi intercala la resposta a N.*]

N: "Hummm." [*N. manipula i posa veu al rol del personatge del gat.*]

(5ª sessió)

Com hem vist en la presentació del segment de representació, en els casos en què l'esdeveniment que es representa està molt estructurat internament, parlem d'escenes diferents que el configuren. Ara bé, convé no confondre un canvi d'esdeveniment, que implica canvi de segment de representació, amb un simple canvi d'escena dins d'un mateix esdeveniment (vegeu la caracterització de l'escena en la descripció del segment de representació d'esdeveniments de l'apartat anterior).

(ii) Entendrem que es dóna el pas d'un segment d'interactivitat d'aprofundiment a un altre d'aprofundiment consecutiu, quan s'accepta una *proposta de temàtica específica sobre el món gnom o/i humà* que implica un **canvi de tema** sobre el qual mare i infant organitzen la seva activitat d'aprofundiment.

Per il·lustrar els dos criteris implicats en el canvi entre segments d'aprofundiment consecutius –proposta de tema acceptada i que suposi un canvi de tema en relació a l'anterior–, veiem l'exemple següent sobre com és acceptada una proposta de tema diferent. Les participants estan parlant de la mort dels gnoms i, posteriorment, passen a parlar de la mida dels personatges principals del món gnom: els gnoms i els trolls.

M: Y al David también le pasa lo mismo. El David tiene 400 años. Son muchííísimos.

N: Y la Lisa.

M: Y la Lisa, tiene muchíísimos, muchíísimos años. Y claro, llega un momento...

N: ¿Y por qué no crecen como los trolls?

M: Porque los trolls son de otra raza. ¿Eh que los gnomos no son tan altos como los hombres?

N: Claro que no.

(6ª sessió)

A continuació presentem, un exemple on es mostra el que no pot considerar-se canvi de segment d'aprofundiment. Malgrat que hi ha un intent de passar a un segment de representació, l'infant introdueix un aspecte nou sobre el mateix tema d'aprofundiment.

M: ¿Y verdad que hay, que a nosotros también nos pasa? Hay niños altos y niños bajos, ¿no?

N: Hala, mira, mamá. [*Assenyala uns gnoms del material.*]

M: ¿Qué? ¿Qué vamos a hacer hoy, Nora?

N: Iguales.

M: Sí. Ellos, casi todos... los gnomos son de un mismo tamaño. No hay un gnomo más alto que otro.

N: Todos son iguales.

M: Yo, me parece que lo único que tienen diferente son las narices.

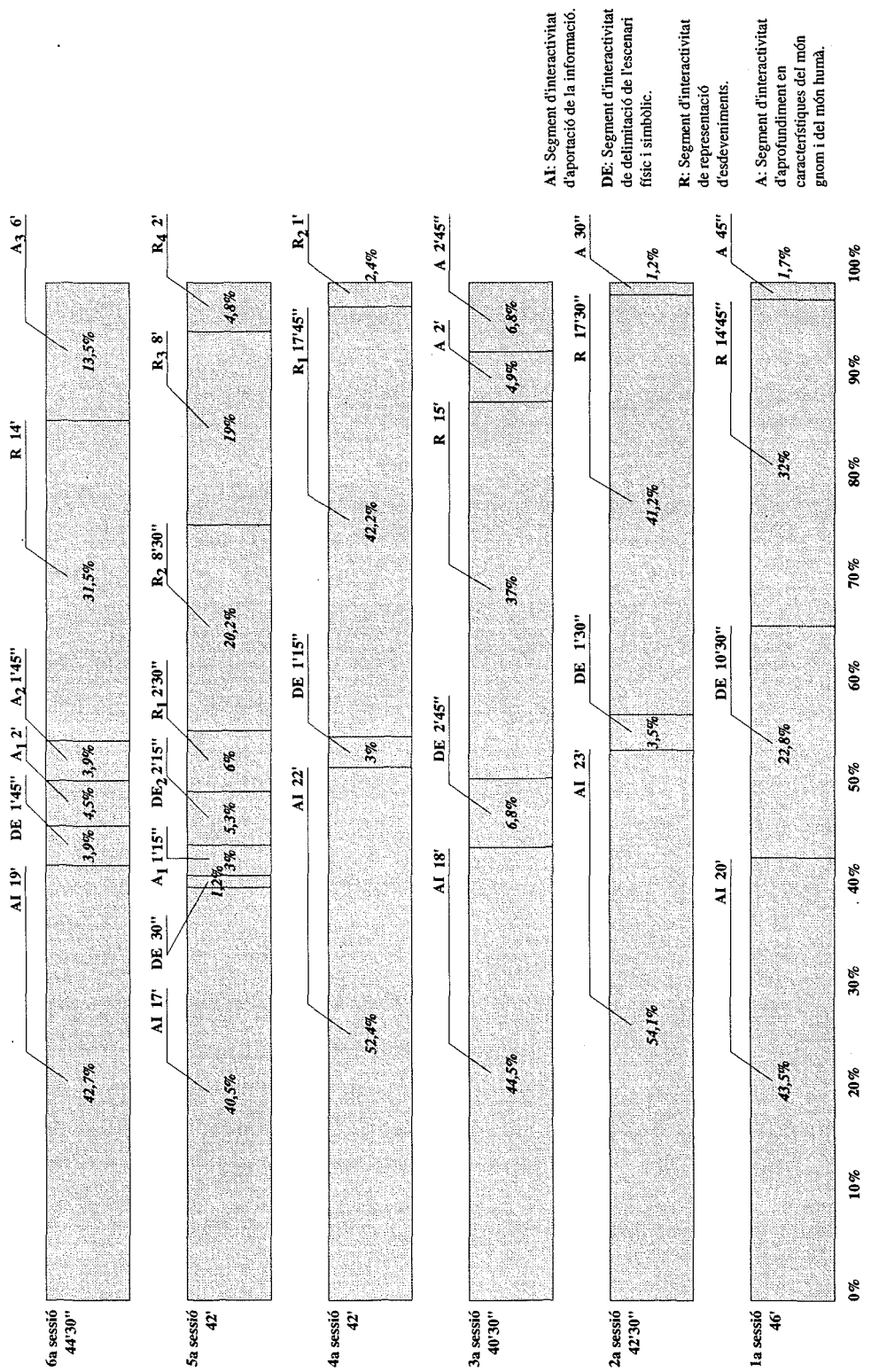
(6ª sessió)

Els segments d'interactivitat de delimitació de l'escenari no presenten el problema de ser consecutius. La delimitació de l'escenari, per les seves característiques, és una exigència prèvia per a la representació i els participants es dediquen a aquesta tasca fins que es considera suficient per passar a un altre tipus d'organització de l'activitat. En les ocasions en què apareix més d'un segment de delimitació de l'escenari en una mateixa sessió, aquests no són mai consecutius. Normalment, quan hi ha més d'un segment de delimitació és perquè hi ha hagut una interrupció de la delimitació de l'escenari en favor d'altres formes d'organització de l'activitat conjunta, però les participants no consideren suficientment acabada la delimitació iniciada anteriorment i la reprenen a continuació.

2.2. EL MAPA D'INTERACTIVITAT

Amb l'objectiu d'observar l'evolució de les diferents formes d'organització de l'activitat conjunta de la mare i la nena, i també de com es relacionen, començarem aquest apartat amb la presentació del mapa global resultant dels diferents tipus de segments d'interactivitat que han estat identificats. Aquest mapa d'interactivitat inclou la totalitat de les fases de visionat i les fases de joc de la seqüència d'activitat conjunta i mostra una panoràmica de conjunt de l'estructura que han construït les participants (vegeu el quadre II, a la pàgina següent). Començarem per comentar que el quadre II presenta els percentatges de temps proporcionalment dedicat a cada forma d'organització de l'activitat conjunta i, en aquest sentit, podem observar que els segments d'aportació de la informació ocupen entre un mínim del 40,5% i un màxim del 54,1% del temps de les sessions. Aquesta variació depèn no només del temps de les fases de visionat, sinó també del temps total dedicat per les participants a la fase de joc, en el seu conjunt, en cada sessió.

Quadre II. Mapa de les formes d'organització de l'activitat conjunta (SI)

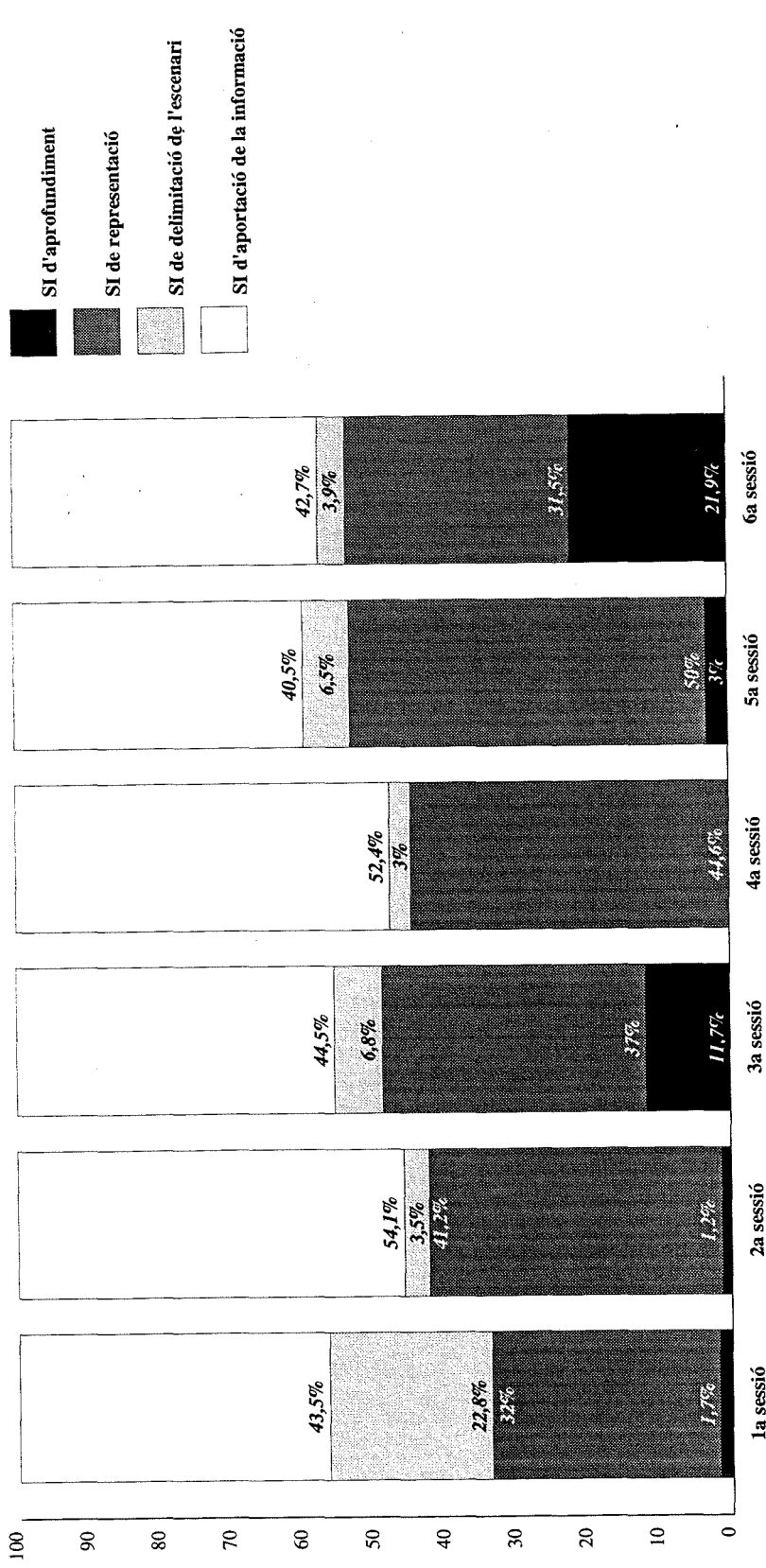
Havíem vist que en les fases de joc el temps dedicat depenia exclusivament de les participants. En definitiva, i en termes globals, la proporció mitjana de durada dels segments d'aportació és d'un 46,4%, lleugerament inferior a la suma de tots els segments d'interactivitat que apareixen en les fases de joc.

El que es pot apreciar més clarament són dues qüestions referides als segments que conformen les fases de joc, ja que la fase de visionat, per la seva mateixa naturalesa, només compta amb un segment d'interactivitat. La primera qüestió fa referència al fet que no només ha estat possible identificar segments d'interactivitat de diferents tipus, la qual cosa implica que les participants estructurin la seva activitat en formes d'organització diferents, sinó també que aquestes formes d'organització de l'activitat es repeteixen amb una estabilitat important al llarg de les diferents fases de joc. La segona qüestió es refereix a l'increment que experimenta la segmentació de l'activitat en les fases de joc cap a les darreres sessions, qüestió que comentarem més endavant.

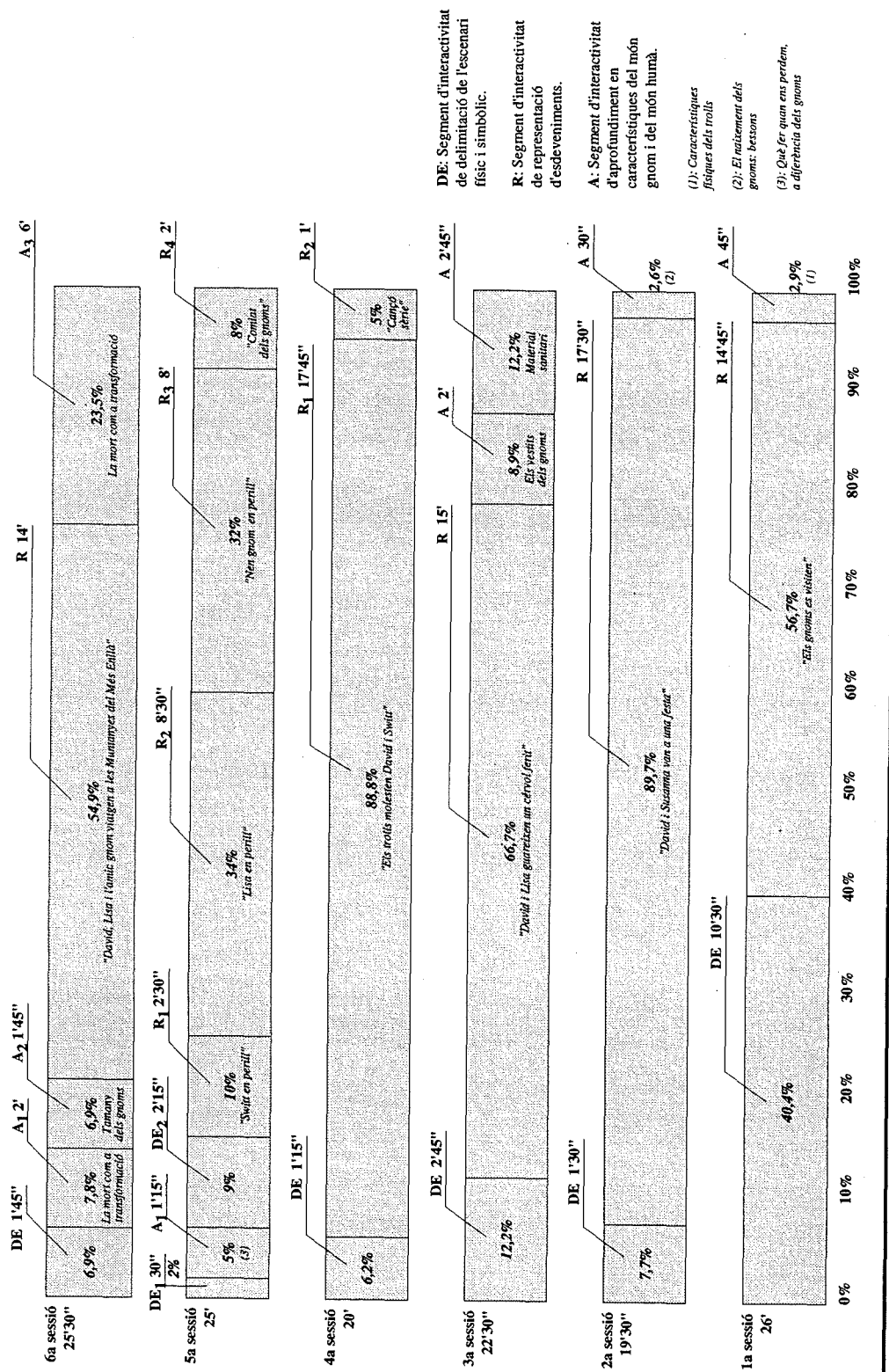
En el gràfic I, a la pàgina següent, es presenta, així mateix, l'estructura global de les sis sessions per temps total dedicat a cada tipus de segments d'interactivitat. En aquest gràfic s'aprecia la presència important del temps dedicat a la delimitació de l'escenari, en la primera sessió, i l'increment del pes específic del temps dedicat a l'aprofundiment, en la darrera.

Després d'aquests breus comentaris sobre l'estructura de la interactivitat global, passem ara a centrar-nos en l'anàlisi detallada dels segments d'interactivitat que constitueixen les diferents fases de joc de les sis sessions. Per a aquesta anàlisi utilitzarem el mapa d'interactivitat corresponent exclusivament a les fases de joc, mapa que correspon al quadre III, que es mostra a les pàgines següents. En aquest mapa, i pel que fa als segments d'interactivitat de representació i d'aprofundiment, hi consten respectivament els noms dels esdeveniments que es representen i dels temes objecte d'aprofundiment que constitueixen l'eix de l'activitat conjunta.

Gràfic I. Percentatge del temps ocupat per cada tipus de segment d'interactivitat en cada sessió

Quadre III. Mapa de les formes d'organització de l'activitat conjunta en les fases de joc

DE: Segment d'interactivitat de delimitació de l'escenari físic i simbòlic.
 R: Segment d'interactivitat de representació d'esdeveniments.
 A: Segment d'interactivitat d'aprofundiment en característiques del món gnòm i del món humà.

(1): Característiques físiques dels trois
 (2): El naixement dels gnoms: bessons
 (3): Que fer quan ens perdem, a diferència dels gnoms

Els comentaris que segueixen sobre aquest mapa d'interactivitat s'articulen al voltant de tres eixos: en primer lloc, la presència o absència de cada tipus de segment d'interactivitat; en segon lloc, l'ordre d'aparició o moment de la sessió en què apareix cada un d'aquests tipus; i, en tercer lloc, el temps de duració global per cada tipus de segment d'interactivitat en cada sessió.

En primer lloc, s'observa que en totes les sessions apareixen els tres tipus de segments d'interactivitat identificats en les fases de joc, exceptuant el cas de la quarta sessió en què no ha estat identificat cap segment d'interactivitat d'aprofundiment. Així mateix, en algunes sessions es repeteixen els segments d'interactivitat del mateix tipus; és a dir, segments que caracteritzen i reflecteixen una mateixa manera d'organitzar l'activitat conjunta. Com exemple podem citar la cinquena sessió, en la qual se succeeixen quatre segments de representació d'esdeveniments.

En segon lloc, l'ordre o la seqüenciació temporal en què aquests segments d'interactivitat apareixen també presenta algunes regularitats en el conjunt de sessions, com es pot veure en el mapa d'interactivitat de les fases de joc (quadre III) que comentarem tot seguit.

El segment de delimitació de l'escenari obre totes les fases de joc i precedeix segments de representació d'esdeveniments i, amb menys freqüència –en les dues darreres sessions–, segments d'aprofundiment.

Els segments d'interactivitat de representació d'esdeveniments estan situats majoritàriament entre un segment de delimitació de l'escenari i un segment d'aprofundiment, exceptuant la quarta sessió, en què no precedeix un segment d'interactivitat d'aprofundiment, i la darrera sessió, en què el segment de representació d'esdeveniments va després d'un segment d'aprofundiment.

Els segments d'interactivitat d'aprofundiment apareixen al final de totes les sessions i també després dels segments d'interactivitat de delimitació de l'escenari que obren les sessions cinquena i sisena.

En resum, l'estructura de les diferents fases de joc es pot representar així:

- 1ª sessió DE-R-A
- 2ª sessió DE-R-A
- 3ª sessió DE-R-A-A
- 4ª sessió DE-R-R
- 5ª sessió DE-A-DE-R-R-R-R
- 6ª sessió DE-A-A-R-A

DE: delimitació de l'escenari
R: representació d'esdeveniments
A: aprofundiment

En la primera sessió, l'estructura de l'activitat conjunta de la fase de joc respon a la seqüència DE-R-A de segments d'interactivitat, una versió senzilla del que es va desenvolupant al llarg de les altres fases de joc i que evoluciona cap a una estructura més complexa de DE-A-A-R-A que apareix en la darrera sessió.

En termes generals, observem un augment de la segmentació de l'estructura de l'activitat conjunta. En les primeres sessions predomina l'estructura bàsica DE-R-A, que conserva el mateix ordre d'aparició dels diferents tipus de segments, de manera que l'activitat conjunta s'organitza partint de la delimitació de l'escenari, que té un paper fonamental en la preparació de la representació que ve a continuació, i la sessió acaba amb aprofundiments sobre algun tema relacionat amb algun aspecte que ha sorgit anteriorment en la fase de visionat o en el decurs de la representació anterior. En les dues darreres sessions, la segmentació de l'activitat dels participants augmenta i es produeixen canvis importants en l'ordre d'aparició dels segments, on destaquen els segments d'aprofundiment que es fan presents també precedint la representació.

La primera qüestió que volem remarcar és la configuració de segments d'interactivitat que presenten els tipus de delimitació de l'escenari i representació (DE-R). En efecte, la delimitació de l'escenari és un element necessari i imprescindible per possibilitar una representació posterior, ja que suposa organitzar i seleccionar un material determinat cada vegada més dirigit a la representació. La delimitació de l'escenari és essencial per posar-se d'acord abans de passar a la representació. A més, el joc amb

material presenta unes exigències mínimes de col·locació i selecció abans de poder actuar representant. De fet, observem que totes les sessions s'obren amb un segment d'interactivitat de delimitació de l'escenari. En la 5ª sessió trobem dos segments de delimitació de l'escenari, ja que el primer és molt breu i no ha estat suficient per establir la definició inicial de la situació que permeti passar a la representació.

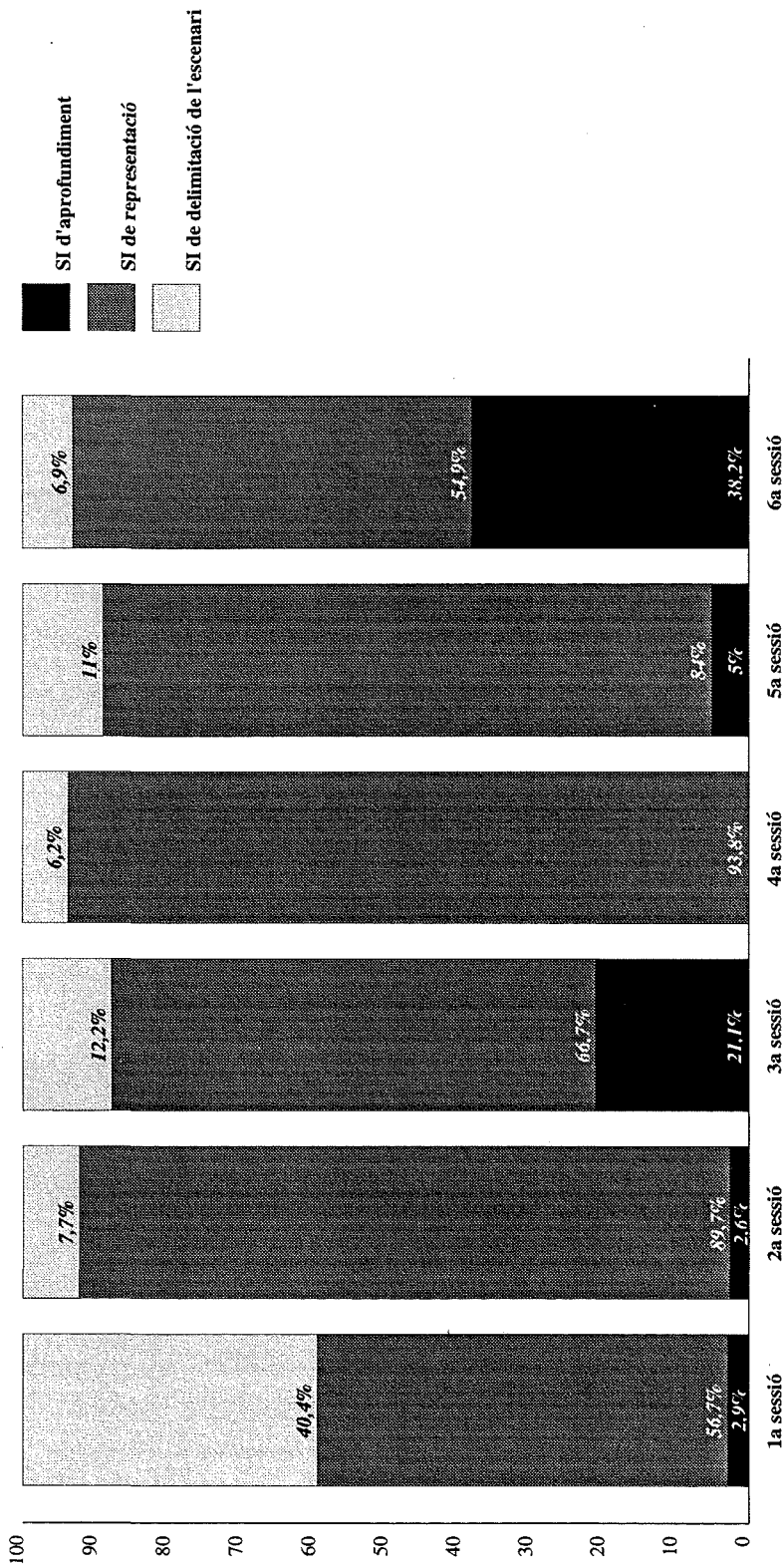
D'altra banda, les relacions entre els segments d'interactivitat de representació i d'aprofundiment també mereixen un comentari específic. D'acord amb el que acabem de constatar, en l'estructura que presenten les fases de joc, trobem dos tipus de configuracions: R-A i A-R. Com veurem més detalladament en la síntesi sobre l'evolució dels segments d'interactivitat, aquestes dues configuracions reflecteixen una matisació en les funcions que compleix el segment d'aprofundiment, segons que aquest precedeixi o segueixi un segment d'interactivitat de representació.

Finalment, i en tercer lloc, ens referirem a les variacions en el temps de duració global de cada un dels tres tipus de segments d'interactivitat en les fases de joc (vegeu el gràfic II a la pàgina següent).

Així, el segment de **delimitació de l'escenari físic i simbòlic** representa, en la 1ª sessió, més d'una tercera part de la durada total d'aquesta fase de joc –exactament un 40,4 %. La durada d'aquest segment es redueix notablement en la resta de sessions, en què no excedeix d'un 12 % del total de la fase de joc.

En el segment de **representació** la durada global experimenta variacions, tot i que, en principi, es mostra amb una durada més estable que els altres dos tipus de segments. En aquest cas, com en el cas del segment d'aprofundiment, a més de considerar el temps de cada segment, cal considerar la durada total que mare i infant dediquen a aquest tipus d'organització de l'activitat conjunta al llarg de cada sessió, ja que com mostra el mapa d'interactivitat (quadre III), en algunes fases de joc apareix més d'un segment d'interactivitat de representació d'esdeveniments.

Gràfic II. Percentatge del temps ocupat pels tres tipus de segments d'interactivitat en les fases de joc de cada sessió

Malgrat que, com afirmàvem anteriorment, no es pot constatar una tendència uniforme i constant a augmentar o disminuir la presència d'aquests tipus de segment d'interactivitat al llarg de la seqüència d'activitat conjunta –com així s'esdevé en els altres dos tipus de segment d'interactivitat– el que s'aprecia, en termes generals, és que augmenta en les primeres sessions fins arribar a la quarta sessió en què la mare i la nena dediquen gairebé un 94% del temps total a la representació. Posteriorment es fa palès un notable descens fins a un 55% en la darrera sessió. Com a dada significativa, però, volem remarcar la coincidència en la dedicació del temps a aquest segment d'interactivitat de representació entre la primera i la darrera sessió (57% i 55%, respectivament). Aquesta dada, encara que pugui aparèixer com a purament anecdòtica, pot estar reflectint com ha evolucionat l'activitat conjunta des d'una primera sessió, en què a més de la representació hi ha un pes específic rellevant de la delimitació de l'escenari, fins a una darrera sessió, en què aquesta importància es concedeix a l'aprofundiment.

La presència dels segments d'**aprofundiment** va augmentant en el decurs de les sessions. Des de les dues primeres sessions, en les quals representa menys del 3% total de la sessió, passant per la tercera on ja representa el 21%, fins a la darrera sessió, en què ocupa el 37% del temps de la fase de joc.

En conjunt constatem, doncs, que a mesura que avancen les sessions, les tendències que s'observen són d'un augment progressiu del temps dedicat al segment d'aprofundiment, un descens espectacular del segment d'interactivitat de delimitació de l'escenari a partir de la segona sessió, i una corba d'ascens i descens per al segment de representació d'esdeveniments que, tanmateix conserva sempre uns límits de presència elevats ja que, de fet, és aquest tipus de segment d'interactivitat el que ocupa, en totes les fases de joc de les sessions, més d'un 50% de l'activitat conjunta.

Fins aquí ens hem limitat a comentar les regularitats i els canvis importants en el temps i en l'ordre d'aparició dels tipus de segments d'interactivitat que es desprenen directament de la lectura dels gràfics. A continuació sintetitzarem i matisarem l'evolució de cada tipus de segments d'interactivitat aportant elements que, al nostre entendre, hi tenen un pes específic, com són la funció que realitzen en el conjunt de la seqüència

d'activitat conjunta i la influència de les fases de visionat en la manera com es concreten els continguts dels segments d'interactivitat.

2.2.1. EVOLUCIÓ DEL SEGMENT D'INTERACTIVITAT DE DELIMITACIÓ DE L'ESCENARI

Entenem que la funció primordial del segment d'interactivitat de delimitació de l'escenari és la de permetre que les participants puguin començar a negociar i compartir significats respecte del material, de les seves característiques i de les possibles accions a realitzar amb aquest material al servei de la representació posterior. En aquest sentit, no és difícil d'interpretar per què és el primer segment d'interactivitat de totes les fases de joc i per què, en concret, ocupa una part molt important el segment de delimitació que obre la primera fase de joc de la seqüència, ja que és el primer contacte que tenen els participants amb el material i amb el que implica l'entorn fictici dels gnoms com a objecte de coneixement. Així, un cop la mare i la nena ja han pogut fixar i compartir unes bases mínimes sobre aquests aspectes, en les sessions següents no és necessari repetir tot el procés i, en conseqüència, el temps que dediquen a aquesta forma d'organització de l'activitat conjunta decreix considerablement a partir de la segona sessió. Cal assenyalar, però, que no desapareix, perquè segueix sent necessari organitzar mínimament el material per iniciar la representació, però això es pot fer en un període de temps més breu, atès que la mare i la nena es posen d'acord més ràpidament. A més, aquest fa possible que a partir de la segona sessió les participants puguin centrar gran part de la seva activitat en altres aspectes relacionats amb la delimitació de l'escenari, com de fet fan.

En la segona i tercera sessions prenen importància els comentaris i la negociació relatius a propostes d'esdeveniments per representar. A partir de la quarta sessió, en canvi, les propostes no apareixen, ja que des del primer moment la col·locació i identificació dels elements sembla que està implícitament dirigida cap a la representació d'uns esdeveniments més o menys compartits que s'explicitaran al principi del segment d'interactivitat de representació. Una possible interpretació d'aquest fet pot respondre al paper que té la consigna que donem als participants a l'inici de les fases de joc. Recordem que mentre que en les tres primeres sessions la consigna de

l'observadora és totalment oberta, a partir de la quarta es concreta més sobre allò que se'ls demana de fer, demanda que té molt a veure amb alguns dels esdeveniments que ha presentat la pel·lícula de vídeo que acaben de veure. Probablement les participants, i especialment la mare, també tenen present aquest referent i passen directament a seleccionar aquells elements i personatges que necessiten per dur a terme una representació en la línia del que se'ls ha proposat. D'altra banda, és important tenir en compte que en les tres sessions anteriors, ja abans de tancar més la consigna, mare i infant havien definit la seva activitat espontàniament en aquesta línia de fidelitat als esdeveniments del vídeo.

2.2.2. EVOLUCIÓ DEL SEGMENT D'INTERACTIVITAT DE REPRESENTACIÓ D'ESDEVENIMENTS

Atenent a les seves característiques, els segments d'interactivitat de representació d'esdeveniments presenten dos tipus d'exigències mínimes i ben diferents per concretar-se i desenvolupar-se. La primera exigència fa referència a la necessitat que en l'activitat conjunta anterior les participants hagin organitzat mínimament el material; la segona exigència es refereix a la necessitat que hagin negociat i compartit sobre què faran la representació. Com hem vist, la primera qüestió s'assegura essencialment en el segment d'interactivitat de delimitació de l'escenari, que és sempre anterior en la sessió, tot i que les participants també poden seguir organitzant el material a l'interior del segment de representació. De fet, progressivament i a partir de la segona sessió, gran part de la identificació i col·locació en l'escenari dels personatges que seleccionen per a l'esdeveniment passa a fer-se en el marc d'aquest segment. Cal recordar, però, que aquesta identificació i col·locació del material ja està clarament al servei de la representació que la mare i la nena han acordat. El segon requisit, com hem comentat en els criteris per determinar l'inici d'aquests segments de representació, es concreta en una proposta d'esdeveniments per representar que ha de ser acceptada i compartida per les dues participants.

L'evolució de les característiques dels segments de representació està molt relacionada amb el que passa en els segments de delimitació de l'escenari. Efectivament, en la primera sessió, com hem vist, el pes específic de la

delimitació de l'escenari en l'activitat conjunta és important no només pel temps que hi dediquen –ja suficientment considerable–, sinó per la importància del paper que compleix. Probablement perquè l'atenció de la mare i la nena està centrada en aquest primer contacte amb el material i el món gnom, la proposta de representació acceptada, i en conseqüència, la representació que fan, versa sobre un tema que, com podem veure pel títol que hi ha en el mapa d'interactivitat ("les visites"), té poc a veure amb els esdeveniments que es presenten en la fase de visionat i en el desenvolupament de l'esdeveniment s'incorporen escassos elements propis del món social gnom. En certa mesura, podríem aventurar que la representació que fan la mare i la nena en aquesta sessió amb el material gnom podrien fer-la amb un altre tipus de material totalment diferent constituït, per exemple, per personatges humans.

No succeeix això en les següents fases de joc, en què la proposta acceptada i l'esdeveniment que construeixen els participants reflecteixen àmpliament els esdeveniments que es presenten en les fases de visionat, com es pot comprovar per la coincidència entre els títols que hem posat als esdeveniments que representen, i que consten al mapa d'interactivitat de les fases de joc, i els títols dels esdeveniments que apareixen en les fases de visionat (vegeu aquests títols en l'annex 2 sobre l'estructura que presenten les fases de visionat). Així, a partir de la segona sessió la representació pren un paper essencial en la fase de joc, com ho mostra l'augment temporal d'aquesta forma d'organització de l'activitat conjunta. En la darrera sessió, per a la qual són vàlids tots els comentaris anteriors sobre la naturalesa dels esdeveniments representats, la disminució del temps dedicat al segment de representació està vinculada a l'augment que s'observa en relació amb el segment d'aprofundiment.

2.2.3. EVOLUCIÓ DEL SEGMENT D'INTERACTIVITAT D'APROFUNDIMENT

L'evolució dels segments d'interactivitat d'aprofundiment es relaciona essencialment amb un canvi en el moment de la fase de joc en què apareixen –recordem que en les tres primeres sessions apareixen al final i en les darreres sessions apareixen també a l'inici de les fases de joc– i amb

el grau de vinculació del tema d'aprofundiment amb el tema de la representació de la mateixa sessió.

En efecte, quan els segments d'interactivitat d'aprofundiment apareixen al final de la fase de joc, els temes sobre els quals versa tenen una relació parcial o puntual amb el que han fet en aquesta mateixa fase anteriorment o el que han vist en la pel·lícula. Així, per exemple, en el decurs de la representació de la tercera sessió les participants han afegit material sanitari de joguina al material gnom. Posteriorment, construeixen un segment d'interactivitat d'aprofundiment entorn de l'exploració i l'explicació de la utilitat de cada un dels elements del material sanitari.

Quan el segment d'aprofundiment apareix al principi de la fase de joc, en canvi, el tema de l'aprofundiment es refereix al tema global de la sessió i es relaciona directament amb el tema central de l'esdeveniment que representaran a continuació i que, a més, serà l'únic objecte de la sessió. En aquest cas, entenem que la funció del segment d'aprofundiment pren un caire diferent; ho interpretem com un recurs que la mare introdueix per centrar l'atenció conjunta sobre el tema que representaran a continuació i assegurar-se de compartir alguns aspectes concrets amb la nena. La característica més rellevant és que, abans de posar-se a representar utilitzant els coneixements sobre el món gnom, la mare recorre a coneixements compartits amb la nena sobre com es realitzen aquestes mateixes actuacions en el món humà, proporciona explicacions i estableix relacions ajudant la nena a contrastar les maneres d'actuar d'un món social i l'altre.

Com ja assenyalàvem anteriorment, per comprendre més en profunditat com evolucionen cada una d'aquestes formes d'organització de l'activitat conjunta és necessari recórrer a l'evolució més detallada de les actuacions de les participants en cada un dels segments d'interactivitat. Aquesta és l'anàlisi que presentem en l'apartat següent.

3. L'EVOLUCIÓ DE LES ACTUACIONS I DE LES FORMES DE LES ACTUACIONS DE LES PARTICIPANTS EN ELS SEGMENTS D'INTERACTIVITAT DE LES FASES DE JOC

Després de la presentació general dels tres tipus de segments d'interactivitat que hem identificat en l'activitat conjunta de les participants, iniciem la tercera part del capítol 4, que està constituïda per dos apartats de naturalesa diferent. El primer s'ocupa de la categorització elaborada per a l'anàlisi de les actuacions de les participants en el decurs de les fases de joc. El segon apartat, més extens, presenta, per a cada tipus de segment d'interactivitat, en primer lloc la descripció de la categorització utilitzada i a continuació els resultats de l'anàlisi efectuada.

3.1. CATEGORITZACIÓ PER A L'ANÀLISI DE LES ACTUACIONS

Començarem aquest apartat descrivint detalladament les opcions que han guiat l'elaboració de les categories emprades per a l'anàlisi de les actuacions típiques que caracteritzen cada un dels segments d'interactivitat. Com veurem, aquestes categories són el resultat d'un conjunt de decisions inspirades en el marc teòric i metodològic del nostre treball. Entre aquestes decisions destaca la incorporació de tres dimensions que des d'aquest marc de referència hem considerat rellevants per aprofundir en l'anàlisi de les actuacions típiques de les participants que hem presentat en l'apartat anterior i que, com hem vist, donaven lloc a la identificació dels tres tipus de segments d'interactivitat. A partir de la introducció d'aquestes dimensions i de la seva aplicació a les actuacions típiques que caracteritzen cada un dels segments d'interactivitat hem

elaborat una categorització de les formes que prenen aquestes actuacions típiques de les participants en cada un dels segments d'interactivitat.

Igualment ha estat necessari prendre opcions metodològiques específiques per tal de poder mantenir uns criteris estables a l'hora d'identificar en les dades les actuacions categoritzades i també per poder resoldre algunes de les dificultats amb què ens hem trobat. Amb la presentació d'aquestes opcions conclourem l'apartat i continuarem en el següent amb la presentació dels resultats.

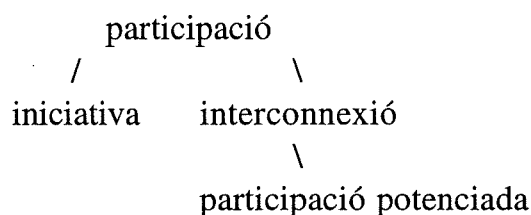
3.1.1. DIMENSIONS CONCEPTUALS RELLEVANTS PER A L'ANÀLISI DE LES ACTUACIONS: INICIATIVA, PARTICIPACIÓ POTENCIADA I INTERCONNEXIÓ

Per avançar en l'anàlisi dels grans tipus d'actuacions de mare i infant identificades en cada tipus de segment hem elaborat una categorització de les formes que prenen aquestes actuacions en cada segment d'interactivitat. La necessitat d'elaborar aquesta categorització més específica a partir de les actuacions típiques de les participants en cada una de les formes d'organització de l'activitat conjunta, està directament vinculada als objectius del nostre treball: dotar-nos d'instruments conceptuals i metodològics que ens permetin comprendre la definició i construcció de l'activitat conjunta, les aportacions de mare i infant a aquesta construcció i, especialment, les ajudes que la mare proporciona a l'infant. Fins aquí hem vist que les participants han construït tres tipus diferents de formes d'organització de l'activitat conjunta, formes que es corresponen amb tres estructures de participació diferents definides per les actuacions típiques de mare i infant. Aquests primers resultats són indubtablement importants per comprendre la definició i l'estructura de l'activitat. Però és igualment important per als nostres propòsits comprendre com aconsegueixen –i en quin grau– articular aquesta activitat. L'anàlisi de les actuacions de les participants és per a nosaltres la via que ens ha de permetre poder-ho abordar. Per aquesta raó, com veurem, en l'anàlisi de les actuacions típiques hem introduït tres dimensions –que comentarem tot seguit– per elaborar una categorització més específica en la qual sigui possible identificar el grau en què podem parlar d'activitat articulada entre les participants, les aportacions d'ambdues –i especialment,

de la mare– i l'evolució al llarg de les fases de joc de la seqüència. Aquesta categorització és tributària de dos requisits bàsics: són necessàries formes d'actuacions que siguin coherents i pertinents des del nostre marc teòric, és a dir, que ens puguin informar més sobre l'articulació entre actuacions de mare i infant en relació amb un contingut i que també permetin captar-ne l'evolució al llarg de les fases de joc de la seqüència d'activitat conjunta.

Tenint en compte aquests requisits, la categorització definitiva de les formes de les actuacions analitzades és deutora de considerar les actuacions típiques centrant l'atenció en la participació de mare i infant en la construcció de l'activitat. Entenem per participació en l'activitat el grau d'implicació en la tasca que un membre de la parella posa de manifest amb les seves actuacions, prenent part en la construcció de l'activitat conjunta entorn dels temes concrets que té per objecte. Ara bé, el grau d'implicació d'un participant pot ser variable –major o menor- i, sobretot, de diferent naturalesa. Des de la nostra perspectiva, per copsar part d'aquesta naturalesa, les informacions rellevants a considerar poden provenir d'examinar el comportament de tres factors o dimensions de les actuacions: la **iniciativa**, la **participació potenciada** i la **interconnexió**.

Es tracta d'una focalització en tres dimensions que ens permeten caracteritzar la participació, tot i que cada una té un interès diferent: la iniciativa i la interconnexió es refereixen directament a la participació espontània, mentre que la participació potenciada aporta una informació molt específica i vinculada a la interconnexió entre les actuacions de les participants; en concret, recull informació sobre com un participant potencia la intervenció de l'altre i sobre com aquest respon a les demandes de participació de l'altre. Una possible manera de reflectir les relacions que proposem entre les tres dimensions s'expressa en l'esquema següent:

A continuació, explicitarem com s'entenen cada una d'aquestes tres dimensions i les informacions rellevants que poden oferir-nos.

En termes globals, s'entén que un participant pren la **iniciativa** quan, mitjançant una intervenció, és el primer de proposar, organitzar, aportar o introduir un aspecte determinat susceptible d'incorporar-se en el marc de l'activitat conjunta, sense que aquesta aportació hagi estat expressament sol·licitada o suggerida anteriorment per l'altre.

Tot seguit es presenta un exemple de forma d'actuació que informa sobre l'anàlisi de la iniciativa en el segment d'aprofundiment.

M: Nora, ¿si tú te perdieras, qué harías?
(5ª sessió)

Conèixer quin participant pren la iniciativa, en què, si hi ha evolució en relació amb aquesta dimensió al llarg de les fases de joc i en quines actuacions de la mare i l'infant això és més evident, són alguns dels indicadors que ens interessien. Per una part, proporcionen informació sobre la manera com es va definint i decantant el context situacional de l'activitat i, específicament, sobre qui té un paper important en la definició de l'activitat conjunta en relació amb les diferents actuacions; per una altra, aporten indicis sobre la manera com es va gestionant i com progressa el control de la situació al llarg del procés: quin participant controla determinats tipus d'actuacions i si hi ha evolució al llarg de la seqüència d'activitat conjunta i si un participant que al principi no prenia certes iniciatives sobre allò, n'assumeix el control més endavant.

S'entén la **participació potenciada** des de dues vessants: segons qui la potencia a través del requeriment i segons la resposta que l'altre dóna a aquest requeriment. Dit d'un altre manera, per una part, aquelles formes d'actuacions mitjançant les quals la mare o l'infant propicien i demanen la participació de l'altre –intervencions espontànies– i, per una altra, les actuacions que palesen una resposta a aquestes demandes, les quals es consideren intervencions no espontànies perquè obeeixen al requeriment anterior de l'altre. Així, en realitat estem davant de possibles patrons de formes d'actuacions articulades de les participants que obeeixen a la relació requeriment/resposta al requeriment.

Tot seguit es presenta un exemple de forma d'actuació que informa sobre l'anàlisi de la participació potenciada.

M: ¿Esto qué es, Nora?

N: Un bambi.

(1ª sessió)

S'entén per **interconnexió** entre les intervencions de les participants el grau de lligam i de relació que presenten les actuacions d'un participant amb les de l'altre. En general, el grau d'interconnexió proporciona informació sobre el nivell de continuïtat, sobre el grau en què ambdós participants s'impliquen, tenint en compte les aportacions de l'altre, en la construcció de l'activitat conjunta. En altres paraules, podríem dir que la interconnexió es refereix al grau en què l'activitat conjunta del les participants és realment conjunta, al grau en què allò que fa un implica un seguiment i una articulació contingent amb allò que fa l'altre (Edwards i Mercer, 1988). Podem establir un contínuum respecte del grau d'interconnexió: des d'actuacions totalment individuals realitzades al marge de l'altre, fins a actuacions totalment condicionades per les actuacions de l'altre. En els graus més elevats d'interconnexió trobem el reflex més clar que els participants estan implicats en un procés d'activitat conjunta sobre els diferents continguts que van abordant.

Tot seguit es presenta un exemple de forma d'actuació que informa sobre el grau d'interconnexió en el segment de delimitació de l'escenari.

[M. acaba de col·locar les granotes a la vora del riu.]

N: Las ranas tienen que estar al agua.

M: [Acaba de col·locar les granotes a la vora del riu.]

N: Las ranas tienen que estar al agua.

(1ª sessió)

L'exemple anterior il·lustra una forma d'interconnexió espontània: la nena intervé perquè ha estat pendent de la col·locació que ha fet la mare i que no li sembla adequada. A més de les actuacions espontànies que reflecteixen aquesta interconnexió, els patrons d'actuacions articulades mare-infant que poden resultar de l'anàlisi de la participació potenciada (requeriment/resposta al requeriment de l'altre) proporcionen també informació complementària sobre la interconnexió entre les actuacions de les participants.

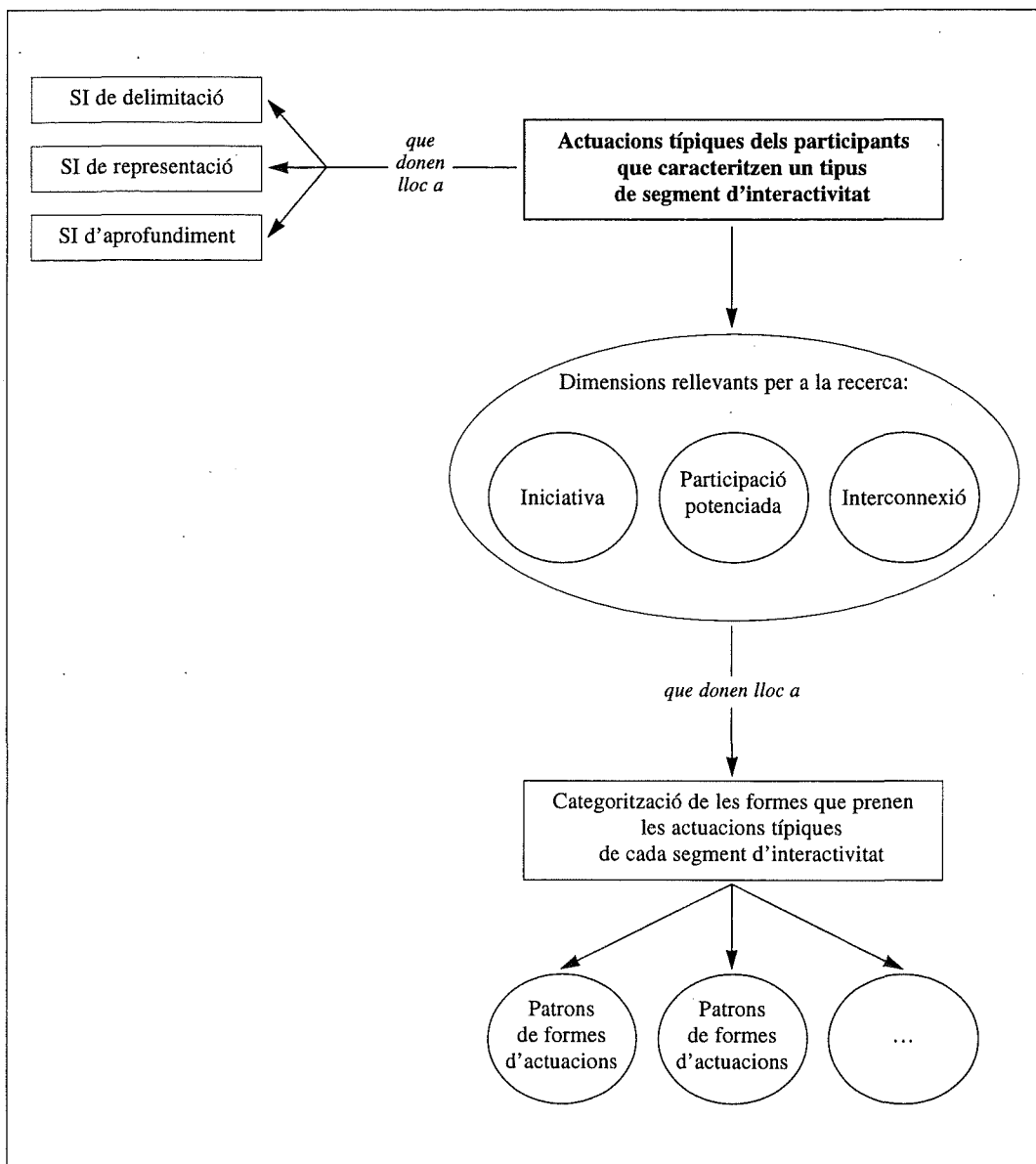
En resum, des del nostre marc teòric, la interrelació entre indicadors com ara que la participació sigui espontània o requerida, que aparegui en un o altre moment determinat, que versí sobre un determinat tema o altre, que sigui realitzada per un o altre participant i que tingui en compte l'activitat de l'altre membre de la díada, aportarà informació sobre la manera com es construeix i defineix l'activitat conjunta, el grau d'articulació de l'activitat i, en darrer terme, sobre les possibilitats d'ajustar l'ajuda per part de la mare als progressos i dificultats de l'infant en la seva participació en l'activitat. En la mesura que això s'aconsegueixi, podem esbrinar la possibilitat de trobar indicadors respecte dels mecanismes d'influència educativa de traspàs del control i de construcció de significats cada vegada més compartits.

D'acord amb aquestes dimensions, es proposa una categorització de les formes que prenen les actuacions típiques de les participants en els tres tipus de segments d'interactivitat. Algunes d'aquestes formes d'actuacions donen lloc a patrons articulats de formes d'actuacions de les participants. Per il·lustrar el procés seguit en l'elaboració de la categorització i l'anàlisi de les actuacions, es presenta, a la pàgina següent, l'esquema del quadre IV.

Per a una comprensió millor dels resultats obtinguts, es presenta la descripció de la categorització corresponent a cada segment d'interactivitat precedint l'explicació dels resultats relatius a l'evolució d'aquestes formes d'actuacions en cada tipus de segment en l'apartat 3.2. (vegeu, també, l'annex 7).

Abans però, hem d'ocupar-nos de les qüestions metodològiques que han estat conseqüència de l'elaboració i la utilització d'aquestes categoritzacions de les actuacions en termes de formes d'actuacions.

Quadre IV. Esquema del procés seguit per a l'anàlisi de les actuacions dels participants

3.1.2. ASPECTES METODOLÒGICS IMPLICATS EN LA CATEGORITZACIÓ DE LES ACTUACIONS

A partir de la identificació de les actuacions típiques i de l'elaboració de la categorització de les formes que prenen aquestes actuacions procedim a la identificació i segmentació d'aquestes formes en les dades transcrites. En el que segueix, presentem les opcions preses per resoldre les dificultats trobades en l'aplicació de l'esmentada categorització. Val a dir que per poder interpretar aquestes opcions pot ser útil al lector seguir la presentació amb l'ajut dels quadres que s'adjunten amb aquest treball, on consten les llistes de formes d'actuacions seleccionades, que també es poden consultar a l'annex 7.

En una situació diàdica caracteritzada per torns continuats entre les dues participants com la que estudiem en aquesta investigació, el llinar màxim de la intervenció d'un participant queda definit pel torn del participant. Així, si la mare realitza una forma d'actuació (a), l'infant una forma d'actuació (b) i, a continuació, la mare una altra (a), comptabilitzarem dues formes d'actuacions (a) per a la mare, encara que siguin del mateix tipus i amb relació al mateix objecte de l'activitat conjunta; la interrupció entre la primera i la segona intervenció de la mare és motivada per la intervenció de l'infant i s'entén que la nova actuació de la mare tindrà en compte l'actuació de l'infant. En un cas extrem poden trobar-se patrons seguits de formes d'actuacions repetides per a la mare i l'infant entorn del mateix objecte que poden reflectir un moment de conflicte que ens interessa copsar. Per altra banda, dins del llinar que configura un torn d'un participant hi pot haver, evidentment, més d'una forma d'actuació: diem que es tracta de la mateixa mentre el contingut és el mateix; quan canvia el contingut, canvia la forma de l'actuació tal com aquestes han estat definides.

Pel que fa a la naturalesa de les categories que se seleccionen per a l'anàlisi, cal clarificar dues qüestions metodològiques per a la comptabilització de les formes de les actuacions. Un primer problema que cal tenir present es desprèn del fet que les categories proposades són excloents intrínsecament a cada un dels participants: mentre es realitza una actuació, no se'n pot dur a terme una altra simultàniament. En la nostra categorització hi ha una forma d'actuació que, per la seva naturalesa manipulativa, pot propiciar que es donin formes d'actuacions simultànies. El cas en què podria donar-se

aquesta situació concerneix la forma d'actuació (a) del segment d'interactivitat de delimitació de l'escenari físic i simbòlic.

(a) Agafa un element del material i el disposa espacialment seguint un determinat ordre de conjunt (acompanyat o no de comentaris verbals sobre on posa l'element).

M: La jirafa la pondremos aquí. Aquí está. Al lado de un árbol. Que come.
[Mentre col·loca la girafa.]

En aquest cas, per resoldre el possible problema metodològic, proposem la següent comptabilització segons els casos:

- Col·locacions que no acompanyen cap verbalització: no implica dificultat i es comptabilitza com a col·locació.
- Col·locacions que acompanyen una verbalització sobre la mateixa col·locació: en aquest cas, es compta com una única forma d'actuació ja que conducta verbal i conducta no verbal versen sobre la mateixa acció.
- Col·locacions que acompanyen una verbalització sobre una qüestió diferent a la col·locació: es comptabilitzen la col·locació i la verbalització en les seves categories corresponents; és a dir, en aquest cas tindriem dues formes d'actuacions diferents per al participant: la col·locació d'un element i la verbalització sobre la qüestió que sigui. Val a dir que aquest problema pot sorgir en els tres tipus de segments d'interactivitat quan apareguin formes d'actuacions de col·locació d'aquestes característiques; en tots els casos es proposa resoldre el problema de la mateixa manera.

Un segon tipus de casos conflictius de diferent natura del que acabem d'assenyalar concerneix la possibilitat que una mateixa forma d'actuació d'un participant *a priori* pugui ser comptabilitzada com dues formes d'actuacions que es tenen en compte en la categorització proposada per al segment d'interactivitat en què s'inscriu. L'exemple següent pot il·lustrar aquesta possibilitat.

[M. mostra un troll a la nena.]

M: ¿Has visto qué feo que es, Nora? Mira qué feo es.

(1ª sessió)

En aquest cas, la mare estableix el tema d'aprofundiment sobre el qual versarà el segment d'interactivitat que inicia. En aquest sentit, ens trobem davant d'una forma d'actuació tipus (a). Ara bé, també podem afirmar que en la ja proposta del tema, la mare fa un comentari sobre aquest tema i, en aquest sentit, ens trobem davant d'una forma d'actuació de tipus (b).

Entenem que és necessari prendre una opció per evitar aquestes possibles redundàncies, prioritant la categorització d'aquesta forma d'actuació en el tipus de categoria més rellevant, en la que compleixi la funció més destacable en el marc del segment d'interactivitat. En aquest cas, optem per la (a).

Per acabar els comentaris relatius a la comptabilització de freqüències, convé puntualitzar el valor que els donem a l'hora d'interpretar les dades. Cal diferenciar entre la comparació de les freqüències d'una mateixa forma d'actuació al llarg de la seqüència d'activitat conjunta, d'indubtable interès i que no mereix més comentaris perquè no planteja dificultats, i la comparació entre les freqüències de diferents formes d'actuacions. Si bé, en un sentit quantitatiu, les freqüències reflecteixen fidelment el nombre de vegades que l'activitat dels participants es reconeix en cada una de les formes d'actuacions, el nivell qualitatiu d'interpretació del que cada una d'aquestes representa és important per interpretar i comprendre el que s'esdevé en l'activitat conjunta de la díada. En aquesta línia ressaltarem alguns aspectes relacionats amb la naturalesa diversa de les formes d'actuacions que hem categoritzat.

En primer lloc, hem de remarcar que algunes categories poden ser excloents extrínsecament als participants, és a dir, que es tracta d'una forma d'actuació que només pot ser realitzada per un sol dels participants en aquell mateix segment d'interactivitat. En definitiva, són formes que per la seva naturalesa només és possible una ocurrència, una sola freqüència d'aparició, i en aquest sentit és impossible que es donin dues vegades en un mateix segment d'interactivitat. Aquest és el cas, per exemple, de la proposta d'esdeveniments en els segments d'interactivitat de representació o de la proposta del tema de l'aprofundiment en el segment d'interactivitat d'aprofundiment; com hem vist en els criteris complementaris utilitzats per determinar l'inici d'aquests segments, és necessari que la proposta sigui acceptada per tots dos participants. Per definició, doncs, un dels

participants fa la proposta i l'altre l'accepta; així, el llindar màxim d'ocurrència d'aquestes formes d'actuacions és un en cada segment d'interactivitat de representació i d'aprofundiment.

Contràriament, altres categories, com ara la col·locació dels elements en l'escenari de l'activitat conjunta, per la seva naturalesa són intrínsecament susceptibles de comptar amb un nombre elevat d'ocurrències. Volem insistir, però, en la idea que aquest no és un factor determinant a tenir en compte per a la rellevància de les categories, ja que s'entén que cada categoria juga un paper diferent en l'organització de l'activitat conjunta dels participants i, en conseqüència, és aquesta aportació específica de cada una d'elles el que cal tenir en compte per a la interpretació i comprensió de les formes d'organització de l'activitat conjunta i la seva evolució.

Per acabar, ens remetrem a la categoria *altres actuacions* present en els tres segments d'interactivitat. Cal introduir aquesta categoria per la necessitat metodològica de poder comparar l'evolució de les formes de les actuacions dintre de cada un dels diferents segments d'interactivitat d'un mateix tipus.

3.2. RESULTATS DE L'ANÀLISI DE L'EVOLUCIÓ DE LES FORMES DE LES ACTUACIONS

Organitzarem la presentació dels resultats de l'anàlisi de les formes d'actuacions de les participants en quatre apartats. Els tres primers es corresponen amb els tres tipus de segments d'interactivitat identificats en les fases de joc: el segment d'interactivitat de delimitació de l'escenari, el de representació dels esdeveniments i el d'aprofundiment en característiques del món gnom i/o humà. Al seu torn, en cada un d'aquests apartats, s'inclouen dos tipus de resultats: primer es descriu la categorització de les formes d'actuacions de les participants corresponent al segment; tot seguit, se'n presenta l'evolució. Finalment, el quart apartat analitza les principals actuacions comunes als tres tipus de segments d'interactivitat.

Abans d'iniciar el recorregut, convé fer algunes consideracions generals respecte de la presentació de les categories. Els comentaris que es fan en cada categoria contenen, en primer lloc, la descripció de la categoria proposada; a continuació, s'assenyalen les principals informacions que recull i l'interès específic de tenir-la en compte en funció de les dimensions que hem explicat anteriorment –iniciativa, participació potenciada i interconnexió. Així mateix, s'introdueixen breus fragments de les dades que il·lustren la forma d'actuació de les participants recollida per la categoria.

Igualment, volem fer algunes precisions respecte de la presentació dels resultats de l'anàlisi sobre l'evolució de les formes d'actuacions. Hem començat elaborant unes taules que recullen les freqüències de cada categoria de forma d'actuació per a cada una de les participants en cada tipus de segment d'interactivitat en el transcurs de totes les fases de joc. Si bé la informació quantitativa que ens proporcionen aquestes taules es complementa amb informació qualitativa, és útil perquè permet copsar, en línies generals, algunes diferències relatives a la presència/absència de les formes d'actuacions i, en conseqüència, perquè caracteritza globalment la participació de la mare i l'infant en l'activitat conjunta que construeixen en cada moment del procés.

No obstant això, per comprendre l'evolució de les formes d'actuacions cal recórrer, a més, a una anàlisi més qualitativa que ens proporcionï informacions complementàries. En primer lloc, informació sobre la lectura de les mateixes taules, ja que, com es desprèn de la presentació i descripció de les categories –i com hem assenyalat en l'apartat anterior–, algunes de les formes d'actuacions, per la seva naturalesa, només tenen probabilitat d'una ocurrència per segment d'interactivitat, mentre que d'altres formes d'actuacions són susceptibles de comptar amb un nombre elevat d'aparicions. En segon lloc, i això és important, informació sobre les característiques que pren la forma d'actuació en la seva evolució al llarg de les fases de joc. Recordem que un dels pressupòsits teòrics i metodològics subjacents a la investigació emfatitza la importància de la dimensió temporal i manté que una mateixa actuació dels participants en un o altre moment de la seqüència té una significació diferent segons l'evolució que s'hagi pogut esdevenir anteriorment o d'allò que es tingui previst per més endavant. Les interpretacions que farem de les actuacions i de les formes

d'actuacions de les participants, doncs, es guiaran per l'objectiu de poder identificar aquesta evolució.

3.2.1. SEGMENTS D'INTERACTIVITAT DE DELIMITACIÓ DE L'ESCENARI

3.2.1.1. CATEGORITZACIÓ ELABORADA PER AL SEGMENT D'INTERACTIVITAT DE DELIMITACIÓ DE L'ESCENARI FÍSIC I SIMBÒLIC: FORMES D'ACTUACIONS DE LES PARTICIPANTS

En el quadre V, que es reproduïx en aquesta pàgina, hi consten les actuacions típiques, les formes que prenen aquestes actuacions i els patrons de formes d'actuacions, així com la seva relació amb les dimensions utilitzades per a la l'anàlisi (iniciativa, participació potenciada i interconnexió) en el segment d'interactivitat de delimitació de l'escenari.

Quadre V. Relacions entre les actuacions típiques, les formes que prenen, els patrons que configuren i les dimensions implicades^(*) en el segment d'interactivitat de delimitació de l'escenari

Actuacions típiques	Formes d'actuacions	Dimensions	Patrons de formes d'actuacions
Organització i disposició espacial	a b c d	Iniciativa Participació potenciada Interconnexió Participació potenciada	b - d a - c
Identificació i exploració	e f g h	Iniciativa Participació potenciada Interconnexió Participació potenciada	f - h e - g
Proposta de representació d'esdeveniments	i j k l m n	Iniciativa Participació potenciada Participació potenciada Participació potenciada Interconnexió Participació potenciada	j - l k - n i - m

(*) Les dimensions utilitzades per a la categorització de les formes que prenen les actuacions són: iniciativa, participació potenciada i interconnexió.

(a) Agafa un element del material i el disposa espacialment seguint un determinat ordre de conjunt (acompanyat o no de comentaris verbals sobre on situa l'element).

Sota aquesta categoria es recullen aquelles accions del participant directament relacionades amb la selecció i col·locació dels elements del material que situa formant part del conjunt de l'escenari físic que es va construir. Per aquesta raó, es tracta d'una forma d'actuació que al·ludeix essencialment al comportament no verbal de la mare i de l'infant.

De vegades les participants acompanyen la disposició del material amb diferents tipus de comentaris que versen sobre la mateixa organització espacial.

N: Lo tenemos que poner al medio. [*N. es refereix a una cadireta que farà la funció de casa.*]
(5ª sessió)

M: ¿A ver? Debajo del puente.
(3ª sessió)

Altres comentaris que acompanyen la col·locació es refereixen a identifications del material.

N: La gnoma.
(3ª sessió)

M: Y... a ver. Un nene.
(5ª sessió)

O bé, de vegades, els comentaris es refereixen a l'exploració de certes característiques del material tant físiques com funcionals.

N: Mira, pone posada.
(1ª sessió)

N: Las ranas tienen que estar al agua.
(1ª sessió)

M: La jirafa la pondremos aquí. Aquí. Está al lado de un árbol. Que come.
(1ª sessió)

El més important en aquest tipus de forma d'actuació és la rellevància que mostra, en el decurs de l'activitat verbal i no verbal, la preocupació per construir un decorat de conjunt en un escenari on els elements es van col·locant atenent a les característiques físiques i simbòliques que els participants en destaquen i a les relacions que hi estableixen. Aquests aspectes a partir dels quals els participants situen els diferents elements del material configuren un cert ordre de conjunt en l'escenari que construeixen.

Aquesta categoria que informa sobre la iniciativa dels participants presenta una naturalesa que no exigeix interacció sobre cada un dels elements objecte de la disposició, no és una forma d'actuació necessàriament compartida en què hi hagi una atenció conjunta de mare i infant. En efecte, poden disposar diferents elements sense interactuar, o contràriament, interactuar sobre alguns elements en concret i no sobre d'altres, com es pot observar en els exemples anteriors. Els comentaris que sí que impliquen aquesta interacció queden recollits en les dues categories següents (b) i (c).

Es comptabilitza una forma d'actuació d'aquest tipus cada vegada que la mare o l'infant agafen un element del material i el col·loquen, així com cada vegada que el canvien de lloc, cosa que implica una nova col·locació dins l'estructura de l'escenari. Aquesta categoria té en compte essencialment l'activitat no verbal i, en conseqüència, es comptabilitzen les freqüències de les col·locacions del material. Les verbalitzacions que acompanyen la col·locació no es comptabilitzen si es refereixen a asseveracions del mateix participant sobre el lloc on situa el material, ja que s'entén que són comentaris que acompanyen la col·locació. Ara bé, si els comentaris són relatius a altres aspectes, es comptabilitzen en la categoria corresponent de les que presentem a continuació.

(b) Selecciona un element del material i fa un requeriment a l'altre participant sobre la disposició espacial.

Ens trobem davant d'una forma d'actuació d'aquest tipus cada vegada que un dels participants al·ludeix a un element concret del material –que pot agafar o no– i es dirigeix a l'altre participant demanant-li la col·laboració per seleccionar el lloc on ha de situar-lo o demanant-li l'acord sobre el lloc on l'ha col·locat.

[M. acaba de col·locar un troll i ha dit que estava amagat.]

N: ¿Y este? *[N. mostra un troll a M.]*

M: También.

N: ¿Aquí?

M: Así, escondido. *[Mira on ha posat N. el troll.]*

(1ª sessió)

Amb aquesta categoria obtenim informació sobre la participació potenciada i sobre el grau d'interconnexió, ja que el fet que un dels participants faci requeriments a l'altre implica tenir-lo en compte i incorporar-lo a l'activitat; d'aquesta manera intenta assegurar que l'activitat sigui realment conjunta.

(c) Formula espontàniament comentaris sobre la disposició o organització espacial dels elements col·locats per l'altre participant.

Aquesta categoria es refereix als comentaris i suggeriments sobre la disposició i organització espacial que fa l'altre participant d'alguns elements del material. En alguns casos expressen acords.

[N. ha canviat de lloc un element del material després d'un comentari de M.]

M: ¡Ah! Eso sí, Nora.

(1ª sessió)

[N. està pendent de la col·locació d'un element del material que fa M.]

N: Muy bien.

(3ª sessió)

També expressen desacords o, més aviat, suggeriments sobre la ubicació concreta de l'element que ha efectuat l'altre participant.

[N. ha col·locat un paller en el camí que porta a una casa.]

M: Hombre, no. Cómo va... Pero cómo va a estar aquí en medio del camino.
(1ª sessió)

[M. acaba de col·locar els trolls.]

N: Pues los trolls tienen que estar en la cueva.
(4ª sessió)

[N. ha col·locat una cadireta que fan servir de casa al mig de l'escenari i M. l'ha canviat de lloc.]

N: No, aquí. [Torna a posar la cadireta al mig de l'escenari.]

M: Bueno, pero no la pongamos en medio del bosque.

N: Toma, bosque.

M: Si ponemos una casa tan grande, esto parece miniatura.
(5ª sessió)

Els exemples anteriors mostren identificacions i exploracions de característiques físiques i funcionals dels elements, així com relacions entre elements, que són aportades per la negociació entre mare i infant; però es fa evident la supeditació d'aquestes intervencions a la necessitat de posar-se d'acord sobre la ubicació espacial d'aquests elements en l'escenari que construeixen conjuntament, de manera que, en alguns casos, obliguen la mare a introduir explicacions sobre les característiques dels elements.

En aquesta categoria, el grau d'interconnexió es fa palès pel fet que aquesta forma d'actuació està clarament i estretament vinculada a una forma d'actuació anterior de l'altre participant.

(d) Després del requeriment de l'altre participant, formula comentaris sobre la disposició i/o organització espacial dels elements.

En aquesta categoria es recullen intervencions que fan les participants bàsicament com a resposta a una demanda, un comentari o un desacord expressat per l'altre sobre la col·locació dels elements en l'escenari de conjunt.

[M. acaba de col·locar un pont.]

N: Hombre, ¿tan cerca?

M: Bueno, pues lo ponemos más lejos.

(1ª sessió)

[N. ha col·locat un paller.]

M: ¿En medio del río lo pones? ¿Otra vez?

N: ¿Otra vez? Pues aquí.

(1ª sessió)

En termes generals, apareixen comentaris relatius a l'acceptació dels suggeriments de l'altre sobre la disposició inicial dels elements; també en l'activitat no verbal del subjecte es reflecteix aquesta acceptació, ja que els comentaris sovint acompanyen un canvi, una rectificació de la ubicació del material en l'escenari de conjunt.

El que és important en aquesta categoria és precisament com, en els casos de desacord sobre la col·locació d'un element, mare i infant arriben a un acord, i posen de manifest les representacions mútues, després d'un procés de negociació que permet construir significats compartits entorn de la col·locació dels elements en l'escenari.

En aquesta forma d'actuació no té en compte la iniciativa dels participants perquè la participació del subjecte no és espontània, sinó que es produeix com a resposta a un requeriment de l'altre i informa sobre la participació potenciada. Així mateix, la mateixa formulació de la categoria té en compte un grau d'interconnexió entre les intervencions ja que es relaciona amb un requeriment anterior de l'altre participant.

Per la seva natura, és una categoria molt relacionada amb la categoria (b) de l'altre participant. Tenim, en conseqüència, un possible patró interessant de formes d'actuacions articulades dels participants: (b) d'un participant seguida de (d) de l'altre participant.

(e) Selecciona un element del material i formula espontàniament comentaris sobre aquest element (sense disposar-lo espacialment seguint un ordre de conjunt).

Aquesta categoria recull fonamentalment comentaris constituïts per afirmacions que versen sobre la identificació de l'element del material en

qüestió o sobre alguna de les seves característiques. De vegades, algunes d'aquestes afirmacions o alguns suggeriments es presenten en forma de preguntes que, en realitat, no compleixen tant una funció d'interrogació com d'afirmació.

[M. agafa un pelicà del material que queda per col·locar.]

M: ¿Has visto que éste es un pelicano, Nora?

(1ª sessió)

Aquesta forma d'actuació és essencialment de tipus verbal i es considera independent de les manipulacions que mare i infant estiguin fent en relació amb el material. Habitualment, quan fan aquests comentaris, pot ser que no hi hagi cap tipus de manipulació sobre l'objecte, perquè acaben de col·locar-lo o perquè el col·locaran posteriorment; en qualsevol cas, l'atenció del subjecte que realitza aquesta forma d'actuació se centra en la identificació i exploració de les característiques, i la preocupació per la col·locació queda en segon terme. Aquesta col·locació, doncs, es comptabilitza com a pertanyent a la categoria (a).

De vegades, els comentaris que fan les participants sobre un element impliquen atribucions de caràcter simbòlic al material.

[M. anteriorment ha col·locat un gnom al mig d'un pont i acaba de col·locar-ne un altre assegut al costat del pont.]

M: Mira, éste está esperando al que viene por el puente.

(1ª sessió)

N: La gnoma.

(1ª sessió)

[M. ha identificat un gnom com a David.]

N: Éste no es el gnomo.

(3ª sessió)

[N. busca el gnom que fa de David i el troba.]

N: Éste. El David es éste.

(5ª sessió)

En definitiva, aquestes formes d'actuacions d'identificació i exploració de les característiques dels elements que són seleccionats del conjunt i sobre

els quals fan comentaris d'aquest tipus, són importants perquè les participants assoleixin un cert vocabulari comú i mínimament compartit sobre com entendre els elements, les funcions que els atribueixen i allò que poden fer-ne. En aquest sentit sembla rellevant per a la delimitació progressiva de l'escenari físic i simbòlic que van construir els participants.

(f) Selecciona un element del material i requereix l'altre participant sobre les característiques, d'aquest element.

Aquesta categoria es refereix al fet que un dels participants identifica algun dels elements del material i formula una qüestió a l'altre relacionada amb les característiques d'aquests elements que poden ser de naturalesa diversa.

Sovint aquestes característiques de les quals un participant demana a l'altre informació d'identificació o exploració tenen importància per a la configuració de l'escenari físic i simbòlic. Efectivament, atenent a les seves característiques físiques, sovint es col·loca l'element del material en un o altre lloc i igualment, segons les característiques que els participants posen en relleu, aquest element pot complir una o altra funció en el desenvolupament de la història posterior que es representarà en el marc de l'activitat conjunta que hem identificat com a segment d'interactivitat de representació d'esdeveniments.

M: ¿Esto qué es, Nora?
(1ª sessió)

M: ¿Cuál es el David?
(1ª sessió)

Aquesta forma d'actuació informa més directament sobre la dimensió de participació potenciada amb el requeriment que planteja a l'altre participant. Val a dir que l'altre pot respondre o no a aquest requeriment, i la seva forma d'actuació es recull en la categoria (h), com veurem a continuació.

(g) Formula espontàniament comentaris sobre un element seleccionat per l'altre participant.

Les intervencions que es registren en aquesta categoria versen sobre elements que han estat identificats anteriorment per l'altre; són comentaris que es concreten en preguntes, demandes d'informació, expressió de desacords o correccions d'identificacions errònies, o suggeriments sobre la relació establerta per mare i infant entre un element i el rol que se li ha atribuït.

[N. ha agafat un tamboret i l'ha col·locat al mig de l'escenari que estan construint amb la mare.]

N: El taburete es la casa.

M: ¿De quién?

(1ª sessió)

[N. intenta seleccionar d'entre tots els gnoms mascles aquell al qual han atribuït el paper de David, però no el troba.]

M: Pues el gnomo no está hoy. A lo mejor se ha ido de paseo. Cogemos otro que haga de David, ¿no?

(4ª sessió)

M: Y un nene. *[Ha agafat una gnoma petita.]*

N: No, esto es la nena.

(5ª sessió)

Aquests comentaris es fan espontàniament i informen sobre la interconnexió, perquè qui formula els comentaris ho fa sobre un element que ha estat prèviament seleccionat, identificat o caracteritzat d'alguna manera per l'altre participant; això implica que ambdós participants tenen centrada la seva atenció sobre el mateix element i que una de les participants mostra interès per seguir de prop la intervenció de l'altra.

(h) Després del requeriment de l'altre participant, formula comentaris sobre les característiques d'un element del material.

Es tracta fonamentalment de respostes a les demandes d'identificació o d'etiquetatge que rep el subjecte sobre algun element. Aquestes respostes es tradueixen sovint en l'aportació de noms genèrics o comuns, o bé noms

propis (David, Lisa, Switt) que, com assenyalàvem en els casos anteriors, són producte de la relació establerta entre elements del material i atribució de personatges.

En aquesta forma d'actuació, el participant no pren la iniciativa, ja que és l'altre qui en requereix la participació. Informa, doncs, sobre la participació potenciada. En aquest sentit, la dimensió relativa a la interconnexió entre les actuacions és present pel fet que aquesta forma d'actuació (h) està relacionada amb una altra forma d'actuació prèvia de l'altre participant (f). Aquestes actuacions coordinades proporcionen un patró de formes d'actuacions interconnectades: (f) d'un participant seguida d' (h) de l'altre.

N: ¿Qué es? [*Mostra un element del material a M.*]

M: Pero si es un burrito.

(1ª sessió)

M: ¿Cómo se llama, que no me acuerdo? [*Mostra la guineu.*]

N: Switt.

(2ª sessió)

M: ¿Ésta es la Lisa? [*Mostra una gnoma a N.*]

N: La tengo yo. [*La dona a M.*]

(5ª sessió)

(i) Formula espontàniament propostes de representació d'esdeveniments.

Aquesta categoria recull aquelles intervencions, essencialment de naturalesa verbal, en què un dels participants suggereix un esdeveniment que pot concretar-se de manera immediata en actuacions conjuntes de representació.

La idea important en la formulació de propostes de representació d'esdeveniments que un dels participants realitza en el marc d'aquest segment de delimitació de l'escenari és que es tracta de propostes no acceptades per l'altra participant. En el moment en què són acceptades i establertes de comú acord per totes dues, passem a una organització

diferent de l'activitat conjunta que anomenem segment d'interactivitat de representació d'esdeveniments.

El plantejament d'aquestes propostes pot fer-se de diverses i múltiples maneres, que varien en funció del grau de tancament i d'obertura de la proposta i, en conseqüència, en funció del marge que deixen a l'altre participant per definir-s'hi. Una primera, i molt concreta, formulació de la proposta pot referir-se de manera més o menys explícita a uns personatges que realitzaran unes determinades accions.

M: Hoy lo que podríamos hacer es que fueran a dar un paseo por el bosque como han hecho en la peli, ¿no?

(2ª sessió)

Una altra manera de fer una proposta de representació és a través d'una distribució de rols que mare i infant adopten en representació dels elements del material als quals atribueixen uns determinats papers.

M: Va. Y ahora tú. Va. Tú, tú haces mover los... Tú haces...

(1ª sessió)

Aquesta categoria fa referència a la iniciativa d'un dels participants que és qui fa la proposta, a la seva participació espontània i també, implícitament, a l'actuació de l'altre participant que no accepta la proposta.

(j) Fa un requeriment a l'altre participant perquè formuli propostes de representació d'esdeveniments.

Aquesta categoria es refereix a demandes explícites que fa un dels subjectes perquè l'altre proposi algun tipus d'esdeveniment per representar. Es tradueixen en preguntes que acostumen a ser molt obertes.

M: ¿Cómo jugamos hoy con los gnomos, Nora?

(2ª sessió)

M: ¿Cómo jugamos, Nora?

N: Como quieras, jugamos. No lo hacemos igual como la tele, ¿eh?

M: ¿No? ¿Cómo jugamos? ¿A ver, explícame? Va. Tú dime cómo jugamos.

(3ª sessió)

En aquesta categoria a participant pren la iniciativa per donar un major control a l'altre sobre un aspecte important del que succeirà a continuació. Informa sobre la participació potenciada i porta implícita una interconnexió en el sentit que s'intenta aconseguir que l'altre actuï d'una manera determinada en resposta al requeriment que se li ha plantejat.

(k) Formula propostes de representació d'esdeveniments i fa un requeriment a l'altre participant perquè faci comentaris sobre aquestes propostes.

Respecte de la categoria anterior, aquesta forma d'actuació suposa un major control del traspàs d'un participant a l'altre: no demana a l'altre que faci una proposta, sinó que la fa ell mateix i després li'n demana comentaris. Ara bé, és important tenir en compte el matís de negociació que comporta, ja que implica una atenció conjunta en relació amb el tema de la proposta i un interès per part de qui l'ha formulada per conèixer les impressions del seu interlocutor. Informa sobre la participació potenciada.

(l) Després del requeriment de l'altre participant, formula propostes d'esdeveniments per representar.

Entenem aquesta categoria com les respostes, en forma de propostes d'esdeveniments, a les demandes de l'altre.

Informa essencialment sobre la participació potenciada, ja que té relació amb la forma d'actuació de l'altre participant que es recull en la categoria (j). En certa mesura, és un exemple de resposta a la cessió del control que fa l'altre en la seva demanda. Ara bé, convé recordar que en el marc d'aquest segment d'interactivitat les propostes no són acceptades i, per tant, la forma d'actuació d'aquesta categoria, que és una resposta en forma de proposta d'esdeveniment per representar, no connecta amb el que espera l'altre i no és acceptada. Un possible patró a observar és: (j) d'un participant i (l) de l'altre.

(m) Formula espontàniament comentaris sobre les propostes de representació d'esdeveniments realitzades per l'altre participant.

Aquesta categoria depèn de l'existència de les categories (i) i (l) de manera que la seva no existència n'impossibilita la presència (m). En efecte, aquesta categoria (m) pressuposa l'existència, en un dels dos membres de la díada, d'una proposta d'esdeveniment per representar feta espontàniament (i) o bé a requeriment de l'altre (l). Consisteix en demandes d'informació sobre la proposta feta anteriorment.

M: Hoy lo que podríamos hacer es que fueran a dar un paseo por el bosque como han hecho en la peli, ¿no?

N: ¿En la peli? ¿Qué quiere decir en la peli?

(2ª sessió)

Pel fet que es relaciona amb actuacions anteriors i que implica una demanda, aquesta categoria està interconnectada amb l'anterior actuació de l'altre i amb la consegüent, si l'altre respon al requeriment. Informa sobre el grau d'interconnexió. Així mateix, suposa un intent d'aclarir i de negociar la proposta, malgrat que aquesta no serà acceptada ja que està dins del segment d'interactivitat de delimitació de l'escenari, i va més enllà de les propostes que simplement no s'accepten.

(n) Després del requeriment de l'altre participant, formula comentaris sobre les propostes de representació d'esdeveniments realitzades per l'altre.

Es refereix fonamentalment a comentaris sobre els requeriments de l'altre per formular propostes d'esdeveniments.

M: ¿Cómo jugamos hoy con los gnomos, Nora?

N: Como quieras, jugamos. No lo hacemos igual como la tele, ¿eh?

(3ª sessió)

Informa sobre la participació potenciada i implica un patró (k) d'un participant, seguit de (n) de l'altre.

(o) Altres actuacions.

En aquesta categoria es recullen aquelles formes d'actuacions de naturalesa essencialment verbal que no s'han considerat rellevants per a l'anàlisi del segment d'interactivitat i que, en conseqüència, no es poden inscriure en cap de les categories assenyalades.

3.2.1.2. EVOLUCIÓ DE LES ACTUACIONS EN ELS SEGMENTS D'INTERACTIVITAT DE DELIMITACIÓ DE L'ESCENARI

Per abordar l'evolució de les actuacions analitzades en aquest segment d'interactivitat ens referirem fonamentalment a les diferents formes d'actuacions que es poden relacionar més directament amb cada un dels tres tipus d'actuacions típiques que empren els participants per a la delimitació de l'escenari: l'organització i disposició del material, la identificació i exploració dels elements del material i les propostes de representació d'esdeveniments. En efecte, com veurem, trobem certes evolucions al llarg de la seqüència segons l'èmfasi o la rellevància que les formes d'actuacions de les participants donen a les actuacions típiques en cada un dels segments de delimitació de l'escenari. Començarem, però, amb unes consideracions generals a partir de les dades de la taula III, reproduïda a la pàgina següent.

La taula III presenta el total de freqüències de les formes d'actuacions analitzades en el marc d'aquest segment d'interactivitat al llarg de totes les fases de joc. Una primera observació que es desprèn de la lectura de la taula fa referència a la diferència important que existeix entre l'elevat nombre de freqüències corresponents a la primera sessió, d'una banda, i la resta de sessions posteriors, d'una altra. Convé recordar que el segment de delimitació de l'escenari de la primera sessió té una durada temporal (10' 30") molt superior als altres (una mitjana de 1' 30" aproximadament).

Taula III. Freqüències de les formes d'actuacions analitzades en l'SI de delimitació de l'escenari físic i simbòlic (DE)

Actuacions	1a sessió			2a sessió			3a sessió			4a sessió			5a sessió			6a sessió			Total	
	DE		M	DE		M	DE		M	DE		M	DE		M	DE		M	DE	
	M	N		M	N		M	N		M	N		M	N		M	N		M	N
(a)	64	37	11	2	10	-	10	-	10	-	10	-	4	3	11	1	6	1	116	44
(b)	6	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	8
(c)	17	10	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	18	13
(d)	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4
(e)	17	4	-	1	1	3	-	3	-	2	6	1	3	3	3	3	3	29	12	
(f)	5	3	-	-	4	-	2	1	-	-	3	-	-	-	1	-	-	14	5	
(g)	1	4	-	-	-	-	2	-	2	-	-	4	2	2	2	2	2	3	12	
(h)	3	5	-	-	-	1	2	-	2	-	-	2	1	-	-	-	1	5	9	
(i)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
(j)	-	-	4	1	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	1	
(k)	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	
(l)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
(m)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
(n)	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
(o)	4	4	3	2	5	8	3	3	3	3	2	3	-	-	2	3	-	17	20	
Total per sessió	122	79	20	7	26	11	19	8	19	8	4	6	23	11	12	7	17	20	116	44

En termes generals, podem interpretar aquest fet a partir del sentit global d'aquest tipus de segment d'interactivitat, en què és important l'establiment d'una definició inicial de la situació. En efecte, si entenem que aquesta és una funció que compleix la delimitació de l'escenari que obre la fase de joc de cada sessió, si es vol, és encara més essencial en el cas de la primera sessió: suposa el primer contacte de les participants amb el món dels gnoms i, ben especialment, amb el material que se'ls proporciona.

Resumint les dades de la taula III en les freqüències totals per a les formes d'actuacions relacionades amb cada un dels tres tipus d'actuacions típiques utilitzades per a la delimitació de l'escenari, obtenim la taula IV, que es reproduïx a la pàgina següent.

En les dades que presenta aquesta taula IV es palesen clarament les diferències entre la primera sessió i les altres en el sentit que comentàvem anteriorment. A més, es fan encara més evidents les diferències entre la dedicació als tres tipus d'actuacions típiques al llarg de les fases de joc. En concret, en la primera sessió la dimensió primordial sobre la qual la mare i la nena centren l'activitat conjunta és l'organització i disposició espacial dels elements del material en l'escenari; alhora, també és important l'esforç que dediquen a la identificació i exploració dels elements que van situant. A partir de la segona sessió, el nombre de formes d'actuacions relatives a aquestes actuacions típiques decreix ostensiblement i es mantenen dins d'un interval de 7 a 21 formes d'actuacions totals de les participants per a l'organització i disposició espacial, i un interval d'1 a 18 per a la identificació i exploració dels elements.

En la segona i tercera sessions, adquireixen importància les actuacions relacionades amb les propostes de representació d'esdeveniments. Tot i que el nombre absolut de freqüències que presenta la taula IV no és gaire elevat, es tracta de formes d'actuacions que, en principi per la seva naturalesa, no són susceptibles de comptar amb aquest nombre elevat (com per exemple pot ser el cas de la disposició espacial d'elements). El fet que hi hagi en aquestes dues sessions set formes d'actuacions relacionades amb les propostes de representació pot ser suficientment significatiu, com veurem posteriorment en l'anàlisi detallada d'aquestes actuacions.

Taula IV. Freqüències totals de les formes d'actuacions de cada un dels tres tipus d'actuacions típiques de l'SI de delimitació de l'escenari (DE)

Actuacions	1a sessió		2a sessió		3a sessió		4a sessió		5a sessió		6a sessió		Total								
	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T						
Organització i disposició espacial (a, b, c, d)	91	59	150	11	2	13	10	2	12	10	-	10	6	1	7	144	69	213			
	60,7%	39,3%	84,6%	15,4%	83,3%	16,7%	100%	100%	76,2%	23,8%	85,7%	14,3%	67,6%	32,4%							
Identificació i exploració (e, f, g, h)	26	16	42	-	1	1	4	1	5	11	9	18	6	6	12	51	38	89			
	61,9%	38,1%	100%		80%	20%	54,5%	45,5%	50%	50%	50%	50%	57,3%	42,7%							
Propostes de representació d'esdeveniments (i, j, k, l, m, n)	1	-	1	6	1	7	7	-	7	-	-	-	-	-	-	14	1	15			
	100%		85,7%	14,3%	100%											93,3%	6,7%				
Total per sessió	118	75	193	17	4	21	21	3	24	16	5	21	25	14	39	12	7	19	209	108	317
% total	61,1%	38,9%	80,9%	19,1%	87,5%	12,5%	76,2%	23,8%	69,6%	30,4%	63,2%	36,8%	65,9%	34,1%							

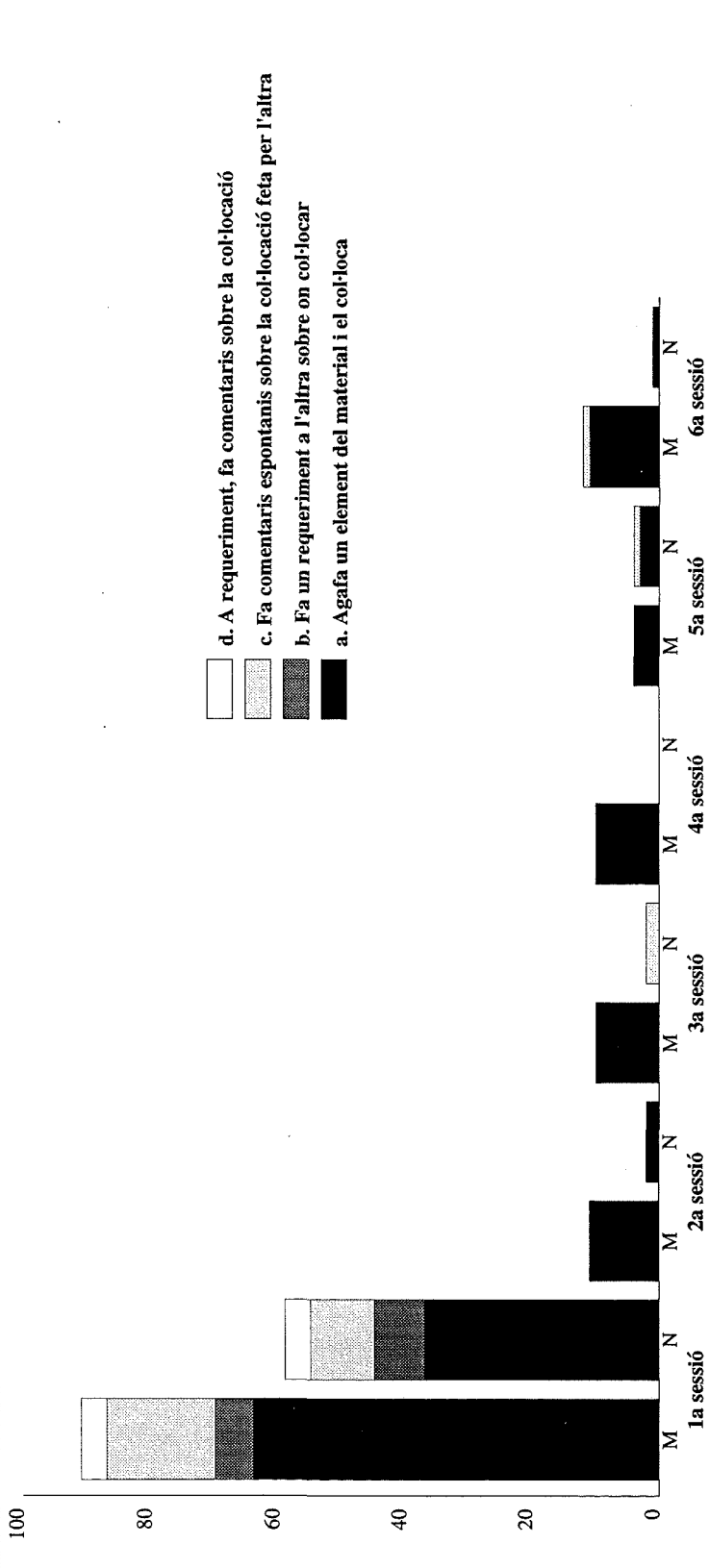
En les sessions quarta, cinquena i sisena no s'aprecia una tendència clara de predomini per un o altre tipus d'actuació, si bé l'atenció que es concedeix a les propostes d'esdeveniments és nul·la. En relació amb les sessions segona i tercera existeix un lleuger augment de les actuacions d'identificació i exploració que, com veurem més endavant, se centren en elements del material vinculats als esdeveniments que volen representar fent especial esment dels personatges principals que realitzaran les accions constituents de l'esdeveniment.

Així mateix, es fa evident, ja en aquestes dades globals, el paper protagonista de la mare en aquestes actuacions i en la manera com es va definint i decantant l'activitat conjunta. Observant els percentatges de participació constatem que la mare controla l'organització i disposició espacial del material en un 67,6% del total de les fases de joc i les propostes d'esdeveniments en un 93,3%. Pel que fa a la identificació i exploració és interessant veure que el control que exerceix es així mateix important en les tres primeres sessions i que a partir de la quarta sessió pràcticament es reparteixen equitativament amb la nena aquest tipus d'intervencions, la qual cosa suposa que l'infant progressa en l'assumpció del control en el segment de delimitació de l'escenari.

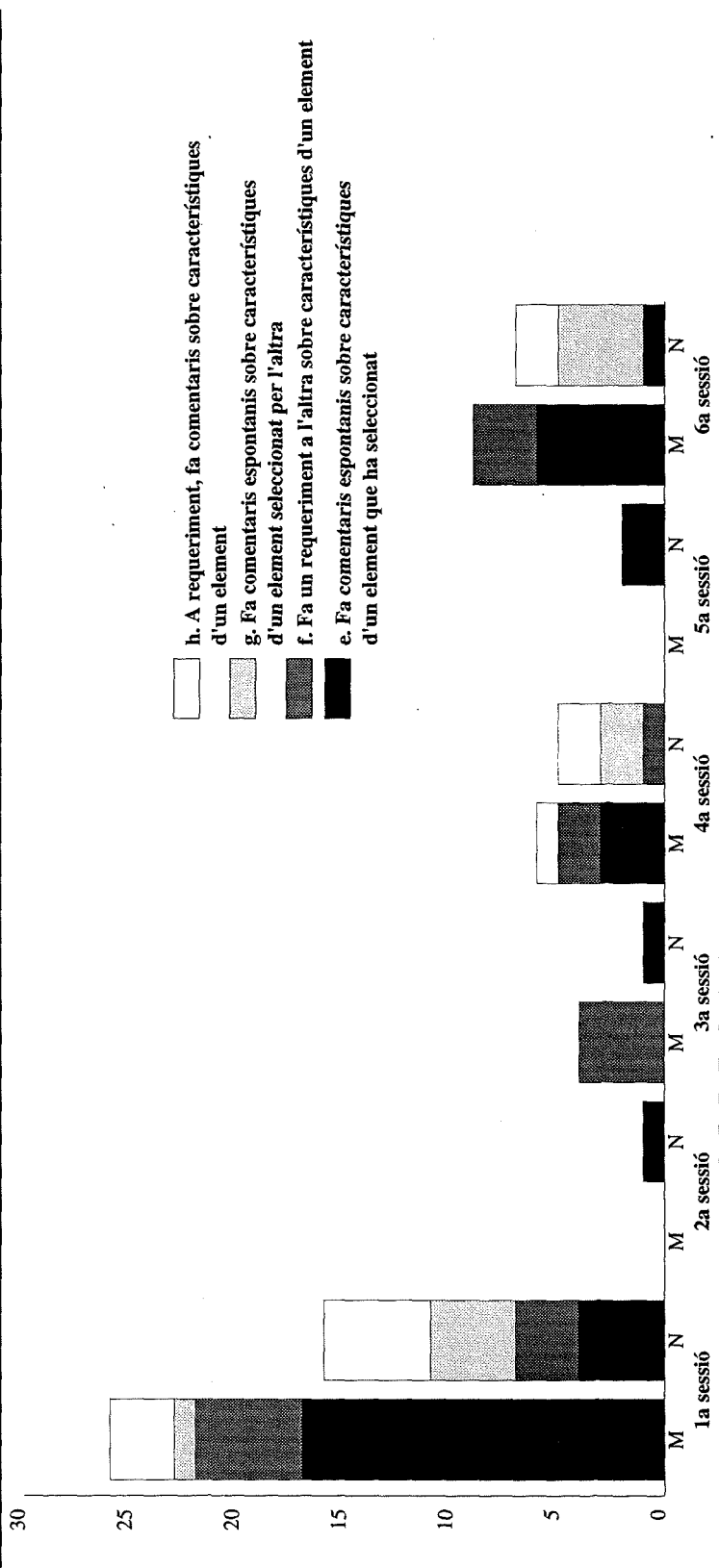
Després d'aquestes apreciacions generals, passarem a una anàlisi més detallada de les formes d'actuacions que configuren aquests tres tipus d'actuacions típiques.

Pel que fa al primer tipus d'actuacions típiques, **l'organització i disposició espacial** dels elements del material, es proposen les formes d'actuacions (a), (b), (c) i (d). Les dades obtingudes en relació amb la categoria (a) *Agafa un element del material i el disposa espacialment seguint un determinat ordre de conjunt*, mostren que la mare efectua la col·locació d'elements en totes les sessions de la seqüència d'activitat conjunta, mentre que la nena només ho fa en la primera sessió i esporàdicament en algunes de les altres. Convé recordar les característiques pròpies del segment d'interactivitat de la primera sessió, en què predomina l'aspecte de composició de l'escenari sobre els altres que hi estan supeditats; en el qual la nena participa, tant de manera espontània com a partir dels requeriments de la mare, tot i que en menys proporció. Vegeu a les pàgines següents els gràfics III, IV i V.

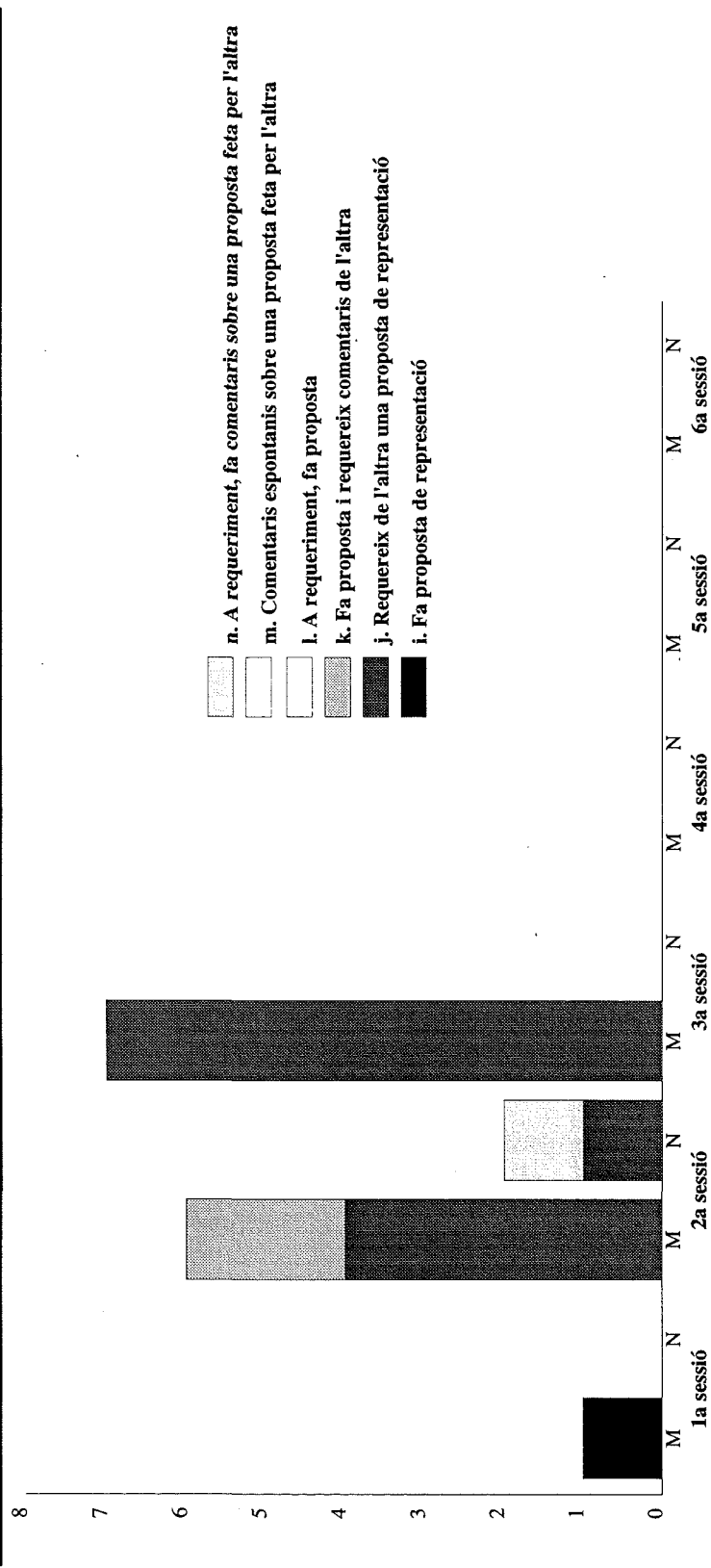
Gràfic III. Freqüències de les formes d'actuacions de la mare i la nena sobre organització i disposició espacial del material en l'SI de delimitació de l'escenari (DE)

Gràfic IV. Freqüències de les formes d'actuacions de la mare i la nena sobre *identificació i exploració* del material en l'SI de delimitació de l'escenari (DE)

Gràfic V. Freqüències de les formes d'actuacions de la mare i la nena sobre propostes de representació d'esdeveniments en l'SI de delimitació de l'escenari (DE)

Com s'observa en el gràfic III relatiu a les freqüències de les formes d'actuacions sobre organització i disposició espacial del material, a partir de la segona sessió disminueix en les dues participants el nombre de col·locacions del material si bé la mare continua efectuant aquesta actuació. De fet, a partir de la segona sessió, la nena participa molt escassament en la col·locació del material i no hi ha intervencions de la mare per demanar la col·laboració de la nena en aquesta tasca, de manera que sembla que la disposició directa del material s'assumeix com una de les actuacions que les participants esperen que realitzi essencialment la mare.

D'altra banda, el procés de col·locació dels elements és invariablement el mateix al llarg de totes les sessions: en primer lloc els elements de l'entorn natural i físic com ara arbres, palmeres, ponts, cases, un paller, un pou, etc.; a continuació, els elements susceptibles de ser els personatges més rellevants de la situació, com ara gnoms i gnomes i trolls; i, per acabar, els elements que representen els diferents animals. Ara bé, el fet que sigui la mare qui porta el pes de la disposició i organització espacial dels objectes no implica que la nena se'n mantingui al marge; de fet, la nena segueix l'activitat de la mare i participa espontàniament en l'organització dels elements en l'escenari fent comentaris sobre els elements que va situant l'altra, com veiem, amb la presència de la forma d'actuació de la nena corresponent a la categoria (c) *formula espontàniament comentaris sobre la disposició espacial d'un element col·locat per l'altra participant*. Les actuacions de les participants pel que fa a la col·locació del material proporcionen una idea del grau d'interconnexió entre el que fan mare i infant en relació amb aquest aspecte, en el qual totes dues participen però de diferent manera.

Des de la perspectiva teòrica que ens guia, és interessant constatar la presència dels patrons simètrics de formes d'actuacions $a(N)-c(M)-a(N)$ –després de la col·locació d'un element del material que fa la nena, la mare fa comentaris sobre això, que sovint expressen un desacord, i a continuació la nena modifica aquesta col·locació– perquè són una oportunitat que la mare aprofita per exercir la seva influència. I també el mateix patró iniciat per una col·locació de la mare $a(M)-c(N)-a(M)$. El procés de negociació que es dona en aquests casos proporciona la possibilitat de compartir alguns significats relatius a la ubicació d'alguns elements del material ateses les seves característiques. Aquests tipus de negociació entre mare i infant són especialment destacables i freqüents en

la primera sessió. Podem interpretar que aquests significats són suficients per a les participants, ja que a partir de la segona sessió aquest patró desapareix i només torna a donar-se esporàdicament en la tercera i cinquena sessions en la versió a(M)-c(N)-a(M); en aquest cas és la nena qui, amb els seus comentaris, provoca que la mare rectifiqui alguna col·locació de material, la qual cosa suposa en ella un indicador d'assumpció del control.

En la mateixa línia podem interpretar els resultats relatius a les categories (b) *selecciona un element del material i fa un requeriment a l'altre participant sobre la seva disposició espacial* i (d) *després del requeriment de l'altre participant, formula comentaris sobre la disposició d'un element del material*, que apareixen exclusivament en la primera sessió tant per la mare com per la nena. En aquesta sessió són presents els patrons de formes d'actuacions articulades b(M)-d(N) i b(N)-d(M) que suposen que la mare cedeix el control sobre el tema. Si els requeriments sobre la ubicació del material (b) i els comentaris consegüents de l'altra sobre aquesta qüestió (d) deixen de ser necessaris a partir de la segona sessió, això suposa que ja és un aspecte suficientment compartit i, en conseqüència, l'atenció de les participants ja no necessita estar centrada en l'organització dels diferents elements del material en la configuració de l'escenari.

Com a il·lustració d'un patró de formes d'actuacions b(N)-d(M) presentem un exemple en què apareixen alguns dels comentaris que contribueixen a la configuració progressiva d'un escenari no només físic sinó també simbòlic que es va construint alhora. És fonamentalment la mare qui aporta comentaris sobre alguns elements del material als quals atribueix intencions, desitjos, etc. amb l'explicitació alguns aspectes dels esdeveniments per representar que ella pot imaginar de manera més o menys coherent i que a poc a poc va comunicant a la nena.

[N. fa un requeriment a propòsit de la col·locació d'una gnoma que porta camisa de dormir i una palmatòria a la mà, i M. formula el comentari següent.]

N: ¿Y ésta?

M: ¿Esta? Ay, Nora, me haces daño.

N: *[Estava repenjada sobre la cama de la mare i se'n retira.]*

M: Esta se ha equivocado, porque ésta se iba a dormir, pero no se puede ir a dormir cuando vienen visitas.

(1ª sessió)

Especialment en la primera sessió trobem onomatopeies imitant alguns dels animals que formen part del material, emeses tant per la mare com per la nena mentre col·loquen el material en el conjunt de l'escenari.

M: Hay una rana. "Croac-croac." "Croac- croac."
(1ª sessió)

N: Aquí cua-cua-cua. ¡El cua-cua-cua! "Cua-cua-cua." "Cua-cua-cua-cua-cua-cua."
(1ª sessió)

En resum, a més de col·locar els elements segons les seves característiques, se'n comenten algunes i, de vegades, es produeixen petits processos de negociació en funció de les diferents interpretacions que fan les participants sobre les característiques o trets dels elements.

En termes generals, podem dir que al llarg de tota la seqüència d'activitat conjunta qui porta la iniciativa en la construcció de l'escenari, en **l'organització i la disposició espacial** dels elements del material, és clarament la mare; és ella qui exerceix un control sobre la ubicació del material i va disposant els diferents elements fins que arriba a construir un veritable decorat, decorat que és especialment acurat i harmònic en la primera sessió.

Les interpretacions sobre el fet que la mare assumeixi un major control en aquesta tasca especialment a partir de la segona sessió poden basar-se en dues dades: la primera dada es refereix al fet que es limita bàsicament a col·locar sense fer comentaris –de fet, fins i tot la majoria de col·locacions no van acompanyades de verbalitzacions sinó que l'atenció es dirigeix l'atenció a altres aspectes de la tasca.

La segona dada es refereix al fet que el nombre de col·locacions disminueix. Podem interpretar que l'organització del material fins a fer-ne un conjunt coherent implica una certa capacitat de planificació i anticipació d'allò que es vol anar construint i un objectiu o fita més o menys definits que han de guiar aquesta organització. Fet aquest treball i havent definit en la primera sessió com juguen amb els gnoms, la mare possiblement no necessita esmerçar el mateix esforç per acordar en detall la col·locació dels elements, i això fa que passi a altres aspectes del joc. Si

aquesta qüestió hagués estat important per a ella, les actuacions de requeriment a la nena sobre aquest tema haurien estat privilegiades. Ben al contrari, la nostra interpretació és que la mare considera la gestió d'aquesta tasca, a partir de la segona sessió, com un requisit per iniciar el joc però privilegia la participació de la nena en altres aspectes. En algun sentit podríem interpretar aquesta qüestió en termes de productivitat de l'activitat conjunta. Atès que l'organització espacial està compartida globalment, es dirigeix l'atenció de les verbalitzacions en altres aspectes mentre la mare col·loca el material. Aquests altres aspectes, essencialment, es refereixen als dos grups d'actuacions típiques que comentarem a continuació: identificació dels elements i propostes d'esdeveniments.

Després de les formes d'actuacions més directament vinculades a la disposició espacial dels elements en el decorat de conjunt, comentarem aquelles formes d'actuacions que es refereixen més específicament a la **identificació d'alguns elements i l'exploració d'algunes de les seves característiques**: (e), (f), (g) i (h). Són comentaris sobre les característiques dels elements que no van acompanyats simultàniament de col·locació –tot i que poden precedir-la i seguir-la com es mostra en el patró a(M)-e(M) o e(M)-a(M) i en el corresponent per a la nena.

Si observem la taula IV constatarem que les formes d'actuacions d'aquest segment d'interactivitat, (e), (f), (g) i (h) apareixen en la primera sessió, gairebé desapareixen en les sessions segona i tercera, i en les tres darreres augmenten la seva freqüència (vegeu el gràfic IV). Aquest fet, que en principi pot resultar sorprenent respon, al nostre entendre, i a partir d'una anàlisi qualitativa, a una diferència essencial amb relació a allò que és objecte de la identificació. Ens referim al fet que en la primera sessió els elements que mare i nena identifiquen són múltiples i tan diversos com ho permet la riquesa del material que se'ls presenta i, en conseqüència, van des d'elements de l'entorn natural, com el riu o el camí, fins a elements animats, com els gnoms o els animals. En aquesta primera sessió, pràcticament tots els elements que es van col·locant són, si més no, identificats en tant que se'ls anomena o se'ls posa una etiqueta. A més, alguns són objecte d'una identificació o exploració més detallada a causa de la divergència entre mare i nena sobre el nom o les característiques físiques, funcionals o de comportament de l'element en qüestió. Cal constatar, però, que aquestes identificacions s'inserten en el marc més ampli de l'organització i disposició

del material, i hi estan al servei. Posteriorment, en les sessions següents, el pes de la identificació d'elements per si mateixos en l'activitat de les participants gairebé desapareix, possiblement perquè el material ja es dona per suficientment conegut i compartit i l'atenció passa a centrar-se en altres aspectes que es consideren més rellevants.

Així, en les sessions quarta, cinquena i sisena, la identificació d'elements presenta, de fet, les mateixes característiques de la identificació que trobem en actuacions de les sessions anteriors quan ja estem inscrits dins del segment de representació; són identificacions que es caracteritzen essencialment per una allau d'identificacions d'elements del material que es constitueixen en personatges, i de manera molt més forta i repetitiva ambrelació als personatges protagonistes de l'esdeveniment a representar. Diríem que es tracta d'identificacions molt lligades a la representació posterior, sense la qual no tenen sentit, i que mare i nena ja deuen compartir. En síntesi, estem davant d'un canvi qualitatiu amb relació a allò que és objecte de la identificació –de les característiques del material *per se* a les característiques del que representa el material: rols–, i això reflecteix una nova manera de definir la situació, alhora que suposa un major grau de coneixement compartit: ja no necessiten posar-se d'acord sobre el material sinó sobre el paper que ha de jugar.

Un breu comentari teórico metodològic: aquest cas és un exemple, que no volem deixar de remarcar, de la importància d'haver tingut en compte les formes que prenen les actuacions sense oblidar-ne el contingut específic en l'anàlisi. Com hem vist, en alguns casos fins i tot és necessari apropar-se més en detall a aquest contingut a través de dades qualitatives més concretes per poder interpretar una evolució en les formes de les actuacions que, a partir de les dades exclusivament quantitatives, no hauríem pogut copsar.

Hem de constatar una major presència del patró e(M)-g(N) que del patró e(N)-g(M); gairebé sempre que trobem comentaris espontanis sobre característiques del material en l'activitat de la mare e(M), la nena hi fa també comentaris espontanis g(N), però no a l'inrevés. És a dir, quan la nena fa comentaris espontanis sobre les característiques d'elements, són escassos els comentaris de la mare. Podem inferir que la mare controla i filtra d'alguna manera allò sobre el que entén que és més interessant centrar

l'activitat conjunta amb la nena, i atès que la mare està d'acord amb el contingut d'aquestes intervencions de la nena, no insisteix en el tema. En canvi, quan la mare i la nena no estan d'acord en aspectes importants relatius a característiques dels elements, entaulen un procés de negociació ja que difícilment poden establir un joc conjunt que implica un coneixement compartit sobre aquests elements. De fet, aquest procés es dona sobre alguns elements en la primera, quarta i cinquena sessió, en què trobem els patrons de formes d'actuacions $f(M)-h(N)$ i $f(N)-h(M)$ amb una gran coincidència en la correlació entre les freqüències, com s'observa en la taula III i especialment en el gràfic IV.

En resum, doncs, l'objecte i la forma dels comentaris sobre les característiques del material varia a mesura que evoluciona aquest segment d'interactivitat. En les primeres sessions, especialment en la primera, trobem identificacions dels elements del material en general, amb motiu de la seva col·locació en l'escenari, identificació d'altra banda molt necessària perquè cal que mare i nena es posin d'acord en el nom i les funcions que poden esperar de cada element per poder-s'hi referir i utilitzar-los sense problemes. En les altres sessions, les característiques que destaquen en els elements ja es troben molt més lligades als elements concrets que han de desenvolupar un paper important en la representació posterior, perquè les participants ja han acordat de quins elements es tracta en la primera sessió i ara l'únic que han de fer és identificar i seleccionar els personatges que els calen per a la representació; ja no els interessen els elements per ells mateixos, llevat que sorgeixi una interpretació diferent sobre algun element en concret, cas en què s'inicia un procés de negociació.

Per acabar amb l'evolució de les formes d'actuacions analitzades en el segment d'interactivitat de delimitació de l'escenari, tractarem les formes d'actuacions relatives a les **propostes d'esdeveniments no acceptades per les participants**, mare i infant.

Com mostra la taula III en relació amb la categoria (i), la proposta d'esdeveniments per representar la fa la mare en la primera sessió. La mare fa requeriments a la nena perquè faci propostes $f(M)$ en les sessions segona i tercera, però la nena no en fa cap. Com hem vist en ocasions anteriors, això no implica que la nena estigui al marge de les demandes de la mare; altrament, la nena, en les sessions segona i tercera, respon als requeriments

de la mare perquè faci propostes, habitualment manifestant-li que sigui ella qui les faci –convé recordar que si la nena hi estigués d'acord i acceptés la proposta de la mare estaríem en un segment d'interactivitat de representació d'esdeveniments.

Podem concloure, doncs, que la mare intenta crear una intersubjectivitat inicial per definir l'esdeveniment per a representar, per concretar l'objectiu de l'activitat conjunta que tindrà lloc a continuació, intentant explícitament i insistentment, en la segona i tercera sessions, que la nena participi en la formulació de la proposta de joc, però la nena no n'assumeix el control i finalment ha de ser la mare qui proposi. Mitjançant aquestes propostes es pot arribar a una negociació sobre allò que han de representar, però, en definitiva, les propostes d'esdeveniments no acceptades en el decurs del segment de delimitació, les fa sempre la mare.

A partir de la quarta sessió, com s'observa en la taula III i en el gràfic V, no apareix cap actuació de la mare ni de la nena amb relació a les propostes d'esdeveniments no acceptades. Suggerim dues explicacions complementàries per comprendre aquest fet. En primer lloc és probable que després de les tres primeres sessions, i concretament després de la segona i la tercera, en què la mare ha insistit en la proposta de joc i han acabat representant esdeveniments rèplica de la pel·lícula, ja no sigui necessari explicitar detalladament a què jugaran i puguin passar directament a altres tipus d'actuacions prioritàries, com per exemple les identificacions dels personatges protagonistes de la representació que vèiem anteriorment.

Per altra banda, també cal tenir present la possible influència de la consigna que es dona als participants abans d'iniciar les fases de joc. Recordem que aquesta consigna és més tancada a partir de la quarta sessió i està relacionada més directament amb els trets del món gnom que es ressalten en la fase de visionat:

- en la quarta sessió: les relacions entre trolls i gnoms,
- en la cinquena sessió: els recursos per demanar i donar ajut en situacions de perill, i
- en la sisena sessió: el cicle vital dels gnoms.

En certa mesura, la consigna pot actuar de substitut de la proposta d'esdeveniments per representar i, en conseqüència, pot ser un element important susceptible d'intervenir en la direcció que els participants donen als esdeveniments que conformen la representació posterior.

La importància del coneixement de les participants sobre el paper que pot tenir la proposta d'esdeveniments –no acceptada quan apareix en el segment de delimitació de l'escenari o compartida quan s'inicia el segment de representació- es palesa en la cinquena sessió, en què es produeix un malentès entre la mare i la nena que pot resultar un exemple aclaridor. Amb motiu de la selecció d'un element del material que la mare proposa per al rol de garsa en la representació posterior, obtenim l'observació següent.

M: Esto hará de urraca que se lleva... ¡cuic! al bebito. [*M. aixeca enlaire la garsa i l'infant.*]

N: No. Aún no.

M: Aún no, pero bueno, yo pongo los personajes.

(5ª sessió)

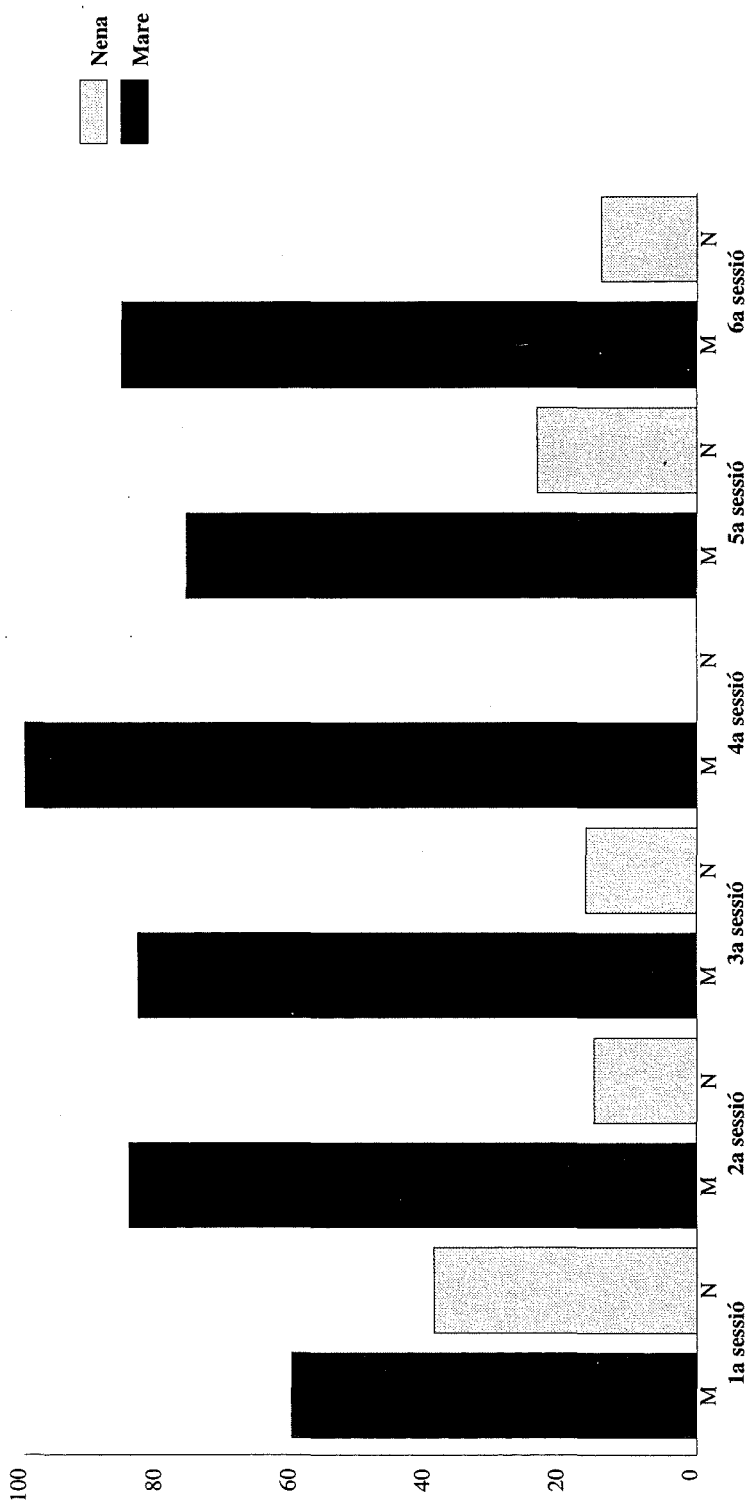
Tal com ho entén la nena, la mare, en la seva primera intervenció, ha formulat una proposta d'esdeveniments. Efectivament, igual que en altres ocasions en propostes d'esdeveniments, la mare ha fet referència a uns personatges i a les accions que realitzen. Però entenem que no era aquesta la intenció de la mare –per aquesta raó no ho hem comptabilitzat com a proposta–, sinó que més aviat pretenia fer un comentari sobre aquest element del material al qual atribueix el paper de garsa. Ara bé, la nena interpreta que es tracta d'una proposta d'esdeveniments, que no li sembla adient i, sense rebutjar l'esdeveniment, expressa que no és el moment de representar-lo, la qual cosa evidencia el malentès i provoca que la mare aclareixi que només està col·locant els personatges que han de participar en la representació posterior. D'alguna manera, entenem que aquest exemple il·lustra que hi ha una certa assumpció del control en la nena, en el sentit que en aquests moments és capaç de decidir, planificar i seqüenciar quan cal representar un esdeveniment concret. D'altra banda, la nena mostra coneixement sobre el fet que un esdeveniment comença a representar-se quan la proposta és compartida i acceptada per totes dues, raó per la qual ràpidament explicita el seu desacord respecte d'iniciar la representació d'aquest esdeveniment.

Podrem comprendre millor la reacció de la nena si afegim informació procedent de les fases de visionat; aquesta díada té molt present aquestes fases ja que reproduïx amb elevada fidelitat l'estructura i seqüenciació de les aventures de la pel·lícula, com veurem en les actuacions relatives al segment de representació. Efectivament, a la pel·lícula l'esdeveniment corresponent a la garsa i el nen gnom a què es refereix la mare apareix en tercer lloc, després de dues aventures d'altres personatges. Possiblement perquè aquest referent és compartit i perquè encara estan en procés de delimitar i preparar l'escenari per a la representació, la mare accepta amb facilitat el comentari de la nena i, de fet, la representació posterior que realitzen està configurada per quatre segments de representació diferents i els tres primers tenen a veure amb les tres aventures del vídeo i en el mateix ordre –de manera que l'esdeveniment de la garsa apareix també en tercer lloc.

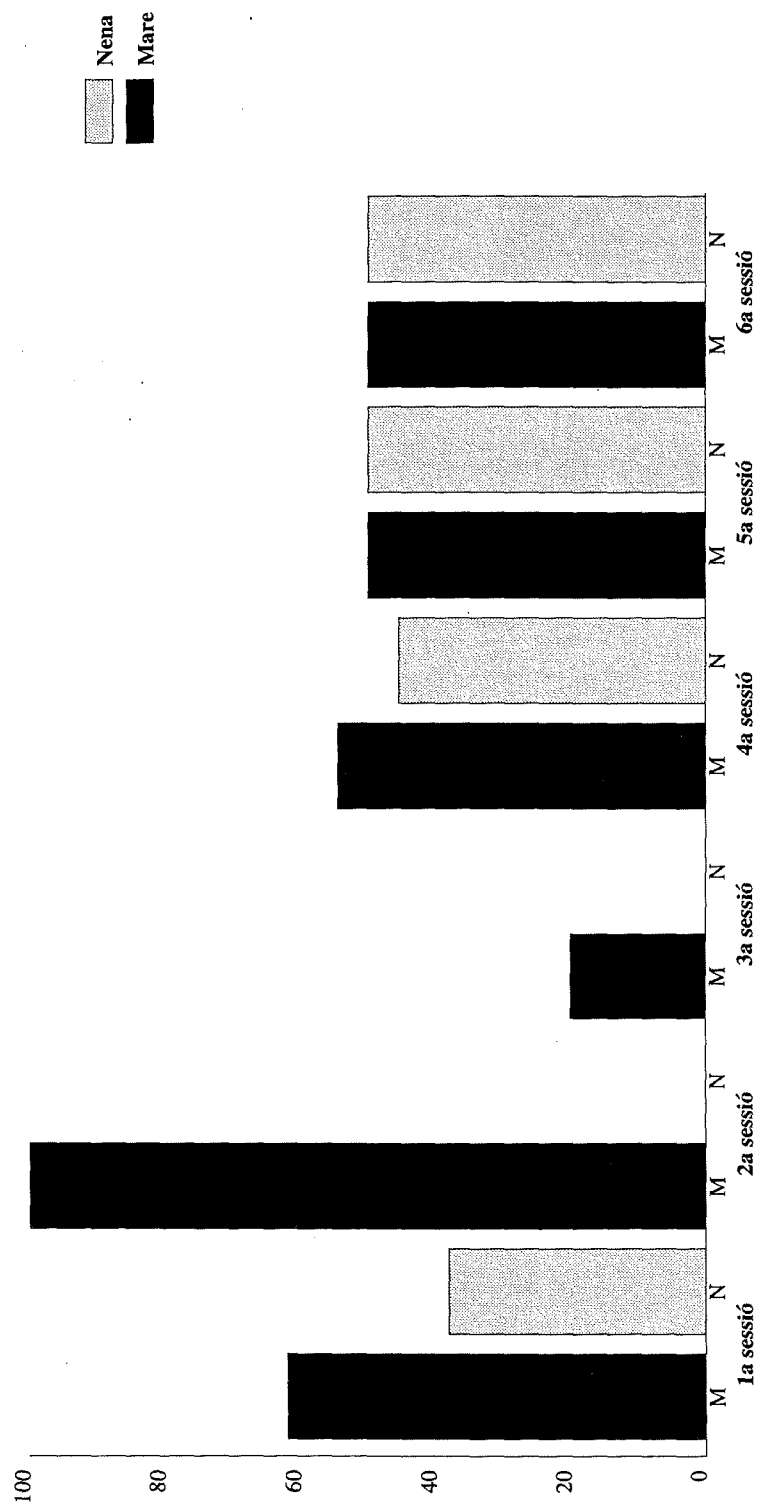
Com a síntesi del control que mantenen les dues participants en relació amb aquests tres grups d'actuacions típiques del segment de delimitació que hem presentat i descrit fent atenció a les diferents formes d'actuacions analitzades, presentem a les pàgines següents els gràfics VI, VII i VIII que il·lustren la participació de la mare i la nena.

Per acabar amb la presentació de l'evolució de les actuacions en el si dels segments de delimitació de l'escenari, reprendrem les dades de la taula III per reinterpretar-les en termes d'iniciativa, participació potenciada i interconnexió en les formes d'actuacions de la mare i la nena. Ens referirem a les tres dimensions en aquest ordre perquè entenem que la informació de la participació potenciada pot constituir un primer indicatiu del grau d'interconnexió que existeix entre les actuacions de les participants i sembla més aclaridor recollir-lo *a posteriori* en els comentaris sobre la interconnexió.

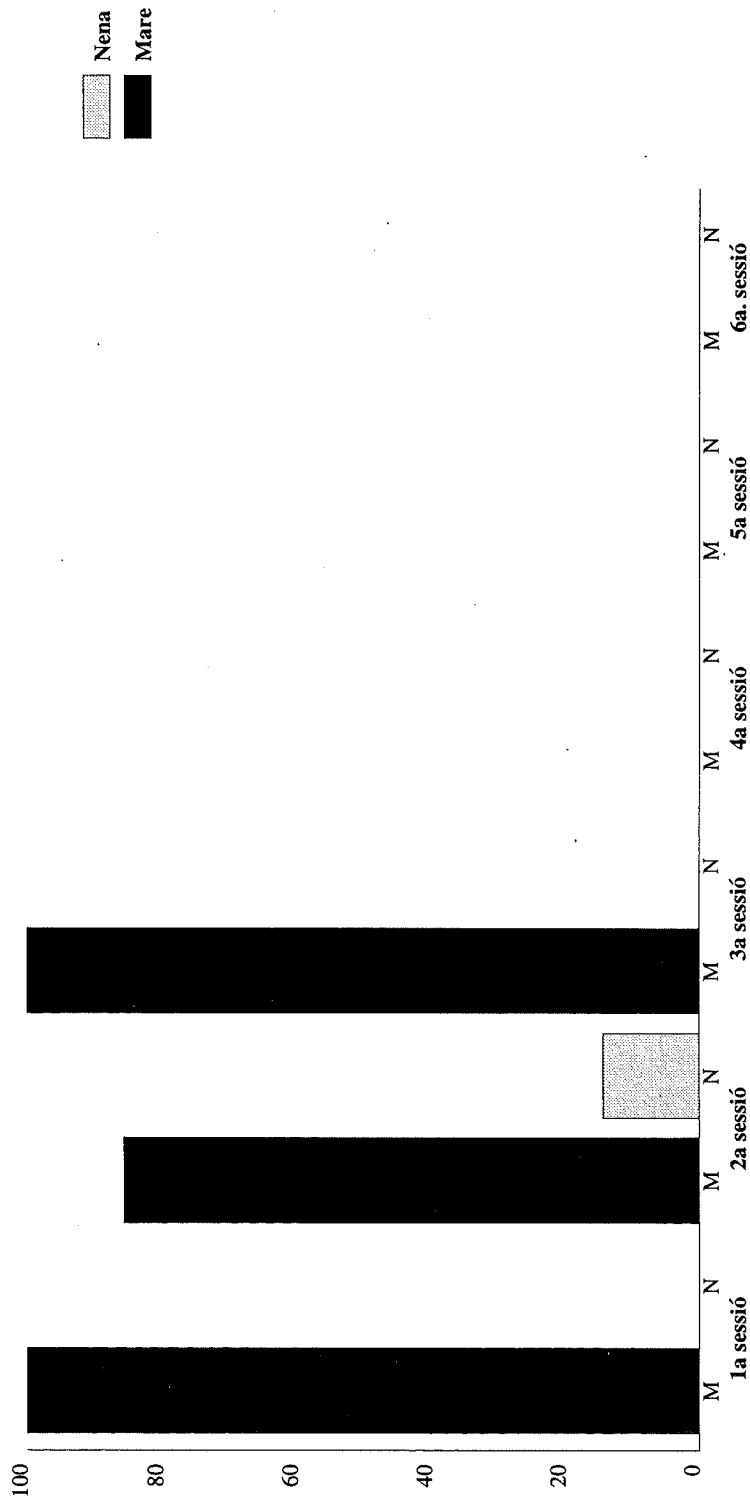
Gràfic VI. Freqüències de les formes d'actuacions sobre organització i disposició espacial del material en l'SI de delimitació de l'escenari (DE)

Gràfic VII. Freqüències de les formes d'actuacions sobre identificació i exploració del material en l'SI de delimitació de l'escenari (DE)

Gràfic VIII. Freqüències de les formes d'actuacions sobre *propostes de representació d'esdeveniments en l'SI de delimitació de l'escenari (DE)*

Tot i que aquestes tres dimensions estan íntimament relacionades en les diferents actuacions, algunes en reflecteixen més directament una o una altra. En concret, com veurem en les taules V, VI i VII, presentades a les pàgines següents i que analitzem a continuació, hem seleccionat en relació amb la iniciativa de les participants, les formes d'actuacions (a), (e), (i); en relació amb la participació potenciada, els patrons articulats de formes d'actuacions de la mare i la nena (b-d), (f-h), (j-l) i (k-n); i en relació amb la interconnexió, les formes d'actuacions (c), (g) i (m).

A les pàgines següents també es reproduïxen els gràfics IX, X i XI, relatius a les freqüències de les formes d'actuacions que mostren iniciativa, participació potenciada i interconnexió en el segment d'interactivitat de delimitació de l'escenari.

En primer lloc ens referirem a la taula V, en què apareixen els resultats totals de les tres formes d'actuacions que reflecteixen directament la dimensió d'iniciativa de la mare i la nena. Les dades ens duen a una primera conclusió: en general, la mare pren més la iniciativa que la nena al llarg de tota la delimitació de l'escenari de les fases de joc. Això no implica que la nena no tingui iniciativa; ben al contrari, ja des de la primera sessió, la nena compta amb més del 30% d'actuacions que indiquen iniciativa i autonomia en l'activitat conjunta que es porta a terme en el segment de delimitació de l'escenari.

A partir de la lectura d'aquestes freqüències no s'aprecia cap canvi al llarg de les sessions pel que fa a la iniciativa, ja que, com hem vist, no s'observa que en les primeres fases de joc hi hagi un predomini d'iniciativa d'una de les participants i que en les darreres sessions aquest predomini variï o s'inverteixi en favor de l'altre. La mare manté un major control pel que fa als tres tipus d'actuacions típiques que participen en la delimitació de l'escenari, i un paper preponderant en la definició de l'activitat, tot i que la nena mostra un cert grau d'autonomia ja des de la primera sessió i el manté en les següents. Al gràfic IX s'il·lustren clarament aquests resultats a partir del total d'actuacions d'iniciativa per al conjunt de les fases de joc.

Taula V. Freqüències de les formes d'actuacions que mostren iniciativa de la mare i la nena en l'SI de delimitació de l'escenari (DE)

Actuacions	1a sessió			2a sessió			3a sessió			4a sessió			5a sessió			6a sessió			Total			
	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T	
(a)	64	37	101	11	2	13	10	-	10	10	10	-	10	15	4	19	6	1	7	116	44	160
(e)	17	4	21	-	1	1	-	1	1	3	-	3	6	3	9	3	3	6	6	29	12	41
(i)	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Total	82	41	123	11	3	14	10	1	11	13	-	13	21	7	28	9	4	13	146	56	202	

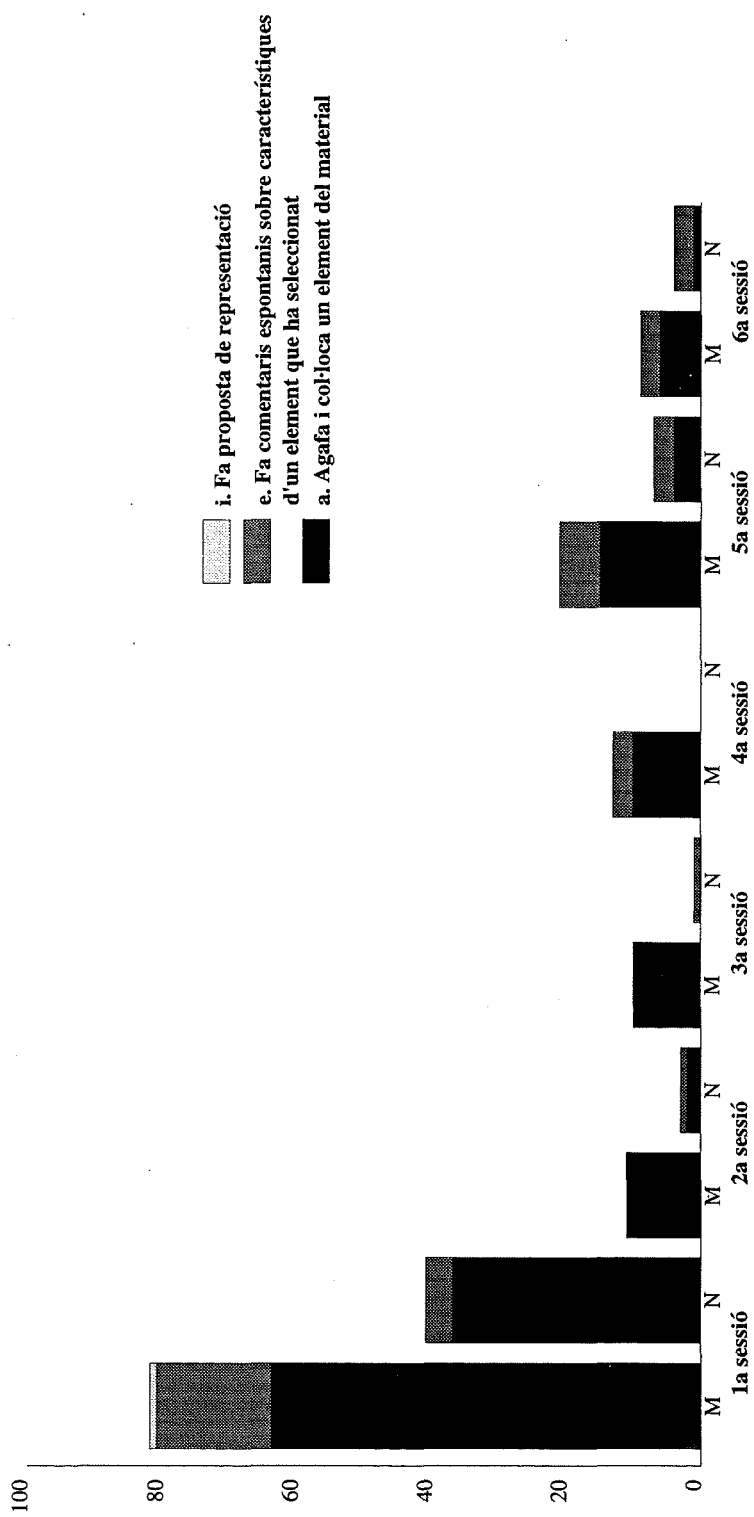
Taula VI. Freqüències de les formes d'actuacions que mostren participació potentada de la mare i la nena en l'SI de delimitació de l'escenari (DE)

Actuacions	1a sessió			2a sessió			3a sessió			4a sessió			5a sessió			6a sessió			Total		
	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T
(b)	6	8	14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	8	14
(d)	4	4	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	4	8
(f)	5	3	8	-	-	-	4	-	4	2	1	3	3	-	3	-	1	1	14	5	19
(h)	3	5	8	-	-	-	-	-	-	1	2	3	-	2	2	1	-	1	5	9	14
(j)	-	-	-	4	1	5	7	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11	1	12
(l)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
(k)	-	-	-	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2
(n)	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Total	11	11	22	6	1	7	11	-	11	2	1	3	3	-	3	-	1	1	33	14	47
	7	9	16	-	1	1	-	-	-	1	2	3	-	2	2	1	-	1	9	14	23

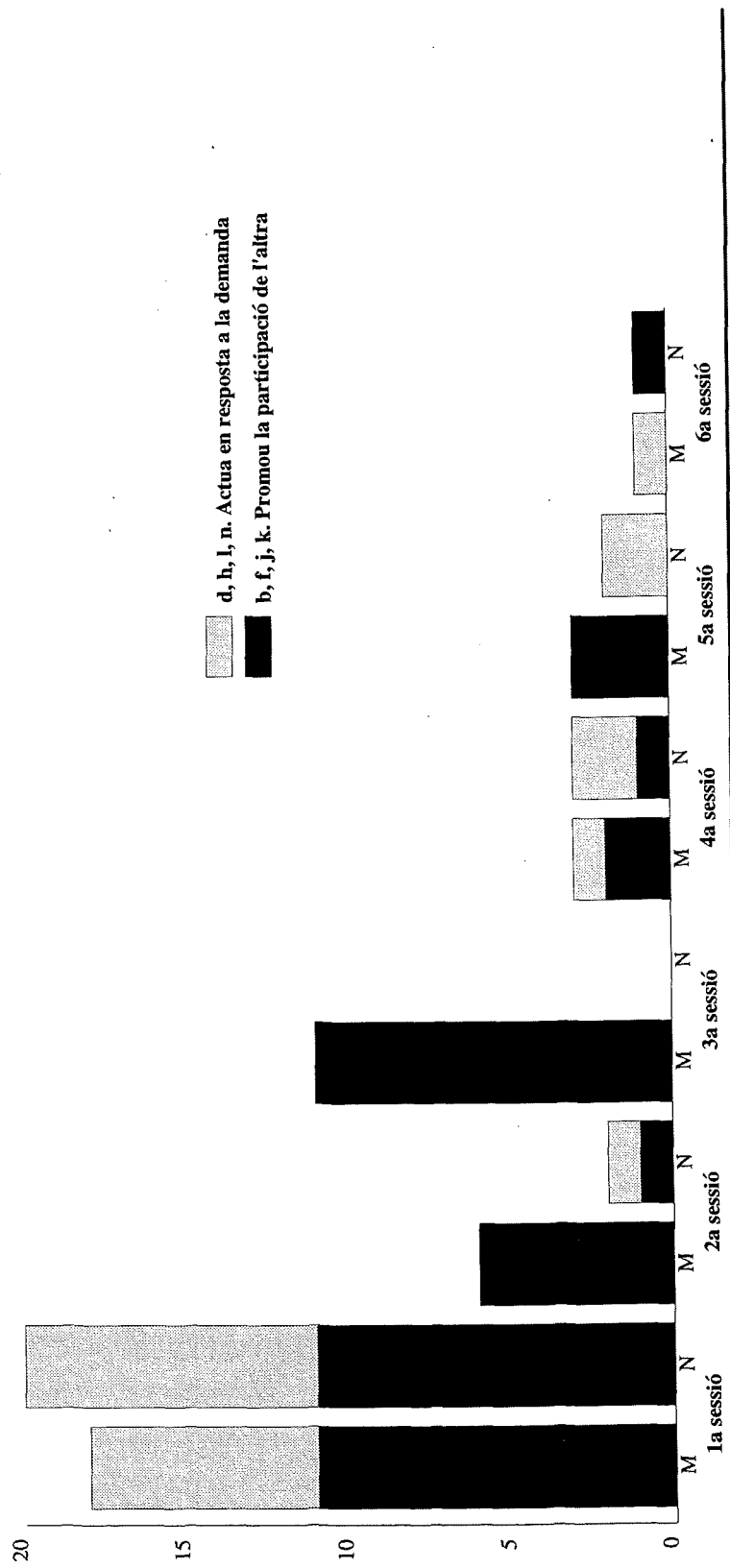
Taula VII. Freqüències de les formes d'actuacions que mostren *interconnexió* entre la mare i la nena en l'SI de delimitació de l'escenari (DE)

Actuacions	1a sessió			2a sessió			3a sessió			4a sessió			5a sessió			6a sessió			Total				
	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T	M	N	T		
(c)	17	10	27	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	1	1	2	-	-	-	-	18	13	31
(g)	1	4	5	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	4	4	2	2	2	4	3	12	15
(m)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Total	18	14	32	-	-	-	-	2	2	-	2	2	-	1	5	6	2	2	2	4	21	25	46

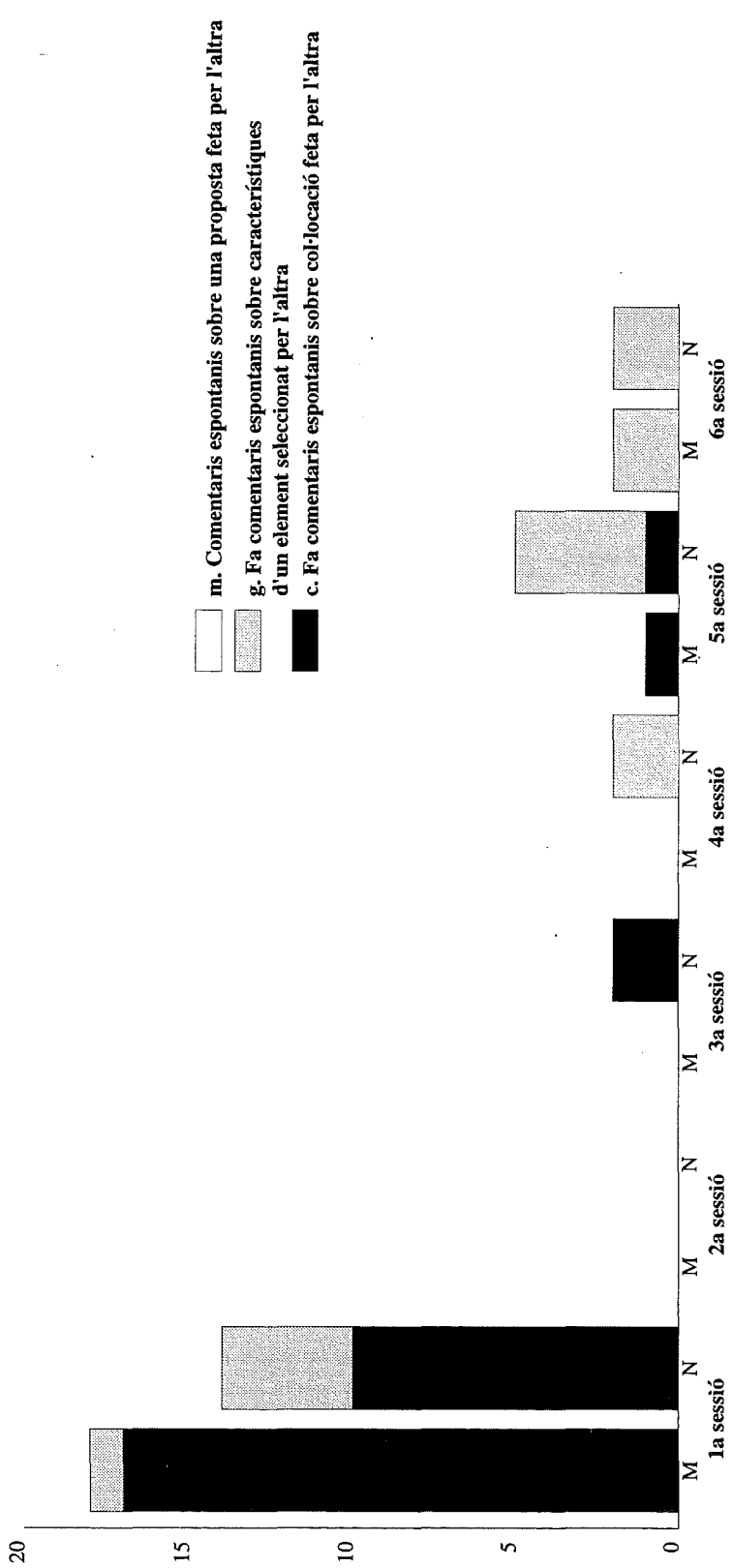
Gràfic IX. Freqüències de les formes d'actuacions que mostren *iniciativa* de la mare i la nena en l'SI de delimitació de l'escenari (DE)

Gràfic X. Freqüències de les formes d'actuacions que mostren *participació potenciada* de la mare i la nena en l'SI de delimitació de l'escenari (DE)

Gràfic XI. Freqüències de les formes d'actuacions que mostren *interconnexió* entre la mare i la nena en l'SI de delimitació de l'escenari (DE)

Pel que fa a la dimensió de participació potenciada que es recull en la taula VI, recordem que pretenem constatar, en primer lloc, si un participant propicia la participació de l'altre mitjançant requeriments; en segon lloc, si aquests requeriments tenen l'efecte desitjat i troben ressò en l'altre mitjançant una resposta al requeriment; i en tercer lloc, ens interessa també copsar si és sempre el mateix participant qui potencia l'actuació de l'altre o si hi ha variacions o evolucions en aquest sentit al llarg de les sessions.

Com hem anunciat anteriorment, en aquest cas, les freqüències de la taula han de llegir-se de manera creuada, en termes de patrons articulats de formes d'actuacions, ja que ens interessa veure si els requeriments troben, o no, resposta. Observem que pràcticament en totes les formes d'actuacions aquesta resposta existeix en més d'un 50% de les vegades, exceptuat el cas de les formes d'actuacions $j(M)-l(N)$. En aquest patró, trobem requeriments de la mare sobre propostes d'esdeveniments que la nena no respon en cap cas. Aquesta diferència tan evident amb les altres actuacions podria explicar-se pel fet que, si la nena formulés una proposta que la mare acceptés, passaríem a estar en l'inici d'un segment de representació. Recordem que en el marc del segment d'interactivitat de delimitació, les propostes de representació no són acceptades per les dues participants. Val a dir que la mare potencia la participació de la nena en la formulació de propostes, però la nena no invita la mare a fer-ho. En aquest mateix sentit, el patró $k(M)-n(N)$ presenta el requeriment de la mare perquè la nena formuli comentaris sobre les propostes, invitació que en aquest cas troba un resposta –amb el benentès que aquesta resposta no implica una acceptació de l'esdeveniment proposat per la mare.

Pel que fa a les actuacions vinculades a la disposició del material, observem que només apareixen en la primera sessió i que mare i nena potencien la participació de l'altra. El fet que no tinguin més presència per a cap participant pot fer suposar que la negociació sobre el tema de la ubicació del material *per se*, en funció de les característiques intrínseques d'aquest material, perd rellevància en l'activitat conjunta que es desenvolupa.

Els requeriments i les respostes en relació amb l'actuació típica d'identificació i exploració de característiques dels elements del material es mantenen durant totes les sessions excepte en la segona, en què desapareixen per complet i en la tercera, on només apareixen requeriments

de la mare que no són respostos per la nena. És pertinent recordar que en aquestes dues sessions, l'interès de les participants està centrat en les propostes d'esdeveniments. En termes generals, convé observar que el nivell de concordança entre requeriments i respostes és elevat. Com mostra el gràfic X pel que fa a les formes d'actuacions $f(M)$ - $h(N)$, la nena respon a la majoria de requeriments de la mare i en el cas de $f(N)$ - $h(M)$ la connexió entre actuacions és absoluta: sempre que la nena fa un requeriment sobre aquesta qüestió la mare hi respon. És probable que la identificació dels elements sigui un tema que preocupa especialment la mare, ja que és imprescindible compartir la manera de referir-se a un element concret per poder desenvolupar una activitat conjunta en què aquest element es veu implicat.

En termes generals, sembla clar que ambdues participants demanen la participació de l'altra i responen a aquestes sol·licituds. Cal explicitar que aquest fet, a més de les implicacions que presenta per a la participació potenciada, també suposa una informació valuosa per revelar el grau important d'interconnexió que existeix entre les actuacions de mare i nena i és un indicador que l'activitat que porten a terme és realment conjunta. Per acabar de matisar aquesta interconnexió, comptem, en la nostra categorització del segment de delimitació de l'escenari, amb les formes d'actuacions que es presenten a la taula VII.

La categoria (m), relativa a les propostes d'esdeveniments, no presenta freqüències. Ens referirem, doncs, a les aportacions de les categories (c) i (g) pel que fa a les actuacions típiques relatives a la disposició espacial i a la identificació-exploració. Pel que fa a la disposició espacial, en la primera sessió apareixen la majoria d'intervencions de les dues participants (27 d'un total de 31); a partir de la segona sessió gairebé desapareixen. El nombre d'intervencions és major en la mare, que sembla controlar més que la nena aquest aspecte -18 (M) i 13 (N).

En relació amb la identificació/exploració dels elements del material, aquesta actuació típica apareix en la primera sessió per a les dues participants, desapareix per a la mare fins a la sisena sessió i per a la nena torna a aparèixer des de la quarta sessió fins a la sisena. Sembla que en aquest tema la nena presenta un elevat grau d'atenció pel que fa la mare i de control sobre aquesta qüestió.

A partir de les dades que mostra el gràfic XI, podem afirmar que les dues participants estan pendents del que fa l'altra i intervenen amb comentaris espontanis a propòsit d'aquestes actuacions. La nena pren un paper clarament actiu des de la primera sessió i, en el cas de la identificació d'elements del material, supera àmpliament l'actuació de la mare.

Podem concloure que entre les actuacions de la mare i la nena corresponents a la delimitació de l'escenari, existeix, i ja des de la primera sessió, una articulació important, un grau d'interconnexió elevat en sentit recíproc i bidireccional: totes dues presenten iniciativa en la delimitació de l'escenari, hi participen activament, potencien la participació de l'altra i fan un seguiment important de les actuacions de l'altra. Tot i que les dades d'interconnexió no mostren diferències entre mare i nena, això no implica, com hem vist, que totes dues tinguin el mateix paper en la definició de la situació ni en el control de l'activitat que realitzen en aquest segment. És la mare qui aporta un 75% de la iniciativa total, un 72% de requeriments que potencien la participació de la nena i un 74% d'atenció de demandes. En aquest sentit, és destacable el seu paper de directriu i la seva responsabilitat en la manera com ha estat definida la naturalesa de l'activitat dins d'aquests segments, alhora que no renuncia a afavorir la contribució de la nena ja que proporciona traspàs del control i el reprèn per respondre a les seves demandes. En síntesi, malgrat que les actuacions típiques que caracteritzen els segments d'interactivitat són les mateixes per a mare i infant i això podria interpretar-se, globalment, en la línia que ambdues tenen el mateix tipus de participació i, fins i tot, que la responsabilitat sobre l'activitat conjunta és no només compartida sinó també simètrica, hem constatat que no és així. Entenem que gràcies a l'anàlisi de les formes que prenen les actuacions, hem pogut identificar les semblances i diferències entre la participació de mare i filla i, especialment, la relació asimètrica que caracteritza l'activitat conjunta.

3.2.2. SEGMENT D'INTERACTIVITAT DE REPRESENTACIÓ D'ESDEVENIMENTS

3.2.2.1. CATEGORITZACIÓ ELABORADA PER AL SEGMENT D'INTERACTIVITAT DE REPRESENTACIÓ D'ESDEVENIMENTS: FORMES D'ACTUACIONS DE LES PARTICIPANTS

En el quadre VI, reproduït en aquesta pàgina, hi consten les actuacions típiques, les formes que prenen i els patrons de formes d'actuacions, així com la seva relació amb les dimensions utilitzades per a la l'anàlisi (iniciativa, participació potenciada i interconnexió) en el segment de representació d'esdeveniments.

Quadre VI. Relacions entre les actuacions típiques, les formes que prenen, els patrons que configuren i les dimensions implicades^(*) en el segment d'interactivitat de representació d'esdeveniments

Actuacions típiques	Formes d'actuacions	Dimensions	Patrons de formes d'actuacions
Proposta de representació d'esdeveniments	a b c d e f	Iniciativa Participació potenciada Participació potenciada Participació potenciada Interconnexió Participació potenciada	b - c d - f a - e
Gestió de l'esdeveniment i distribució de rols	g h i	Iniciativa Participació potenciada Participació potenciada	h - i
Representació de l'esdeveniment	j k l	Iniciativa Iniciativa Interconnexió	l - l

(*) Les dimensions utilitzades per a la categorització de les formes que prenen les actuacions són: iniciativa, participació potenciada i interconnexió.

(a) Formula espontàniament una proposta de representació d'esdeveniments.

La proposta dels esdeveniments per representar que pot suggerir un dels dos participants es concreta de diverses maneres:

1. Proposant un esdeveniment amb l'explicació d'alguns personatges i les accions que poden realitzar.

M: Hombre, pues... podríamos hacer que...

N: ¿Qué?

M: Que el David fuera... Como él es médico, ¿no?

N: Sí.

M: Podríamos hacer que... Que tú te ponías malita. Y el David te venía a curar.

(3ª sessió)

2. Proposant una distribució de rols entre mare i infant que farà possible la materialització de la representació en nom dels personatges.

M: Va. Tú, tú mueves los que vienen, ¿eh? Tú eres el que visitas y yo soy de la casa.

N: No. Yo soy de la casa.

(1ª sessió)

3. Iniciant la representació directament.

[M. ha agafat el gnom que fa de David i el mou fent veure que és ell qui xiula cridant la guineu.]

M: "Fiiiiiu!" *[Mira N.]*

N: No. Estaba aquí. *[Canvia la guineu de lloc.]*

(2ª sessió)

Aquesta categoria respon a la forma d'actuació que obre els segments de representació d'esdeveniments. Qui formuli la proposta, com la formuli, així com l'evolució en la manera de formular-la, poden ser indicadors rellevants de les diferents formes de centrar l'atenció sobre aquells elements necessaris per a la iniciació i el desenvolupament de la construcció de la

representació de l'esdeveniment. Aquesta categoria informa sobre la iniciativa.

(b) Fa un requeriment a l'altre participant perquè formuli una proposta de representació d'esdeveniments.

Aquesta forma d'actuació és una de les que, en aquest segment d'interactivitat de representació, informa del fet que el participant que la realitza potencia la participació de l'altre. En el cas que el requeriment perquè l'infant proposi un esdeveniment per representar sigui fet per la mare, aquesta actuació podria proporcionar informació sobre el procés del traspàs del control.

(c) Després del requeriment de l'altre participant, formula una proposta de representació d'esdeveniments.

Forma d'actuació estretament relacionada amb l'anterior, que proporciona dades sobre la participació en resposta a una demanda o requeriment de l'altre participant. Informa sobre la participació potenciada. Dóna lloc a un patró de formes d'actuacions dels participants articulades b(M)-c(N) i viceversa.

En el cas que sigui l'infant qui respongui al requeriment de la mare en aquest sentit i formuli una proposta, podria ser un indicador de l'assumpció del control, amb el benentès que, posteriorment, la proposta pot ser en major o menor grau assumida per la mare. Pel fet de donar-se en aquest segment de representació, ha d'ésser. Per definició una proposta acceptada per ambdues, però poden haver-hi negociacions.

(d) Formula una proposta de representació d'esdeveniments i fa un requeriment a l'altre participant sobre aquesta proposta.

Aquesta categoria dóna informació especialment sobre la manera com el participant que la realitza potencia i busca la participació de l'altre.

En el cas que sigui un requeriment de la mare, hi hauria un indicador de la manera com la mare centra l'atenció sobre la necessitat de la representació d'un esdeveniment i com la construcció d'aquest esdeveniment no és cosa d'una participant sinó de totes dues.

(e) Formula espontàniament comentaris sobre la proposta de representació d'esdeveniments realitzada per l'altre participant.

Comentaris dirigits a l'intent de negociació, ja sigui per canviar o per ampliar algun aspecte del que ha proposat l'altre que permetés la continuïtat de l'activitat conjunta, poden indicar per part de qui els fa que es comparteix l'objectiu de la representació i que hi participa.

Aquesta categoria dóna informació rellevant del grau d'interconnexió.

(f) Després del requeriment de l'altre participant, formula comentaris sobre la proposta de representació d'esdeveniments realitzada per l'altre participant.

Forma d'actuació vinculada a una forma d'actuació (d) anterior de l'altre participant. Implica una resposta al requeriment de l'altre per realitzar comentaris sobre la proposta de representació formulada. Informa sobre la participació potenciada. En aquest sentit, apareix un patró de formes d'actuacions dels participants articulades d(M)-f(N) i viceversa.

(g) Formula espontàniament comentaris i/o propostes sobre la distribució de rols i altres aspectes del desenvolupament de l'esdeveniment representat.

En aquestes formes d'actuacions se centra l'atenció sobre els aspectes organitzatius de l'esdeveniment, aspectes necessaris per representar aquest esdeveniment que cal negociar i compartir.

La proposta d'una distribució de rols es refereix a la interpretació (per delegació o directa) que fan els subjectes atès que els personatges que

encarnen alguns dels elements del material són joguines inanimades i no són autònoms. Es tracta, en certa manera, de donar vida a uns personatges en termes de manipulació, i sovint de verbalitzacions amb veus atribuïdes als personatges.

Cal, a més, explicitar que la distribució de rols es refereix fonamentalment a dos tipus de personatges que apareixen en el joc: els personatges protagonistes, que intervenen durant tot l'esdeveniment, i els personatges secundaris, que s'hi incorporen, sovint formant part d'alguna de les escenes que el conformen.

La proposta de distribució de rols es pot concretar de diferents maneres:

1. Proposta explícita en termes d'identificació entre subjecte (mare o infant) i personatge a representar. La proposta habitualment es presenta en forma de pregunta a l'altra; les preguntes poden ser obertes o més tancades, com veurem en els exemples següents.

M: ¿Tú qué quieres ser?

N: Yo quiero ser el ciervo.

M: ¿Tú quieres ser el ciervo? Venga, va. Pues yo soy la Lisa y yo llevo al David, ¿vale?

(3ª sessió)

M: ¿Tú qué haces, de, de Lisa o de, de David?

N: De Lisa.

M: Vale. Yo de David. ¿Y tú llevas al Switt o lo llevo yo?

N: Tú.

(6ª sessió)

2. Proposta implícita per part d'una de les participants, que es concreta en l'inici de la representació interpretant un rol determinat. En el cas que l'altra participant no segueixi la proposta, se la interpel·la (sovint amb la mirada) perquè actuï interpretant un altre rol —especialment clar en el cas que hi hagi dos protagonistes que inicien l'acció.

M: ¿Qué han hecho para llamar al zorro? ¿Cómo lo llaman?

N: [Mira M. i pica de mans.]

M: "Xiu-xiu." [Mira N. i xiula.] ¿Le hacen un silbidito?

N: [Mira M. i assenteix.]

realitza. En els segments de representació la mare manté el control sobre la proposta d'esdeveniments i sobre el fet de donar per acabat l'esdeveniment, mentre la nena, en la primera sessió presenta més d'un 30% d'iniciativa respecte de la mare en els aspectes vinculats a la gestió de l'esdeveniment i, a partir de la segona sessió aquesta diferència encara disminueix, de manera que el control que va exercint la nena en el desenvolupament dels esdeveniments que representen és considerable –convé remarcar en relació amb aquest aspecte, la participació en la distribució de rols. En els segments d'aprofundiment, la mare segueix controlant amb rellevància la proposta del tema sobre el qual versa l'atenció i acció conjuntes i, a partir de la tercera sessió, la nena ja comença a donar per acabats els segments d'aprofundiment.

Pel que fa a la *participació potenciada*, observem en els tres tipus de segments que les dues participants sol·liciten i afavoreixen la participació de l'altra amb els seus requeriments. És la mare qui més requeriments efectua. De la mateixa manera, la mare i la nena responen a les demandes que fa l'altra en més d'un 50% en el segment de delimitació de l'escenari, en més d'un 70% en el segment de representació i en més d'un 80% en els segments d'aprofundiment. En definitiva, en el conjunt de les fases de joc ha estat identificat un elevat nombre de patrons articulats entre les formes d'actuacions de les participants en relació amb els requeriments i respostes entorn d'un tema concret.

Per acabar, la *interconnexió* que existeix entre les actuacions de les participants, com ja es pot inferir de les dades sobre la participació potenciada, és considerable. En efecte, en els tres segments d'interactivitat, tant la mare com la nena estan pendents de l'activitat que realitza l'altra i intervenen espontàniament expressant el seu acord o desacord sobre aquesta activitat. En el segment de representació, la categoria relativa a les actuacions de representació que es realitzen al marge de l'activitat que porta a terme l'altra, proporciona també una informació no poc important sobre la interconnexió. Com hem vist en l'anàlisi d'aquest segment d'interactivitat, aquestes actuacions apareixen només –i no en un nombre molt elevat– en la representació dels esdeveniments de la primera sessió. Així, el conjunt d'aquestes dades il·lustren com el grau d'interconnexió entre les intervencions de les participants és important i possibilita que l'activitat conjunta sigui fluïda i realment conjunta. Aquestes

característiques que mostren l'articulació entre les actuacions de mare i infant constitueixen, des del marc teòric que ens guia, condicions en les quals és possible que la mare ajusti les seves intervencions a les de la nena, porti a terme un procés de construcció de significats cada vegada més compartits i amplii, en definitiva, els aspectes comuns en la definició de la situació.

4.3. ELS OBJECTIUS DE L'ACTIVITAT CONJUNTA

Els comentaris següents es refereixen als objectius que presideixen l'activitat conjunta per la mare i per la nena, segons la interpretació que fem dels resultats obtinguts a partir del nostre marc teòric i metodològic de referència.

En primer lloc, explicitarem algunes qüestions a partir de les formes d'actuacions que caracteritzen la iniciativa i el control de la mare sobre certs aspectes de l'activitat conjunta. Si al fet que sempre és la mare qui proposa l'esdeveniment i qui proposa la distribució de rols, afegim que és també ella qui disposa i organitza l'escenari de conjunt, com vèiem en el segment de delimitació de l'escenari, fàcilment podem plantejar-nos la qüestió següent: la mare, ¿està organitzant el material en funció d'una representació determinada i més o menys estructurada abans de compartir-la amb l'infant? Sense entrar en la idea de la intencionalitat conscient per part de la mare o pressuposar que tingui clarament i prèviament establerts els objectius o finalitats que persegueix durant l'activitat conjunta, entenem que, si més no, a partir d'alguns indicadors procedents de l'anàlisi de les seves actuacions tenim elements per interpretar les finalitats que deduïm que es construeixen a mesura que transcorre l'activitat.

A més, constatem que també és la mare qui proposa regularment els trets que seran objecte de l'activitat conjunta en els segments d'aprofundiment. Certament, la mare controla els aspectes més bàsics dels diferents tipus de segments d'interactivitat: selecciona i organitza el material, decideix sobre

què representar i sobre què aprofundir. En altres termes, la mare controla els objectius parcials de cada una de les formes d'organització de l'activitat conjunta, objectius concrets que és necessari clarificar a l'inici de cada segment per portar a terme una activitat conjunta fluida, eficient i compartida. Una vegada compartits els objectius, les actuacions de les participants se subordinen segons la forma d'organització de l'activitat de què es tracti; i dins d'una mateixa forma d'organització l'objectiu acordat guia les accions concretes o els continguts sobre els quals se centrarà l'atenció.

D'altra banda, observant el diferent pes específic que mantenen els diversos segments d'interactivitat al llarg de les fases de joc, és evident que es dedica més temps al segment de representació en totes les sessions. Entenem que això fa transparent la idea que l'objectiu últim de la fase de joc és, per a les participants, el joc en la representació. En aquest sentit, i d'acord amb la manera d'organitzar l'activitat conjunta, podem interpretar en una primera aproximació una dependència dels segments de delimitació de l'escenari i dels segments d'aprofundiment en relació amb els segments d'interactivitat de representació. En efecte, convé ressaltar que un segment de representació mai obre una fase de joc i sempre va precedit d'un segment de delimitació de l'escenari i, en la darrera sessió, d'un segment d'aprofundiment. Això pot suggerir que aquestes formes de l'activitat conjunta que precedeixen la representació, en una o altra mesura, la preparen i la defineixen parcialment. A més, exceptuat el cas de la quarta sessió, després d'un segment de representació sempre hi ha, com a mínim, un segment d'aprofundiment. En aquests casos hem vist també que el tema de l'aprofundiment desenvolupa algun o alguns elements o bé algunes relacions entre elements que han format part, més o menys directament, de la representació anterior.

En segon lloc, pel que fa a la intencionalitat educativa que pugui tenir la mare, un element més a considerar és la manca d'interrupcions, que sistemàticament són rebutjades per la mare quan té la possibilitat de fer-ho –quan la truquen per telèfon, ajorna la conversa. Així mateix, cal insistir en el fet que la mare està molt atenta en els segments d'aportació de la informació –per exemple, constata que hi ha alguns continguts que ja han aparegut en altres vídeos anteriors. Podem interpretar que la mare té interès de seguir amb atenció les pel·lícules per tal de conèixer informacions sobre

el món dels gnoms que després podrà incorporar a les fases de joc, com, de fet, hem vist que succeeix.

En qualsevol cas, la idea d'estimular la nena quan a la mare li sembla que no s'implica en l'activitat conjunta, així com les nombroses negociacions que les participants realitzen al llarg de les diferents fases de joc sobre diverses qüestions, ens fan veure que la mare ajusta l'ajuda segons el que interpreta que la nena necessita en cada moment.

Per acabar amb el tema dels objectius que podem atribuir als participants, pensem que, pel que fa a la nena, no podem inferir un objectiu general més clar que jugar amb la seva mare amb el material dels gnoms, que li resulta molt atractiu. Quant a la mare, tot i que no de manera explícita, creiem que sí que té uns objectius específics. A més de l'objectiu ampli de jugar, amb les seves intervencions reflecteix d'una o altra manera l'objectiu —essencial des de la nostra perspectiva—, d'incidir i intervenir en l'activitat que realitza la nena, proporcionant el marc que considera més adient per al desenvolupament de l'activitat conjunta. En alguns casos, i potser això és més evident en les actuacions que configuren el segment d'aprofundiment, podem apreciar més clarament una intervenció, un rol de la mare que podem qualificar d'instruccional: explora coneixements previs de la nena, proporciona explicacions que matisen, rectifiquen, amplien i enriqueixen les aportacions de la nena, s'assegura que hagi comprès els aspectes que considera més rellevants, etc.

En definitiva, podem afirmar que aquesta parella ha assolit cotes elevades i rellevants d'*intersubjectivitat* ja que, com hem vist, a partir de la definició inicial de la situació que cada una de les dues participants tenien han anat construint una activitat i un conjunt de significats cada vegada més compartits en relació amb diferents aspectes d'aquesta activitat. Recordem breument les paraules de Wertsch assumint la noció d'*intersubjectivitat* com la proposa Rommetveit (vegeu el segon apartat del capítol 1):

"La intersubjetividad se da cuando los interlocutores comparten algún aspecto de sus definiciones de la situación. Esta coincidencia puede producirse a diferentes niveles; de aquí que existan varios niveles de intersubjetividad."

(Wertsch, 1988, pàg. 170)

Des de l'inici de l'activitat conjunta les participants estableixen una definició intersubjectiva de la situació és a dir, la mare s'ajusta al nivell de la nena –recordem les condicions de l'aprenentatge significatiu: no només parteix dels coneixements previs de la nena sinó que aconsegueix de motivar-la molt en el joc. En aquest sentit, convé destacar, la influència dels aspectes no verbals que apareixen constantment en la conducta de la mare; són importants per comunicar-se amb la nena i facilitar-li pautes de guia sobre els comportaments que espera de la nena i que poden contribuir a la creació d'un nivell més elevat d'intersubjectivitat. De fet, alguns d'aquests comportaments no verbals, com la mirada, són utilitzats per la mare en determinats moments amb clara intenció de cedir el torn a la nena i en altres ocasions per verificar si la nena segueix el que ella fa. Així, entenem que les intervencions de la mare són contingents a les necessitats de la nena però sembla clar que aquesta també proporciona indicis a la mare amb preguntes, amb respostes als requeriments de la mare, amb equivocacions i encerts en relació amb el que la mare espera que faci, etc. En efecte, la zona de desenvolupament pròxim es construeix; no la construeix un subjecte tot sol sinó que, en situacions d'interacció com la que ens ocupa, respon al que fan els participants. Expressat amb paraules de Wertsch:

"Estos estudios han considerado la transición del funcionamiento intersicológico al intrapsicológico en términos de cómo puede el niño dominar la definición de la situación que había guiado el funcionamiento intersicológico. El proceso supone participar en la interacción gracias a la intersubjetividad primitiva con el tutor (generalmente un adulto) y, a continuación, pasar por una o más redefiniciones de la situación (Wertsch, 1984) hasta que una definición de la situación, madura, culturalmente adecuada, proporciona los fundamentos de la autorregulación."

(Wertsch, 1988, pàg. 176)

De manera molt relacionada amb l'anterior, des del nostre marc teòric no podem deixar d'assenyalar el paper que pot tenir en aquest context el recurs, en el discurs de les participants, al marc social de referència i el recurs al marc específic de referència com una estratègia que utilitza la mare per introduir continguts nous per a l'infant. Els resultats de l'anàlisi d'aquests recursos en les nostres dades es presenta en el capítol 5.

Finalment, farem dues consideracions sobre el procés general que entenem que hi ha en l'activitat conjunta.

En primer lloc, a partir de les actuacions dels participants, i més clarament a partir d'alguns dels patrons de formes d'actuacions coordinades i seqüenciades de la mare i de la nena, es fan evidents processos de negociació sobre diversos aspectes relatius a alguns elements del material, sobre els esdeveniments que es representen i sobre els temes d'aprofundiment. Aquests processos afavoreixen la construcció progressiva d'un sistema de significats compartits, no només sobre el món dels gnoms. Encara que és aquest el contingut que es controla desde la recerca, les participants també aporten a la situació continguts pertanyents al món social humà. Per copsar més en detall sobre què (sobre quins trets del món gnom) i de quina manera (quins mecanismes i quins recursos utilitzen) els participants realitzen aquest procés, caldrà entrar en una anàlisi més detallada de l'activitat discursiva de les participants.

En segon lloc, observem que en l'evolució de les actuacions, en els tres tipus de segments de les fases de joc, es pot identificar una característica comuna: la construcció progressiva d'una estructura de participació gràcies a la qual les formes d'actuacions de la nena, a mesura que se succeeixen les sessions, esdevenen més semblants i properes a les de la mare. Aquest acostament no es produeix tant en el fet de controlar globalment la gestió de la situació sinó en el fet de com participar en aquesta activitat de la manera adequada; el referent per decidir la correcció en la participació depèn de les regles de participació que les mateixes participants han anat definint en el transcurs de la construcció de l'activitat conjunta. En les primeres fases de joc de la seqüència, la mare atribueix intencions a les intervencions espontànies de la nena o li requereix determinades formes d'actuació que també investeix d'una determinada intenció integrant-les en l'activitat conjunta. Posteriorment, és la nena qui, mitjançant les seves aportacions, reflecteix la intencionalitat que anteriorment venia de la mare. Així, la mare s'apropia de les actuacions de la nena i la nena alhora va apropiant-se de les intencions amb què la seva mare investeix les seves actuacions, i arriba a construir estructures de participació diferents que es reflecteixen en els tres tipus de segments d'interactivitat.

Tenint en compte que, la delimitació de l'escenari, l'esdeveniment que es representa i el tema sobre el qual mare i nena aprofundeixen són diferents, en cada moment del segment el que apareix com a rellevant en el procés és l'evolució de les *formes de fer*: el pas d'un major control de la mare sobre el que es fa o el que es pot fer en les primeres sessions en els tres tipus de segments, a una major participació de la nena sobre el que es fa i el que es pot fer. Aquest procés queda reflectit, d'una banda, en l'evolució de les formes de les propostes d'esdeveniments acceptades, en les quals, a mesura que avancen les sessions, la nena participa més activament que calguin explicar allò que es fa i allò que es pot fer i, de l'altra, en l'evolució de l'estructura que pren la participació al voltant del tema d'aprofundiment, en la qual observem, en les darreres fases de joc, major participació de la nena. En les formes de fer dels participants hi ha progressivament una major participació de la nena, de manera que aquesta participació s'apropa a les formes de fer que comparteix amb la mare.

És bo de dir, per acabar, que aquest procés d'evolució, quant a l'estructura de participació, només és possible en tant que la mare i la nena van construint i compartint alhora significats sobre el tema de l'activitat conjunta present a cada moment. Per aprofundir més en la realització d'aquest procés de construcció de significats compartits i conèixer alguns dels factors implicats, ens remetem a l'anàlisi de les configuracions de missatges de les participants que presentarem en el capítol 5.

4.4. VINCULACIÓ ENTRE CONTINGUTS DE LA FASE DE VISIONAT I LA FASE DE JOC

Pensem que mereix un comentari específic el fet que en les fases de joc s'evidencia un interès considerable de la mare, però també de la nena, per vincular aquesta activitat conjunta al món dels gnoms que se'ls presenta a través de les fases de visionat i que és l'objecte de coneixement sobre el qual interactuen, com es fa palès en diferents aspectes de l'activitat conjunta que duen a terme. Entenem que tenir en compte aquesta qüestió

ens pot ajudar en la comprensió del tipus d'activitat que es defineix i dels propòsits de les participants, sobretot dels de la mare.

Començarem per recordar els resultats més importants obtinguts en l'anàlisi dels intercanvis comunicatius entre mare i nena durant les fases de visionat i, a continuació, exposarem els elements en els quals s'observa la vinculació entre aquesta fase i la fase de joc.

En la fase de visionat, els comentaris entre la mare i la nena són més aviat escassos (dinou intercanvis en total). Aquests intercanvis versen, sobretot en la primera sessió, sobre la identificació dels personatges (cinc intercanvis), en els quals la mare pren sempre la iniciativa i, a partir de la segona sessió, els intercanvis fan referència a les accions que els personatges realitzen en la pel·lícula (nou intercanvis) en els quals, a partir de la tercera sessió, la nena també comença a prendre la iniciativa per demanar informació i aclariments a la mare sobre allò que està succeint.

Sembla lògic que en la primera sessió la mare centri la seva atenció i la de la nena en el coneixement dels principals personatges de la sèrie que veuran durant uns dies, amb la finalitat de poder-ne compartir els noms, cosa necessària per poder jugar sense equívocs; en conseqüència, s'ocuparà d'identificar-los tal com apareixen en la primera pel·lícula que veuen. En les sessions posteriors, aquest interès desapareix, i considerem que deu ser un aspecte suficientment compartit per mare i nena. Contràriament, se centrarà l'atenció en intercanvis sobre les accions dels personatges que són més variades en les diferents sessions i que després es reflectiran de manera important en les representacions que duran a terme en les fases de joc.

D'altra banda, convé recordar que tant la mare com la nena estan molt atentes i interessades en el que s'esdevé a la pel·lícula, com ho mostren nombrosos indicis del seguiment acompanyat de comportaments no verbals: somriure i riure a propòsit del que passa a la pel·lícula, tenir la mirada fixa en el televisor durant tota la fase de visionat, assentir o negar amb el cap responent a les preguntes que fan els personatges de la sèrie, etc.

La vinculació del que han vist a la pel·lícula i les fases de joc es reflecteix en diversos aspectes, com veurem tot seguit.

Començarem per destacar les intervencions que segueixen la consigna que se'ls dona. Per tal que la nena compregui les especificitats del món gnom en diferents aspectes, la mare aprofita les referències al vídeo per introduir-les, o les amplia amb explicacions relatives al món humà per fer més assequibles les diferències i semblances amb els trets de l'entorn dels gnoms. Aquest interès de la mare és present en el conjunt de les fases de joc, però es fa encara més evident en els segments d'aprofundiment.

També és una mostra de la relació amb els continguts del món gnom, la reproducció fidel que fan dels esdeveniments de la pel·lícula; les participants arriben de vegades a la repetició exacta de les expressions verbals dels personatges del video. Igualment, es constata el grau de reproducció en la manera com organitzen i disposen el material i com col·loquen els protagonistes en el decurs de la representació (en la segona sessió, per exemple, Susanna va davant o darrera segons el moment del viatge).

Les participants estan molt centrades en l'activitat conjunta sobre els gnoms. De fet, les escasses incidències que es donen en l'activitat conjunta normalment són molt breus, estan vinculades al joc que realitzen i sovint estan motivades pel fet d'anar a buscar algun tipus de material que la mare i la nena volen afegir per a la realització del joc. Apareixen situacions que, sense constituir interrupcions de l'activitat conjunta en si mateixa, sí que impliquen un canvi en l'objecte d'aquesta activitat. Si entenem el terme d'interactivitat com l'articulació de formes d'actuacions dels participants en relació amb un objecte de coneixement determinat, mare i infant, en certs moments de les fases de joc, allunyen la seva activitat del joc amb els gnoms però segueixen mantenint una activitat conjunta que es desenvolupa i se centra en un objecte diferent que, normalment, té a veure amb situacions quotidianes del context familiar. Així, per exemple, en la cinquena sessió s'interromp el joc amb els gnoms amb el propòsit d'anar a buscar un carret per afegir al material; tot seguit, abans de reiniciar l'activitat, la nena va al lavabo i la mare es queda a la sala esperant que torni. Durant aquest període de temps, i per bé que separades espacialment, mare i filla mantenen una conversa sobre hàbits d'higiene personal.

Encara podem referir-nos a una darrera situació que apareix en els nostres enregistraments i que es caracteritza perquè interromp momentàniament el

flux de l'activitat conjunta del joc; tanmateix, i gràcies a l'actuació de la mare, no es perd la referència i vinculació amb l'esdeveniment que s'està representant amb els gnoms. Així, gairebé al final de la quarta sessió de joc, la nena s'adona que el gnom al qual han atribuït el rol de David, no és la figueta del material que sempre utilitzen per a aquesta funció; llavors interromp el joc i es posa a remenar entre el material que no utilitzen per identificar el gnom que necessita, sense fer cas dels comentaris de la mare perquè continuï la representació. En el proper capítol ens ocuparem en detall de les discontinuïtats en l'activitat conjunta i de les possibles repercussions per la construcció de l'activitat segons com es resolguin.

Per concloure aquestes interpretacions preliminars, destacarem en primer lloc, que la identificació de segments d'interactivitat en l'activitat conjunta, l'alt grau d'estructuració de l'activitat definida per les participants i el grau d'articulació que presenten les seves actuacions té un innegable interès des del punt de vista del marc teòric i metodològic que ens guia. Aquestes característiques de l'activitat conjunta constitueixen un marc predictable, repetitiu per a l'infant, que pot facilitar-ne la participació i que, com han assenyalat Bruner (1984), Kaye (1986) o Rogoff (1993), entre d'altres, caracteritzen les situacions que permeten l'ajust de l'ajuda i, en definitiva, la influència educativa. En aquest sentit, la intervenció de la mare per aconseguir aquest grau d'estructuració de l'activitat conjunta i l'articulació amb les actuacions de la nena ha resultat, com hem vist, essencial.

En termes del procés de traspàs del control, podem assenyalar que globalment la nena assumeix aquest control a mesura que succeeixen les fases de joc –pel que fa a l'assoliment d'una participació autònoma en cada un dels diferents segments d'interactivitat. És a dir, comparteix cada vegada més el conjunt de drets i d'obligacions en la participació que defineixen i caracteritzen cada un dels segments d'interactivitat. En canvi pel que fa al procés de construcció de significats compartits en relació amb els continguts específics que són objecte de l'activitat conjunta, malgrat que n'hem identificat alguns indicadors, encara podem dir-ne poca cosa a partir dels resultats d'aquest primer nivell d'anàlisi del nostre model. Intentarem progressar en aquesta qüestió en l'anàlisi de les discontinuïtats i del recurs al marc social de referència i al marc específic de referència, de la qual ens ocuparem en el proper capítol.

Capítol 5

Resultats de la investigació (II). Mecanismes referencials i construcció de la intersubjectivitat

1. L'aproximació al discurs dels participants: criteris per a la identificació de missatges i configuracions de missatges

2. Continuïtat i discontinuïtat en la referència compartida: implicacions per a la construcció de l'activitat conjunta i per a la construcció de significats compartits

2.1. Discontinuitats i activitat conjunta

2.2. Requisits metodològics

2.3. Resultats

2.4. Conclusions

3. Recurs al coneixement compartit: marc social i marc específic de referència

3.1. El recurs al marc social de referència i al marc específic de referència

3.2. Resultats

4. Intersubjectivitat, definició de l'activitat conjunta i construcció de significats compartits. Discussió preliminar

4.1. Construcció de la intersubjectivitat i definició de l'activitat conjunta

4.2. Aportacions i limitacions de l'anàlisi efectuada des del punt de vista metodològic: nous interrogants

En aquest capítol presentem, en primer lloc, l'anàlisi de les discontinuïtats identificades en l'activitat conjunta de les participants i, en segon lloc, l'anàlisi del recurs al marc social i el marc específic de referència, en tant que coneixements suposadament compartits de les participants en aquesta activitat conjunta. Aquestes anàlisis s'articulen entorn de les unitats del segon nivell d'anàlisi del nostre model de referència. Així, tot i que les nostres anàlisis, atesa la naturalesa de la situació diàdica, de la tasca i dels aspectes que volem examinar, se centren majoritàriament en la unitat de les configuracions de missatges, ha estat especialment útil identificar prèviament els missatges de les participants, atès el gran nombre de missatges exclusivament no verbals que caracteritzen les nostres dades. Per aquesta raó, abans de presentar els resultats de les dues anàlisis haurem de fer menció d'aquestes opcions essencialment metodològiques que les impliquen.

1. L'APROXIMACIÓ AL DISCURS DELS PARTICIPANTS: CRITERIS PER A LA IDENTIFICACIÓ DE MISSATGES I CONFIGURACIONS DE MISSATGES

Començarem per caracteritzar la naturalesa dels missatges que apareixen en les nostres dades abans de presentar els criteris utilitzats per segmentar-los. Per tal d'evitar repeticions innecessàries no farem referència altre cop a l'interès de l'anàlisi dels missatges i de les configuracions de missatges (vegeu, pel que fa al cas, el segon apartat del capítol 1). Simplement recordarem què entenem per *missatge*:

"L'expressió [...] d'una unitat d'informació que té sentit per ella mateixa: és a dir, una expressió que no pot descompondre's en unitats més elementals sense perdre el significat que vehicula, sense perdre el seu valor d'informació i, per tant, sense perdre la seva potencialitat comunicativa en el context en què és produïda." [La traducció és nostra.]

(Coll, 1989, pàg. 20)

Aquesta definició de missatge posa èmfasi en la rellevància del context, tant lingüístic com extralingüístic, en què es produeixen els intercanvis comunicatius entre els participants i, per tant, planteja la necessitat de tenir en compte els aspectes pragmàtics per identificar i segmentar els diferents missatges del discurs. En coherència amb aquesta idea i com a resultat del que hem observat en les transcripcions de les fases de joc, proposem diferenciar entre dos tipus de missatges que presenten una naturalesa diferent però que, al nostre entendre, compleixen igualment la doble funció comunicativa i informativa i, en conseqüència, són igualment importants per a la comprensió dels intercanvis comunicatius que s'esdevenen entre la mare i l'infant. Ens referim als missatges de naturalesa essencialment verbal i als missatges de naturalesa no verbal.

Entenem per *missatges verbals* aquelles expressions lingüístiques que són unitats mínimes d'informació, amb clara intencionalitat comunicativa del subjecte que les produeix (mare o infant) i que poden, o no, anar acompanyades de claus extralingüístiques no verbals.

En els exemples següents, especifiquem entre claudàtors les claus no verbals rellevants que acompanyen algunes produccions lingüístiques, amb el benentès que en aquests casos es comptabilitza com un únic missatge.

1. M: ¿Cómo jugamos/ Nora?
 2. N: Como quieras jugamos.
 3. N: No lo hacemos igual como la tele/¿eh?
- (3ª sessió)

1. N: Éste es el David [*assenyala el gnom que fa de David.*]
 2. M: ¿Ah, sí?! ya me he equivocado. [*Deixa el gnom que tenia a la mà i agafa el gnom que fa de David.*]
- (2ª sessió)

1. M: Bueno/ pues lo ponemos más lejos. [*Col·loca el pont 1.*]
 2. N: Pero éste aquí. [*Assenyala el pont 1.*]
 3. N: Y éste aquí. [*Col·loca el pont 2.*]
- (1ª sessió)

Entenem per *missatges no verbals* aquells comportaments com mirades, comportaments gestuals i/o accions que no acompanyen cap verbalització però que constitueixen per si mateixos unitats mínimes d'informació i que mostren una clara intencionalitat comunicativa del subjecte que els realitza. Són missatges menys freqüents que els anteriors.

Cal diferenciar aquests missatges no verbals d'altres comportaments gestuals o accions de manipulació o corporals que apareixen en el decurs de l'activitat però que no tenen una intencionalitat comunicativa explícita del participant que els realitza i que, per tant, no considerarem com a missatges.

Els missatges no verbals que apareixen més són gestos afirmatius o negatius amb el cap en resposta a una pregunta de l'altre, gestos d'assenyalament amb el dit o la mirada i el cap per demanar algun objecte o

indicar un lloc, i algunes accions de manipulació o corporals en resposta a demandes de l'altre. Vegem-ne alguns exemples:

1. M: ¿Tú eres los de la casa y yo soy el que visita?
 2. N: [*Assenteix amb el cap.*]
 3. M: Cambiamos de sitio.
- (1ª sessió)

1. M: ¿Cuál es la gnoma?
 2. M: ¿Es ésta? [*Agafa una gnoma i la mostra a N.*]
 3. M: [*Gest de negació amb el cap.*]
 4. M: ¿Es ésta? [*Agafa una altra gnoma i la mostra a N.*]
 5. N: [*Gest de negació amb el cap.*]
 6. M: ¿Es ésta? [*Agafa una tercera gnoma i la mostra a N.*]
 7. N: [*Gest d'afirmació amb el cap.*]
- (4ª sessió)

1. M: ¿Para recoger qué?
 2. N: [*Gest d'encongir-se d'espatlles.*]
 3. M: ¡Fruta!
 4. N: Fruta.
 5. M: ¡Claro!
- (3ª sessió)

Tenint present la identificació i segmentació dels missatges exclusivament no verbals en les nostres dades, tot seguit ens referirem als **criteris de segmentació dels missatges de naturalesa verbal**. Es tracta de sis criteris globals, alguns dels quals presenten variacions:

1. Criteri semanticopragmàtic.
2. Criteris referits a claus prosòdiques i claus extralingüístiques.
3. Criteri de relació sintàctica.
4. Criteri d'extensió semàntica.
5. Criteri de reparació o autocorrecció.
6. Criteri d'infelicitat.

1. Criteri **semanticopragnàtic**

Aquest criteri respon al criteri general que hem enunciat en la definició de missatge verbal i emfatitza la importància del context lingüístic i extralingüístic. És el primer criteri que apliquem i en nombroses ocasions és suficient per segmentar els missatges verbals.

Un primer problema que trobem en les nostres dades és el fet de considerar, o no, com a missatges les interjeccions i els adverbis (els interrogatius, negatius i afirmatius són els més freqüents). La solució que proposem és considerar-ho com a missatge quan creguem que aporten una informació rellevant per a la situació compartida. És a dir, quan suposen una pregunta que espera una resposta de l'altra, una demanda d'acord, una demanda a l'altra que repeteixi allò que acaba de dir, etc. Per això, en aquest cas, les claus extralingüístiques poden oferir-nos informacions decisives. En conseqüència, no comptabilitzarem com a missatge els casos que més aviat responen a una funció de repetició del contingut o una insistència en el contingut semàntic de la producció lingüística immediatament anterior, o bé que compleixen la funció fàtica del llenguatge amb l'objectiu d'assegurar la continuïtat de la comunicació amb l'altra.

1. N: ¡Ah!/ ésta es la mamá.

2. M: ¿Eh?

3. N: Ésta es la mamá.

(3ª sessió)

1. M: Tú dime cómo jugamos.

2. N: No.

(3ª sessió)

1. M: ¿Eh?/ esto es el bosque.

2. N: Bueno/

3. N: aquí tienes esto de cueva.

(4ª sessió)

En casos com el darrer que acabem d'exemplificar podem considerar la intervenció de la nena com un sol missatge. Ara bé, si entenem que la paraula "bueno" és una resposta que expressa acord sobre el que acaba de dir la mare i "aquí tienes esto de cueva" suposa l'aportació d'un element del

material al conjunt que estan construint, la nostra opció és considerar-los dos missatges diferents.

Un segon problema, semblant a l'anterior, sorgeix amb els vocatius ("mira", "a ver", etc.) i els noms propis de la mare o de l'infant. Creiem que sovint compleixen la funció d'introduir un missatge després d'haver cridat l'atenció de l'altra sobre allò que es vol dir. La proposta és idèntica a l'anterior: no es comptabilitza com a missatge si no s'hi pot copsar una intenció clarament comunicativa.

1. N: Hala/ mira/ los dos iguales.
(1ª sessió)

1. N: A ver/ dime tú.
(2ª sessió)

Un tercer problema a l'hora de segmentar els missatges de les nostres dades és el de les onomatopeies. Ens sembla clar que hem de comptabilitzar-les com a missatge en alguns casos en què és palès que aporten informació rellevant a la situació comunicativa, com és el cas d'identificació d'animals pel so característic que emeten o el cas de representació de conductes pròpies d'alguns personatges.

1. N: Aquí cua-cua-cua.
2. N: El cua-cua-cua.
(3ª sessió)

1. M: ¿Qué han hecho para llamar al zorro?
2. M: ¿Cómo lo llaman?
3. N: [*Pica de mans mirant a M.*]
4. M: [*Xiula mirant N. i emfasitzant en la col·locació dels llavis.*]
5. M: ¿Le hacen un silbido?
6. N: [*Assenteix amb el cap.*]
(3ª sessió)

Proposem, també, de comptabilitzar com a missatge les onomatopeies que acompanyen l'acció que es fa amb el material.

1. M: "Ja, ja, ja." [*Els trolls s'atansen per destrossar la festa dels gnoms.*]
2. M: Están bailando contentos.

3. M: "Ja, ja, ja."
(1ª sessió)

2. Criteris referits a **claus prosòdiques** pròpies de les produccions lingüístiques (entonació, pauses, etc.) i **claus extralingüístiques** (mirades, assenyalaments, accions, etc.) que acompanyen els missatges verbals.

Aquest segon tipus de criteri, com a complementari del primer, aporta importants dades per decidir sobre la segmentació dels missatges verbals. En relació amb les claus prosòdiques, i concretament amb l'entonació, apareix quan un mateix participant deixa l'entonació en sentit ascendent en el decurs d'un enunciat que interromp momentàniament i que després conclou. En aquest cas, proposem de comptabilitzar la producció com un únic missatge.

1. M: A ver si los puede llevar.../ el David.
(2ª sessió)

Un cas semblant en relació amb l'entonació es pot donar amb la implicació dels dos participants en l'activitat conjunta, de manera que un d'ells comença un enunciat que deixa en suspensió i que conclou l'altre participant. En aquest cas s'ha de prendre la decisió de comptabilitzar-ho com un o dos missatges. Considerant que, de fet, és un missatge completat entre dues persones, proposem comptabilitzar-ho com un. D'altra banda, en situacions diàdiques, i especialment entre un adult i un infant com és el cas de les nostres dades, no són infreqüents aquests missatges coexecutats. El fet de considerar-los té a per nosaltres un indubtable interès atès que poden obeir a una intencionalitat de l'adult per donar pistes i oferir una guia a l'infant que afavoreix la seva participació en relació amb aspectes de la tasca que encara no domina. Vegem-ne un exemple:

1. M: Están en pe...
1. N: ligo.
2. M: gro/ en peligro.
(4ª sessió)

3. Criteri de relació sintàctica

Aquest criteri es refereix a la relació de tipus sintàctic en la frase que constitueix l'enunciat del participant. En aquest cas els enunciats coordinats, disjuntius, subordinats i condicionals es comptabilitzaran com un missatge, amb el benentès que aquest criteri s'aplica quan els dos criteris anteriors no han pogut determinar la segmentació dels missatges.

1. M: Hombre/ si pones el puente aquí/ significa que el agua pasa por aquí
 2. M: ¿y entonces resulta que la casa está en medio del río?
- (1ª sessió)

Com que en nombroses ocasions els enunciats que produeixen els participants tenen un estil directe, ja que realitzen el rol de diferents personatges, és freqüent, en les nostres dades trobar missatges en estil indirecte que introdueixen l'enunciat següent. En aquests casos proposem de comptabilitzar dos missatges diferents, el primer dels quals a compleix la funció d'introduir el següent.

1. M: ¿Y qué le explicaba?
 2. M: ¿Qué hacían los hombres con los árboles del bosque?
 3. N: No me acuerdo.
 4. M: Pues le decía
 5. M: "mira/ ¿sabes qué?/ estoy muy triste".
- (2ª sessió)

Per acabar, en un torn d'un mateix participant trobem enunciats que impliquen una repetició exacta de l'enunciat anterior amb la mateixa composició lèxica i amb la mateixa organització sintàctica. Aquesta repetició verbal pot referir-se a elements o referents diferents, o bé al mateix. La proposta és comptabilitzar sempre com diferents missatges cada una d'aquestes repeticions.

1. N: Éste no es el gnomo.
 2. N: Éste tampoco.
 3. N: Éste tampoco.
 4. N: Éste tampoco.
 5. N: Éste tampoco.
- (6ª sessió)

4. Criteri d'**extensió semàntica**.

Es refereix al cas en què un missatge amplia els significats expressats en el missatge anterior. Es comptabilitza com dos missatges, entenent que el segon fa la funció d'ampliar una part del primer.

1. M: Y ahora/ para salvarlos de los trolls vienen este par

2. M: que son unos mágicos.

(1ª sessió)

1. M: Y va creciendo igual que el niño

2. M: eso es bonito

3. M: no en altura pero sí en edad.

(6ª sessió)

5. Criteri de **reparació o autocorrecció**.

Es refereix al fet que el subjecte modifica ell mateix la seva producció lingüística immediatament anterior. Segons el grau de correcció podem trobar-ne diferents casos, que plantejem a continuació.

5.1. La correcció es refereix a tot el missatge. En aquest cas, es comptabilitzen dos missatges diferents.

1. M: Nora/ el gorro ya...

2. M: Era un gorro que era de cartulina

3. M: y entonces se rompió.

(3ª sessió)

1. N: Este/ el/ este pato no se aguanta.

(3ª sessió)

5.2. La correcció afecta una part del missatge que té entitat suficient com per considerar-se un missatge encaixat. En aquest cas es comptabilitzen dos missatges.

1. M: Bueno/ las personas/ Nora/ tenemos

2. M: para que nuestro cuerpo funcione.

1. M: Tenemos como una energía que corre por nuestro cuerpo/ ¿eh?

(6ª sessió)

5.3. La correcció es refereix a una part del missatge, ja que la part afectada per la correcció no té prou entitat per constituir un missatge encaixat. En aquest cas ho comptabilitzen com un sol missatge.

1. M: ¿Tú no te acuerdas que de pequeña fuiste una vez vestida/ disfrazada de gnomo?
 2. N: Sí.
- (3ª sessió)

6. Criteri d'infelicitat dels missatges.

Es tracta de missatges incomplets i tallats que el participant desestima i després dels quals continua el discurs amb un altre enunciat. Proposem de comptabilitzar-ho com un missatge malgrat que de vegades la seva interpretació pugui ser difícil.

- M: ¡Ah!/ pues...
- (1ª sessió)

Molt sovint aquests missatges són autocorregits per la participant. Llavors seríem en el cas 5.1. d'autocorrecció del missatge sencer.

Després d'aquests criteris que acabem de presentar per a la segmentació dels missatges, ens falta referir-nos a la identificació de les configuracions de missatges. Per als nostres propòsits, ha estat suficient en aquest cas aplicar els criteris generals definits en el model d'anàlisi (vegeu el segon apartat del capítol 1). Possiblement això ha estat degut, en part, al fet que no hem segmentat el conjunt de les dades de les fases de joc en configuracions de missatges. Com veurem en els dos pròxims apartats d'aquest capítol, per a l'anàlisi de les discontinuïtats i del recurs al marc social i específic ha estat suficient identificar les configuracions de missatges en què tenia lloc una discontinuïtat o un recurs al marc social o específic, respectivament. D'altra banda, estem segurs que el fet de poder comptar amb la segmentació dels missatges verbals i no verbals, així com amb la informació relativa a les accions de les participants en les transcripcions, ens ha facilitat la tasca d'identificació de les configuracions.

A continuació, presentem ja els plantejaments i els resultats de l'anàlisi sobre les discontinuïtats i sobre el recurs al coneixement compartit.

2. CONTINUÏTAT I DISCONTINUÏTAT EN LA REFERÈNCIA COMPARTIDA: IMPLICACIONS PER A LA CONSTRUCCIÓ DE L'ACTIVITAT CONJUNTA I PER A LA CONSTRUCCIÓ DE SIGNIFICATS COMPARTITS

2.1. DISCONTINUÏTATS I ACTIVITAT CONJUNTA

"Al analizar el funcionamiento interpsicológico es necesario usar la noción de *definición de la situación* [...]. El niño a menudo no comprende la definición de objeto o el significado funcional de la conducta que el adulto da por sentado. Por una parte el adulto y el niño están en la misma situación porque para ambos son perceptivamente accesibles los mismos objetos concretos y los mismos sucesos. Por otra parte, sin embargo, no están en la misma situación porque no definen a estos objetos y eventos del mismo modo." [La cursiva és nostra.]

(Wertsch, 1988, pàg. 169-170)

Aquestes paraules de Wertsch, que ja hem recordat en el capítol 1, ens resulten pertinents ara per explicar el punt de partida del nostre interès per estudiar els moments en què en el decurs de l'activitat conjunta dels participants apareixen discontinuïtats o expressions de desacord entre les participants, interès que es fonamenta en dues raons vinculades amb els principals objectius del nostre treball.

En primer lloc, entenem que l'estudi de les discrepàncies que sorgeixen quan la definició de la situació no és suficientment compartida en algun aspecte, ens pot proporcionar indicadors rellevants sobre quina és la definició de la situació que van construir les participants. En aquesta mateixa línia, el fet d'identificar i analitzar definicions que, almenys en part, són diferents en les participants i que s'expliciten en les discontinuïtats, ens

proporcionarà l'oportunitat d'estudiar com es resolen i les conseqüències que poden tenir per al flux i la direcció que pren l'activitat conjunta; ja que, de fet, pressuposem que la seva resolució pot afectar fins i tot l'evolució de la definició compartida de l'activitat conjunta. En aquest sentit, seran objecte específic d'atenció les discontinuïtats que puguem interpretar com a indicadors de les regles de participació que van construint i que regeixen la seva actuació, de com construeixen l'estructura de participació que orienta aquesta activitat, de com entenen i comparteixen els motius de l'activitat, de què s'espera i què no.

En segon lloc, i relacionat amb el que acabem de dir, el fet d'analitzar les discontinuïtats ens pot proporcionar informació dels processos de negociació i construcció de significats compartits sobre els continguts de l'activitat. Ens interessa especialment centrar l'atenció en els mecanismes o estratègies a través dels quals es resolen els conflictes i com això pot revertir en un progrés que permeti ampliar cada vegada més l'esfera de significats compartits entre les participants. En aquest sentit, ens semblen especialment interessants els resultats obtinguts per Onrubia en relació amb les discontinuïtats en situacions d'ensenyament i aprenentatge d'un processador de textos, que suggereixen:

"que, *al menos en un cierto sentido, las rupturas y discontinuidades* [en els processos de traspàs del control i construcció progressiva de significats compartits] *constituyen un elemento intrínseco al propio proceso de enseñanza y aprendizaje*, el reflejo de esa tensión consustancial al acto de enseñar que viene dada porque es un proceso constructivo personal e intransferible, pero al tiempo necesariamente guiado y orientado desde el exterior. Es tal vez éste el sentido en que los resultados que hemos obtenido en relación a esta hipótesis sean de mayor interés teórico: en tanto muestran cómo, incluso en dos secuencias didácticas en las cuales resulta clara la multiplicidad de formas de ayuda ajustada empleadas por el profesor, *la propia dinámica del proceso genera rupturas y discontinuidades "necesarias" para el avance y el progreso*".
[La cursiva és nostra.]

(Onrubia, 1992, pàg. 439)

Tot i que el tipus d'activitat de joc que estudiem és diferent de les activitats d'ensenyament i aprenentatge, ens interessa especialment la noció de discontinuïtats *necessàries* per a l'avanç i el progrés. En efecte, una consideració freqüent en relació amb les discontinuïtats n'emfasitza l'aspecte negatiu, d'indicador del fracàs de la comunicació entre els

participants o d'indicadors del fracàs en el procés de construcció de significats. Sense negar l'evident importància d'aquestes aportacions, entenem que la perspectiva que s'obre en considerar la contribució de les discontinuïtats al progrés del procés d'ensenyament i aprenentatge pot oferir una visió més àmplia i ajustada d'aquests fenòmens. En aquesta línia sorgeixen nous interrogants especialment rellevants per als objectius que ens hem proposat en aquest treball: les discontinuïtats, ¿poden tenir un paper constructiu en l'avanç i el progrés de l'activitat conjunta que estudiem?; sobretot, ¿sota quines condicions?; ¿en quin sentit poden contribuir les discontinuïtats al progrés en el procés de construcció de significats compartits?

En els resultats de l'anàlisi de les fases de joc amb material manipulable, hem constatat que les participants han construït una activitat conjunta que respon a una estructura de diferents formes d'activitat fortament organitzades, activitats en què la nena ha après a participar gràcies a la guia que li ofereix la mare –que gestiona majoritàriament l'activitat, com hem constatat en l'anàlisi de les formes de les actuacions. En una aproximació global, podríem dir que la mare no cedeix el control en la gestió però ja hem vist que la nena participa i té iniciativa en alguns aspectes de la mateixa activitat, com per exemple l'abreviació que experimenta el tipus de proposta de joc de la mare, que mostra com el coneixement compartit avança en la seqüència d'activitat conjunta.

Si volem aprofundir, des de l'òptica de les discontinuïtats, en el coneixement dels elements que intervenen en l'ajut que la mare ofereix a la nena en aquesta activitat, hem d'apropar-nos a l'anàlisi dels intercanvis comunicatius d'aquestes fases de joc amb un èmfasi més fi en el discurs i els processos de negociació que hi tenen lloc. Uns processos gràcies als quals es construeix aquest context mental compartit, aquesta activitat conjunta i no una altra –aquestes formes d'interactivitat– i aquests significats compartits.

En síntesi, l'interès de l'estudi que presentem és analitzar com es tracten i es resolen les discontinuïtats i interpretar, en la mesura que es pugui, per què es donen i quines conseqüències té per al progrés de l'activitat i la construcció progressiva de significats compartits el fet de tractar-les.

2.2. REQUISITS METODOLÒGICS

Per ser coherents amb el marc teòric i metodològic que ens guia, tindrem en compte per a l'anàlisi de les discontinuïtats els requisits següents :

(i) Per a l'anàlisi del discurs de les participants ens centrarem en el segon nivell del model metodològic que guia la nostra recerca i, més concretament, en la unitat relativa a les configuracions de missatges.

(ii) Per a l'anàlisi de les configuracions de missatges hem d'atendre d'una banda tant a la comunicació verbal com a la comunicació no verbal entre les participants. I de l'altra, també tindrem present la relació entre la parla de les participants i l'acció que realitzen. Ambdós tipus d'informacions consten en les transcripcions elaborades.

(iii) Tindrem en compte els referents sobre els quals versen les discontinuïtats i, *a priori*, esperem que aquests referents podran classificar-se en dues grans categories: referents sobre la construcció de coneixements respecte dels continguts que són objecte del joc, i referents sobre la construcció de coneixements respecte de les regles de participació, de com s'aprèn a participar i construir conjuntament les regles de participació de l'activitat. Som conscients que, a partir de les dades, aquesta categorització pot detallar-se més. Aquesta divisió és coherent amb el nostre objectiu, i es basa en el supòsit fonamental del plantejament del treball: és important tenir en compte la naturalesa del contingut. Tot i que ens centrarem en l'anàlisi del discurs, entenem que conservar una categorització més àmplia dels continguts en la interpretació i resolució dels tipus de discontinuïtats pot oferir informacions rellevants.

(iv) Situarem els resultats de l'anàlisi segons els tipus de formes d'activitat conjunta en què sorgeixen. Prendre en consideració els segments d'interactivitat on s'emmarquen aquestes discontinuïtats respon a la hipòtesi que almenys una part del significat dels coneixements que es negocien i construeixen no es pot comprendre al marge del tipus d'activitat

en què estan implicades les participants, dels objectius i dels mitjans que s'utilitzen. En altres termes, entenem que la comprensió de com es resolen les dificultats en el procés de construcció de significats en sortirà beneficiada si es té en compte informació procedent del tipus d'activitat en què aquestes s'inscriuen.

(v) Els resultats de l'anàlisi, en la mesura que sigui possible, tindran en compte la dimensió temporal en la mateixa línia de l'anàlisi del primer nivell, com a requisit metodològic coherent amb el plantejament global del treball.

2.3. RESULTATS

2.3.1. TIPUS DE DISCONTINUITATS IDENTIFICADES EN EL TRANCURS DE L'ACTIVITAT CONJUNTA

A partir de les dades han estat identificades tres formes de discontinuïtats que, al nostre entendre, presenten una naturalesa diferent ja que s'originen en dificultats de diferent ordre. A causa de la varietat de termes que apareixen en la bibliografia per referir-se a les discontinuïtats i de la polisèmia d'alguns termes, en aquesta primera aproximació, hem optat per classificar les discontinuïtats identificades en: trencaments, malentesos i desacords. Tot seguit explicitem el sentit amb què hem interpretat aquests termes.

Trencaments

Són discontinuïtats que es caracteritzen per una *interrupció* de l'activitat. En aquests casos no podem parlar estrictament d'activitat conjunta, ja que aquesta activitat s'interromp perquè, hi ha un breu espai de temps en què un dels participants no és allà o bé perquè ens trobem davant del que s'anomena activitat en paral·lel, en què cada participant, tot i que està

dedicat a l'activitat de joc, ho fa al marge i sense tenir en compte les intervencions de l'altre.

El que ens interessa en aquests casos és estudiar com es reprèn l'activitat conjunta.

Malentesos

Les incomprensions poden ser detectades pels participants en l'activitat conjunta en el cas que donin lloc a una discontinuïtat explícita. Tanmateix, això no implica que tots els problemes esdevinguin trencaments o desacords. En les situacions d'interacció social, els participants, durant un temps més o menys breu, o de vegades al llarg de tota la seqüència d'activitat conjunta, creuen erròniament que comparteixen alguns aspectes de la situació. D'acord amb Edwards i Mercer:

"Especialmente interesantes eran las situaciones en las que esos malentendidos habían pasado desapercibidos para el maestro o los niños, o para ambos, con lo que habían permanecido sin resolver durante algún tiempo a pesar del contacto continuado entre unos y otros."

(Edwards i Mercer, 1988, pàg. 63)

Es tracta de discontinuïtats que responen a *incomprensions* entre les participants. En aquest cas no es tracta d'interrupcions en l'activitat conjunta, ja que totes dues hi estan implicades si tenim en compte les intervencions mútues. El conflicte obeeix a una manca de comprensió adequada del que diu o fa l'altra. Aquesta manca de comprensió, en principi, passa desapercibuda per les mateixes participants.

El que ens interessa en aquests casos és observar si el malentès és identificat i com es resol. En els pocs casos en què apareix aquest cas en les nostres dades, l'equívoc acaba sent identificat i resol, possiblement tant pel fet de ser una situació diàdica com pel tipus d'activitat que porten a terme. Com veurem, es tracta d'equívocs produïts per la interpretació que un participant fa del discurs de l'altre.

Desacords

Aquestes discontinuïtats s'originen quan les participants defineixen la situació de manera diferent. En aquests casos no podem parlar pròpiament d'interrupcions de l'activitat conjunta sinó més aviat de moments d'inflexió en què les participants es dediquen a ajustar el flux de la activitat a través de la resolució de les discrepàncies explicitades. Una anàlisi més detallada dels moments de desacords –que en les nostres dades són les discontinuïtats més nombroses i que per això ocuparan la part més important de l'estudi–, constitueix un espai privilegiat per estudiar els processos de conflicte i negociació entre dues definicions intrasubjectives diferents, que tenen, l'oportunitat d'acostar-se i crear una nova definició intersubjectiva –que pot ser més propera a una de les dues definicions inicials o bé ser una tercera opció.

La idea de discontinuïtat en el cas dels desacords és diferent que en els casos anteriors. Els desacords no són tant interrupcions importants en el flux de l'activitat com interrupcions en el significat compartit i, en aquest sentit, es tracta de discontinuïtats en què les diferències entre els participants són prou importants, al menys per a un d'ells, com per *forçar* una discussió o un acord sobre el tema.

Des del punt de vista empíric, no es considera desacord cada vegada que hi ha una negació en el discurs d'un dels participants. Per decidir si és o no un desacord cal veure la intervenció més àmplia de tots dos participants. D'altra banda, per exemple, el cas en què la mare repeteix una pregunta després de la resposta de la nena, pot ser un indicador que la resposta no ha estat l'esperada.

Val a dir, per acabar aquest apartat, que no és el nostre objectiu presentar una anàlisi exhaustiva de les discontinuïtats que puguin existir al llarg de totes les fases de joc de la seqüència d'activitat conjunta, especialment pel que fa als significats construïts, sinó només d'aquells que han pogut identificar. No podem inferir que en la situació d'observació estudiada no quedin qüestions per negociar, o en les quals les definicions de la situació de les participants encara siguin llunyanes. Les dades de què disposem, així com la metodologia de què ens hem dotat, no permeten de fer aquestes afirmacions. El criteri que ens ha guiat ha estat veure si les discontinuïtats

eren o no explícites per les participants. Els malentesos, per definició, poden considerar-se no explícits per les participants mentre no són identificats i resolts; els trencaments i desacords són explícits i posats de manifest per una de les participants. Algunes d'aquestes informacions ens permetran inferir què es considera important per a la mare i per a la nena en la seva participació en la definició del context situacional de l'activitat, per la qual cosa també tindrem en compte, com a criteri complementari, quin és el participant que explicita el desacord i que insisteix en el tema, criteri que en ocasions pot ser considerat indicador del que és important per a cada participant en la situació. A més de com sorgeixen les discontinuïtats, ens interessa trobar indicadors per comprendre com es resolen i quines conseqüències tenen per a la continuïtat de l'activitat conjunta i la construcció progressiva de significats compartits.

2.3.2. ANÀLISI DELS TIPUS DE DISCONTINUÏTATS IDENTIFICADES

2.3.2.1. ANÀLISI DELS TRENCAMENTS IDENTIFICATS

Totes les interrupcions identificades es produeixen quan mare i filla estan implicades en el tipus d'activitat corresponent als segments de representació.

Les interrupcions degudes a l'absència d'una de les participants són produïdes perquè ha anat a buscar material per continuar la representació, o bé per demandes de terceres persones alienes (ha anat a contestar al telèfon, obrir la porta, etc.).

Les interrupcions degudes a l'absència física temporal de la nena són motivades perquè la nena va a la seva habitació a buscar material per continuar la representació. Apareixen en les sessions 3^a, 4^a i 5^a. La intervenció de la mare, en aquests casos, té com objectiu mantenir l'actuació que estava fent abans de la interrupció i la repeteix en absència de la nena fins que torna. Interpretem que d'aquesta manera la mare intenta que l'*impasse* produït per la interrupció no suposi la pèrdua de la continuïtat de l'activitat conjunta. Per tant, establim la hipòtesi que gràcies

a aquest recurs no és difícil reprendre l'activitat i referència compartides en la mateixa línia que l'estaven realitzant abans de la interrupció. En cert sentit, podríem afirmar que malgrat que, l'activitat ha estat interrompuda, les conseqüències perquè continuï han estat minimitzades per l'actuació de la mare i podem parlar d'un breu parèntesi en l'activitat conjunta més que d'un canvi d'orientació de l'activitat, la qual, simplement, s'enrequeix amb nou material manipulable.

Quan la interrupció és deguda a una tercera persona que irromp en el moment de la representació i és la mare qui marxa de la sala, la mare reprèn l'activitat conjunta repetint la darrera acció que ella mateixa havia fet abans de la interrupció, obviant la participació consegüent de la nena que havia estat la darrera intervenció en la representació conjunta. Vegem l'exemple següent.

N: Se necesita un cua para poner.

M: Coge el pelicano. [*Assenyala el pelicà amb un gest del cap i la mirada; fa volar els ànecs i l'olla que té a la mà.*] [*Algú truca acasa de les participants.*]

N: Ahora... "Sss sss sss." Era aquí. Era aquí. [*M. mira la porta de la casa, no fa cas a N. i deixa els ànecs i l'olla a terra.*]

M: Un moment. [*Dirigint-se a l'observadora, M. va a obrir la porta.*]

N: És que jo sola no. Jo soleta no. [*S'estira a terra i parla amb l'observadora.*]

M: [*Torna, s'asseu i agafa els ànecs i l'olla.*]

N: Au. Espera, espera, espera.

M: "Shhh." [*Fa volar els ànecs i l'olla que té a la mà.*]

N: ¡Nooo!

M: ¿Por qué no?

N: Es que ya hemos llegado, jolín. Era aquí. [*Assenyala el lloc on és Lisa.*]

M: ¡Ah! Venga. [*Deixa els ànecs i l'olla al costat d'on és Lisa.*]

(4ª sessió)

Malgrat que en aquest cas la continuïtat de l'activitat necessita un breu reajustament, no podem dir tampocque la interrupció hagi implicat un canvi de direcció.

Finalment, hem detectat interrupcions en l'activitat conjunta a que hem descrit com a activitat en paral·lel: malgrat que mare i filla estan implicades en la representació, ho fan al marge de l'altre, en cert sentit no comparteixen suficientment el guió, no comparteixen el mateix centre

d'interès i no es pot dir que articulin una representació conjunta. És en aquest sentit que interpretem que són interrupcions de l'activitat conjunta, i en la referència compartida. Són situacions escasses en les nostres dades, es donen en la primera sessió, són breus i possiblement, durant un cert temps, passen desapercebudes a les mateixes participants.

M: "Jo, jo, jo. Fíjate, fíjate. Han venido visitas. Nos podemos divertir mucho más todavía haciendo tonterías." [*Manipula els trolls.*]

"Ji, ji, ji."

N: [*Mira manipulació de M.*]

N: "Hijos, iros a la casa." [*Manipula la mare gnom i els nens gnom.*]

"Sí, mamá."

M: [*Posa dret un arbre, i agafa un be.*]

N: "Vamos a..." [*Manipula la nena gnom.*]

M: "Be, be, beeee, beeee, beeee."

N: "A comprar un..."

M: "Beeee."

"¿Qué te pasa? ¿Qué te pasa?" [*Manipula un gnom.*]

"Beeee, beeee."

N: "Mamá, mamá." [*Manipula el nen gnom.*]

M: "Tranquilo, tranquilo. Ves a comer, ves a comer." [*Deixa el be davant del pallar.*]

N: "¡Mamá! ¡Ay, mamá! Está al pozo, se ha tirado al pozo." [*N. ha posat el gnom petit dins el pou i es refereix al fet que el gnom petit ha caigut al pou en la ficció.*]

M: "¿Se ha tirado al pozo?"

N: "¡Ay mamá!"

M: "¡Ay señor, señor!"

N: "¡Mamá! ¡Mamá!"

M: Que se caen todos ahora. [*Es refereix al fet que cauen elements del material.*]

M: "¿Qué hace este hijo mío aquí?" [*M. agafa una gnoma que manipula fent el paper de la mare.*]

(1ª sessió)

La resolució d'aquestes situacions es produeix mitjançant l'aproximació de la mare a la representació que està iniciant la nena i es concreta amb l'assumpció d'un rol pertinent a aquesta representació, com hem vist en l'exemple anterior; d'aquesta manera es recupera l'activitat conjunta que, si bé globalment no canvia pel que fa al tipus d'activitat, ja que segueixen representant esdeveniments com ho feien abans d'interrompre l'atenció

conjunta, si que podríem dir que la interrupció provoca un canvi en els esdeveniments que es representen.

En un altre cas, al final d'aquesta mateixa sessió, després de la representació conjunta que la mare ja dona per acabada, la nena continua representant en solitari sota l'observació de la mare que no hi participa. Quan la nena reclama la mare perquè s'impliqui, la intervenció de la mare propicia un canvi en el tipus d'activitat de manera que passen d'un segment de representació a un segment d'aprofundiment. La nostra hipòtesi és que, almenys pel que fa a la mare, la representació està exhaurida i, davant de la insistència de la nena per continuar, passa a centrar l'atenció en les característiques físiques dels trols. En aquest cas, doncs, la recuperació de l'activitat conjunta suposa un canvi important en la direcció: iniciar un nou tipus d'activitat.

Com a conclusió general podem afirmar que mentre les interrupcions de l'activitat conjunta degudes a l'absència d'una de les participants no tenen conseqüències per canviar el flux de l'activitat conjunta i es reprenen amb una fluïdesa relativa, els casos en què aquestes interrupcions són degudes a una manca d'atenció i acció conjuntes en la representació, semblen necessitar un canvi, més o menys important, en la direcció de la mateixa activitat. Una possible interpretació d'aquest fet diferencial és que, mentre que en el primer cas la referència compartida sobre l'activitat és important i es manté fins i tot en l'absència física, en el segon cas és precisament això el que no queda tan clar i això es deu en part, a la pèrdua d'interès d'una de les participants en el que fa i diu l'altra. Des d'aquest punt de vista, resulta comprensible que l'activitat necessiti un canvi per tal que les participants tornin a implicar-s'hi conjuntament.

2.3.2.2. ANÀLISI DELS MALENTESOS IDENTIFICATS

Són pocs els exemples de malentesos que han pogut ser identificats en les nostres dades. Es relacionen especialment amb intervencions d'una participant que no són interpretades adequadament per l'altra i que provoquen confusions respecte de l'estructura de participació. Són interpretacions errònies producte d'intervencions no esperades en

l'activitat. Al nostre entendre l'origen d'aquests problemes es troba molt vinculat al discurs dels participants.

"Menos frecuente es que el problema se identifique como algo inherente en el "lenguaje" mismo de la escuela, que se considera como un medio problemático por el que maestros y niños se mueven con dificultad. Los investigadores rara vez buscan las raíces del malentendido en los procesos comunicativos de la educación, en el encuentro de dos mentes que debe conseguir la educación."

(Edwards i Mercer, 1988, pàg. 64)

En l'exemple següent, la mare i la nena representen una escena en què David ajuda uns pollets que s'havien separat de la gallina i s'havien perdut. La mare interpreta el rol de David i la nena el dels pollets. El conflicte apareix quan la nena intervé per assenyalar una frase que la mare ha obviat i que considera important per al desenvolupament del rol de David d'acord amb el model del vídeo que acaben de veure.

M: "Ya está. No os tenéis que separar, tenéis que iros juntitos uno al lado del otro. Sí, porque así no os perderéis."

N: "Tengo una idea."

M: ¿Qué?

N: Una idea.

M: Sí, pero ¿qué? ¿Cuál es la idea?

N: ¿Que no has visto la película o qué?

M: Sí, pero he visto muchas cosas en la película. Si no me dices qué...

N: Claro, pero todo te lo tengo que explicar yo, ¿verdad?

M: No, pero tú me dices "tengo una idea". Entonces me tienes que decir qué idea es, ¿no? Porque son muchas, pueden ser muchas.

N: El gnomo lo ha dicho

M: ¡Ah! El gnomo lo ha dicho. ¡Ah! Ahora lo entiendo. Es que no lo entendía. "Tengo una idea." [Agafa el gnom i el mou fent veure que és ell qui parla.] Pero como aquí lo hacemos un poco diferente. Es que...

M: "Tengo una idea. En vez de ir uno delante del otro iréis los dos cogiditos por el ala, ¿eh? Y no os separéis porque sino luego no os encontraréis. Adiós."

(2ª sessió)

Aquest exemple il·lustra una incomprensió que podríem definir com un conflicte de *veus*: la mare interpreta que la nena li vol dir una cosa, i insisteix per aquesta banda, mentre que la intervenció de la nena té com a

objectiu recordar-li una frase literal del personatge segons el model del vídeo. Val a dir que és la primera vegada que la nena fa aquest tipus d'intervenció, en què actua com a apuntador de la mare, en el temps que porten dedicat a aquesta seqüència d'activitat conjunta. Per la mare és important el referent comú, però no és necessària la literalitat que sembla que manifesta la intervenció de la seva filla. Per aquesta raó accepta la definició de la nena i la incorpora a la intervenció següent, sense renunciar a explicitar la seva pròpia, que diferencia el model audiovisual i el joc que realitzen: "como aquí lo hacemos un poco diferente".

El fragment següent s'inicia amb la selecció d'un element del material per part de la mare –un pelicà– que farà el rol de garsa, que és el personatge que necessiten segons el guió del vídeo. Està inscrit dins d'actuacions d'identificació i col·locació de personatges abans d'iniciar la representació:

M: Esto hará de urraca.

N: ¿Qué?

M: Esto hará de urraca, que se lleva... ¡cuic! al bebido, ¿eh?

N: No, aún no.

M: Aún no, pero bueno, yo pongo los personajes.

N: Aún no está.

M: Pongo los personajes.

(5ª sessió)

En aquest cas també podem parlar d'un conflicte de veus en l'origen del malentès però en relació amb un tema diferent al de l'anterior exemple: està vinculat als objectius específics i les actuacions corresponents del tipus d'activitat conjunta. Mostra de quina manera una intervenció de la mare en la col·locació dels personatges provoca la intervenció de la nena que interpreta que la mare comença a representar abans d'haver acabat de col·locar els personatges que necessiten. Ambdues participants estan col·locant material, però quan la mare identifica el personatge –"Esto hará de urraca"– ho fa expressant l'acció realitzada per aquest personatge en la pel·lícula i la nena interpreta que la mare està iniciant una representació que encara no està preparada.

La nostra interpretació és que la intervenció de la mare explicitant l'acció del personatge obeeix a l'intent de proporcionar més informació a la nena sobre el personatge en qüestió, ja que en la seva intervenció anterior, en la

qual només identifica el referent la nena respon de manera que sembla que no l'ha entès. Tot i que també pot obeir al fet que no l'ha sentit bé, l'important aquí és que la mare interpreta que cal afegir dades que completin la seva primera intervenció. Les intervencions de la mare, que comprèn que ha sorgit un equívoc en la interpretació de la nena, que s'ha centrat en el tipus d'actuació, expliciten que efectivament només està col·locant els personatges; així referma la definició que té de la situació i que comparteix amb la seva filla. D'aquesta manera aconseguix assegurar la represa de la referència compartida sobre el tipus d'activitat i, alhora, la continuïtat del flux de l'activitat conjunta.

2.3.2.3. ANÀLISI DELS DESACORDS IDENTIFICATS

Atès que aquest tipus de discontinuïtats és el més nombrós en les nostres dades, hem considerat interessant fer una classificació detallada dels referents sobre els quals versen per tal de copsar en l'anàlisi, si és possible, coincidències i diferències en el tractament d'aquestes discontinuïtats per part de les participants.

(I) Tipus de referents sobre els quals versen els desacords identificats.

- **Continguts relatius al món gnom.** Aquesta categoria inclou continguts que es presenten en les pel·lícules de vídeo, que és la font d'informació que tenen al respecte del món dels gnoms i que actua com a referent comú. N'hem identificat les subcategories següents:
 - comportaments dels personatges
 - accions i ordre de la seqüència d'esdeveniments
 - expressions verbals literals de la pel·lícula
 - etiquetes i noms correctes dels personatges.
- **Material manipulable.** En aquesta categoria s'inclouen tant el material manipulable proporcionat per la recerca com el que mare i infant afegeixen per iniciativa pròpia i el que inventen o representen amb gestos. N'hem identificat les subcategories següents:
 - ubicació d'un element del material
 - selecció i relació d'un element del material amb el rol que representa.

- **Continguts relatius al món humà.** Aquesta categoria no està subdividida perquè té poca freqüència d'aparició i es refereix a continguts que concerneixen el món social humà.
- **Regles de participació social en l'activitat.** Aquesta categoria inclou intervencions respecte de les expectatives de mare i infant sobre quina ha de ser la participació en l'activitat, i quines intervencions es consideren adequades, equivocades o necessàries –davant de l'omissió de la intervenció esperada. N'hem identificat tres nuclis:
 - desacords sobre objectius específics (concretar tema o proposta de joc)
 - desacords sobre la distribució de rols
 - desacords sobre les accions esperades

(II) Anàlisi de les resolucions dels desacords atenent els tipus de referents i els tipus de segments d'interactivitat

La presentació dels resultats obtinguts en l'anàlisi dels desacords s'organitza exposant en primer lloc dades globes de tipus quantitatiu relatives al nombre de desacords identificats en les fases de joc de la seqüència d'activitat conjunta. En segon lloc, s'analitzen aquestes dades de manera qualitativa amb l'objectiu d'identificar els mecanismes a través dels quals es negocia per recuperar la referència compartida, per la qual cosa se segueix com a fil conductor de l'anàlisi la intervenció de la mare –que, sempre des de la nostra perspectiva, inclou el fet de considerar la intervenció de la nena. Finalment, es discuteixen alguns dels principals resultats a partir de les hipòtesis inicials i del marc teòric, de referència exposat a l'inici de l'apartat. L'anàlisi quantitativa es a la taula XVI, reproduïda a la pàgina següent. En aquesta taula hi ha el nombre de desacords identificats en les sis fases de joc de les sessions, segons que els iniciï la mare o la nena, segons el segment d'interactivitat en què apareixen i, finalment, segons els referents que hem categoritzat.

(i) Desacords i tipus de segments d'interactivitat. Del total de 87 desacords identificats, 11 (12,6%) corresponen als segments de delimitació situats en les tres primeres sessions i que desapareixen en les tres darreres de la seqüència d'activitat conjunta; 69 (79,3%) corresponen als segments de representació, sense experimentar evolució clara al llarg de la seqüència d'activitat conjunta; i 7 (8%) corresponen als segments d'aprofundiment, la major part dels quals es produeixen al final de la seqüència d'activitat conjunta.

(ii) Desacords i tipus de referents. Del total de 87 desacords identificats 34 (39%) es produeixen en relació amb els referents del món gnom; 19 (21,9%), en relació amb el material manipulable; 30 (34,5%), en relació amb la participació social; i 4 (4,6%), en relació amb el món social humà.

(iii) Desacords, tipus de segments i tipus de referents identificats. Els desacords relatius als segments d'aprofundiment apareixen estretament vinculats a la participació social i als referents relatius al món humà. Els desacords sobre continguts relatius al món gnom apareixen sobretot en els segments de representació.

(iv) Desacords, i iniciativa a l'hora d'explicar-los. No s'observa una evolució clara sobre això ni en el nombre total: 45 (51,7%) iniciats per la mare i 42 (48,3%), per la nena; ni per sessions. Altrament succeeix si, a més, ens fixem en els tipus de referents dels desacords analitzats al llarg de la seqüència d'activitat conjunta. En aquest cas veiem que:

- Els desacords sobre referents relatius al món gnom són iniciats per la mare en 23 (67,6%) ocasions i per la nena en 11 (32,4%). Si encara ens fixem en les subcategories, observem que la totalitat de desacords en relació amb les accions i la correcció de paraules són exclusivament iniciats per la mare (100%) mentre que totes les produccions verbals literals dels personatges de la pel·lícula són iniciades per la nena (100%).
- Els desacords sobre referents relatius al material manipulable són iniciats en 5 (26,3%) ocasions per la mare i en 14 (73,7%) ocasions per la nena.

La subcategoria de desacords en la relació entre el material i el rol que representa és iniciada per la nena en 10 (91%) ocasions i en 1 (9%) per la mare.

- Els desacords sobre referents relatius a la participació social en la subcategoria de distribució de rols són iniciats en 4 (23,5%) ocasions per la mare i en 13 (76,5%) per la nena. La subcategoria d'accions esperades és sempre iniciada per la mare (100%).
- Els desacords sobre referents relatius al món social humà són sempre iniciats per la mare (100%).

Recollirem aquestes quantitats (vegeu la taula XVI) com a punt de referència en l'anàlisi qualitativa que presentem a continuació i que s'organitza prenent com a eix els diferents tipus de referents sobre els quals versen els desacords. Dins de cada tipus de referent ens centrarem, en primer lloc, en els dispositius que utilitza especialment la mare per resoldre la situació en cada cas; en segon lloc, i des d'una perspectiva coherent amb la importància atorgada a la dimensió temporal com a requisit metodològic per aportar informació sobre l'evolució dels mateixos mecanismes, presentarem les dades més rellevants quan sigui possible identificar alguna evolució.

1. Referents relatius al món gnom

És el contingut primordial de l'activitat conjunta al llarg de tota la seqüència. Per analitzar aquests desacords és fonamental tenir present que les interpretacions de les participants a partir de les pel·lícules de vídeo tenen un paper de referent compartit.

1.1. Comportaments i accions propis del món gnom

Tots aquests desacords tenen lloc en els segments de representació i tenen en comú el fet que les participants discuteixen i comenten sobre el que fan els personatges. Els desacords se centren en la narració i el record del guió

de la representació. Mare i filla surten de la representació del rol per aclarir la situació i continuar. Només en un cas, es resol sense sortir del rol.

En aquests tipus de continguts, els desacords sorgeixen com a producte d'una intervenció de la nena que la mare considera inadequada i, de fet, en la majoria de casos, de l'omissió d'una intervenció esperada per la mare que la nena no realitza. Aquestes situacions ajuden la mare a identificar que allò que esperava no està suficientment negociat i, per tant, fan que iniciï els recursos per aconseguir-ho.

El recurs utilitzat per la mare amb més freqüència és el de guiar la nena a través del que podem definir com cicles de preguntes per apropar les seves intervencions a la definició de la situació que la mare té. Aquestes preguntes suposen reformulacions successives sobre el tema i es caracteritzen perquè ofereixen progressivament més ajut, més indicis a la nena, alguns d'ells a través del modelatge i de comportaments no verbals, que proporcionen major grau de contextualització i, especialment, menys opcions possibles a triar en forma de preguntes disjuntives. La mare va variant la seva perspectiva referencial fins que obté la intervenció que desitja de la nena. De vegades, posteriorment a l'acord, la mare no es conforma a haver obtingut la intervenció desitjada de la nena sinó que intenta assegurar-se'n, comprovar que la nena ho comprèn, i li demana que justifiqui la resposta. El següent exemple il·lustra molts d'aquests mecanismes.

M: ¿Cómo se llama el zorro?

N: Tú lo cuentas.

M: Ya lo cuento yo. Pero qué, ¿qué les pasa? ¿Qué le pasa? [*M. es toca el nas.*]

N: Huele.

M: ¿Qué huele?

N: [*Arronsa les espatlles.*]

M: ¿Una cosa mala o una cosa buena? ¿Una cosa que debe estar muy buena o una cosa que debe estar muy mala?

N: Mala.

M: ¿Es una buena olor o una mala olor?

N: Una buena.

M: ¿Y por qué lo sabes, que es buena olor?

N: Porque...

M: ¿Eh?

- N: Porque él, el Switt... [N. treu la llengua imitant el personatge del vídeo.]
M: El Switt hace así ¿no? [M. treu la llengua imitant el gest anterior de N.]
"Hummm." [M. fa el gest d'olorar.]
Y ahora dice "¡Ah, bueno, va! Nos desviaremos y seguiremos la olor". [M. manipula els personatges.]
(4ª sessió)

En aquests desacords és constant la impressió que la mare quan intervé es resisteix a proporcionar l'actuació correcta fins que exhaureix les possibilitats d'ajut i, en certa manera, s'adona que la nena no pot donar-la (probablement per la confiança en les possibilitats de la nena). En aquests casos, la mare dóna la resposta adequada la qual cosa suposa assumir de nou el control per poder continuar. Com veurem, utilitza recursos verbals i no verbals que inclouen el modelatge i la identificació verbal del que fa.

- M: ¿Qué han hecho para llamar al zorro? ¿Cómo lo llaman?
N: [Mira M. i pica de mans.]
M: "Xiu-xiu." [Mira N. i xiula.] ¿Le hacen un silbidito?
N: [Mira M. i assenteix.]
M: Va, ¿tú llevas al zorro?
N: Claro. Siempre tengo que llevar yo el zorro.
M: Bueno, va. Tú haces el silbidito y entonces viene, viene... [M. agafa la guineu i els gnoms i els fa avançar.]
(2ª sessió)

És la primera vegada que aquest comportament gnom apareix en el joc de les participants. És important veure que la mare corregeix l'error de la nena segons el model, sempre amb intervencions en positiu oferint el model correcte sense insistir en l'error comès. Així mateix, és també una constant en les seves intervencions oferir el model correcte en forma de pregunta que, en certa manera, és una pregunta falsa. La idea de consciència vicària pot caracteritzar en algun sentit la intervenció de la mare, que interpreta, reinterpreta i sobreinterpreta de manera positiva el que diu la nena incorrectament, amb la interpretació o execució correcta. En aquesta mateixa línia, veurem un altre exemple d'aquesta actuació de la mare en una de les poquíssimes vegades en què el procés de negociació acaba sent desestimat per la mare davant la impossibilitat d'aconseguir atansar la nena a la seva definició de la situació i la poca rellevància que de fet té el conflicte per a la continuïtat de l'activitat.

M: ¿Qué hace el Switt ahora?

N: "Pff, pff, pff."

M: ¿Eso qué es?

N: Escupir.

M: ¡Ah! ¿Vomita? Vomita, ¿no?

N: No.

M: ¿Ah no?

N: Yo lo he visto que "pff, pff".

M: Pero ha vomitado, ha hecho "ghagh".

N: No. Ha hecho "pff, pff, pff".

M: Bueno, va, es igual. "Ya verás que pronto te pondrás bueno. Ya verás, ya verás. Tranquilo que no pasa nada."

(5ª sessió)

Tots aquests desacords respecte dels referents són posats de manifest per la mare, la qual cosa interpretem com un indicador del fet que per ella es tracta de qüestions importants a compartir amb la nena: característiques idiosincràtiques del món gnom diferents del món humà d'una banda –olfacte molt estimulat, com cridar la guineu, etc.–, i de l'altra, altres comportaments que no tenen aquesta peculiaritat, però que també són realitzats pels personatges del vídeo que segueixen com a guió.

Un segon recurs que utilitza la mare és imposar la seva definició de la situació a la nena mitjançant directives, en forma d'imperatius, i d'explicacions. Aquest tipus de recurs està relacionat amb la intervenció precipitada de la nena que anticipa els esdeveniments i implica obviar passos –en la seqüència de les accions– que la mare considera importants per a la representació que duen a terme. Com en el cas anterior, sempre és la mare qui insisteix en el desacord i en la realització de les accions segons l'ordre que estableix el guió presentat per la pel·lícula. En l'exemple que presentem a continuació, com veurem, la nena inicia la representació mostrant autonomia en la realització d'un comportament que havia estat objecte del desacord presentat més amunt. Però la dificultat en aquest cas respon a l'ordre de les accions, com li assenyala la mare.

N: El Switt mira y dice... "fiu...". [N. xiula.]

M: Pero aún no le llama. Primero se despiden de su casa, ¿eh? Están en su casa.

N: No. Se tienen que hacer así primero. [N. intenta posar la Lisa damunt de la guineu.]

M: Pero aún no están fuera de su casa. Primero tienen que estar en su casa y... Y se despiden.

M: "Lisa, prepárate que nos tenemos que ir. Que hoy hacemos, hace trescientos años que nos casamos. Y como los gnomos se casan cuando tienen cien años tenemos cuatrocientos años. ¿Y qué pasa? Que cuando tenemos cuatrocientos años nos tenemos que ir a las Montañas del Más Allá."

(6ª sessió)

Veiem que la mare, en vista de la insistència de la nena, varia la seva perspectiva referencial en les directives: les fa menys abreviades i contextualitza l'escena i l'ordre adient segons el model implícit del vídeo.

Aquests tipus de desacords són poques vegades iniciats per la nena. En qualsevol cas, són interessants des del punt de vista que indiquen construcció de significats relatius a temes que en sessions anteriors han estat prèviament objecte de negociació conjunta amb la mare. En aquest sentit, autorregulació i progrés en la competència de la nena com a participant en l'activitat conjunta. Són situacions en què les intervencions de la nena presenten, com a denominador comú, la fidelitat escrupulosa als detalls dels comportaments dels personatges. La intervenció de la mare en aquests casos es caracteritza perquè accepta sense discussió l'aportació de la nena amb la rectificació verbal i no verbal de l'error comès.

L'evolució en els dispositius es pot resumir així: al principi de la seqüència d'activitat conjunta són més freqüents els cicles de preguntes, modelats i sobreinterpretacions que ofereixen la resposta correcta i que versen sobre característiques idiosincràtiques dels gnoms, estats d'ànim i objectes; a mesura que avança la seqüència són més freqüents les directives que insisteixen en el fet de seguir les accions dels personatges segons el guió de la pel·lícula.

1.2. Produccions verbals

1.2.1. Produccions verbals dels personatges de la pel·lícula

El tema de les intervencions són el conjunt d'expressions lingüístiques literals dels personatges de la pel·lícula. En aquest cas, és sempre la nena

qui interromp les intervencions en què la mare interpreta el rol d'un personatge, per manifestar que la frase pronunciada per la mare i la pronunciada pel personatge del vídeo no són exactes. Tots els casos corresponen a actuacions de representació en què la mare interpreta un rol per delegació donant veu al personatge que manipula. La intervenció de la nena consisteix a proporcionar l'expressió idèntica al model de la pel·lícula. El que ens interessa ressaltar d'aquestes interrupcions és el tipus d'intervenció de la mare. La mare, en tots els casos, accepta que la nena corregeixi i actuï d'apuntador de les seves produccions, sense cap intervenció ni cap comentari; i ho aconsegueix mitjançant la incorporació al propi discurs de la frase literal de la nena, sense deixar d'interpretar el seu rol.

M: "Una gnoma. Pobrecita. Tienes que tener cuidado de coger sólo animalitos, no gnomos. Son muy chiquitines. A ver si la podemos cuidar, curar."

N: Vamos a intentarla curar [*N. parla a prop de l'orella de M.*]

M: "Vamos a intentarla curar."

(5ª sessió)

La mare actua entenent que per la nena és important respectar al màxim el model quan es vol una correcta execució del rol. La mare, doncs, tot i que per a ella no és imprescindible preservar aquesta exactitud i que n'hi ha prou de reproduir la idea, no només no contradiu la nena sinó que hi col·labora amb una actitud no verbal positiva (el somriure) i valorant-ne les aptituds memorístiques, com veurem en l'exemple següent.

N: Mañana te haré un gorro nuevo. [*N. parla a prop de l'orella de M.*]

M: "Ah, y lo único que ha pasado es que se ha roto el gorro. Pero mañana te haré un gorro nuevo. Así lo ha dicho la nena Grospe que se acuerda muy bien de todas las cosas."

(5ª sessió)

Interpretem que l'actitud de la mare respon al fet que la nena comprèn la definició de la situació, al fet que el que diu és correcte i, finalment però no menys important, al fet que no ho considera motiu rellevant per interrompre durant més temps la fluïdesa de l'activitat.

Aquest exemple ens permet il·lustrar com ha progressat el coneixement compartit sobre aquestes situacions entre mare i nena. En aquesta cinquena sessió la mare i la nena ja comparteixen en què consisteix el problema, la importància que té per a la nena de ser el més exacte possible en la interpretació del rol, i es passa ràpidament –gairebé sense interrompre la dinàmica– a resoldre'l per avançar. Com sabem, en la segona sessió aquesta qüestió apareix explícitament per primera vegada i, d'acord amb la nostra interpretació, dóna lloc a un malentès ("tengo una idea").

1.2.2. Paraules

Les interrupcions en el flux de l'activitat són motivades per l'ús incorrecte de paraules, d'errors comesos per la nena que la mare, responsable de la interrupció corregeix. La nena comet dos tipus d'error: utilitzar una paraula incorrecta i pronunciar incorrectament paraules.

Les intervencions de la mare per efectuar la correcció consisteixen a imposar la seva definició:

- Expressar el desacord mostrant estranyesa per la intervenció de la nena –sovint repetint la intervenció incorrecta en forma de pregunta– i seguidament, sense esperar que la nena intervingui de nou, oferir la paraula correctament.

N: ¡Cuántos crolls! [N. es refereix als gnoms.]

M: No. ¿Trolls?

N: ¡Ay!

M: Y además no se llaman crolls, se llaman... trolls.

(1ª sessió)

- Expressar el desacord produint la paraula correcta, de manera que indirectament explicita l'error de la nena. Aquesta intervenció de la mare sempre va seguida de la repetició per part de la nena de la paraula correcta. Podríem dir que es tracta d'una correcció *implícita* de la mare que, alhora que proporciona la producció adequada –el model adequat–, no interromp el flux de l'activitat –diferent del cas anterior on es fa una correcció més *explícita* de l'error que sí que interromp més el flux.

M: Va. Hacemos una despedida de gnom. [*M. atansa el nas al de N.*]

N: ¡Goodbye! [*N. atansa el seu nas al de M.*]

M: ¡Slipbye!

N: ¡Slipbye!

(5ª sessió)

En efecte, fer un comiat de gnoms correcte segons el model del vídeo suposa fer un fregament de nas i dir la paraula que utilitzen els gnoms per acomiadar-se. La competència de la nena és adequada pel que fa al comportament no verbal però no ho és en relació amb l'expressió lingüística: heus aquí la importància de la correcció de la mare.

En cap d'aquests casos no podem dir que s'estableixen processos de negociació i discussió en sentit estricte. Una de les dues definicions és acceptada per les dues parts com a correcta i per tant, és acceptat també que l'altra definició ha estat errònia. Les intervencions de la mare van dirigides a aconseguir que la nena progressi per acostar-se a la definició adequada. No és possible negociar alternatives, la producció és correcta o no ho és, i els referents normatius són clars: la llengua castellana i les especificitats de les paraules del món gnom expressades en el vídeo.

Els objectius de la mare, que podem inferir a través d'aquestes intervencions, són fonamentalment dos:

- Garantir una comprensió compartida sobre referents vinculats al món gnom que és objecte de l'activitat que realitzen.
- Potenciar la competència lingüística de la nena insistint en la pronunciació correcta de les paraules, interès que va més enllà de l'activitat estrictament lúdica (possiblement perquè la nena parla habitualment tres llengües i té coneixements bàsics d'una altra).

2. Continguts relatius als elements del material manipulatiu

2.1. Decisions sobre la ubicació dels elements del material

És important explicitar que aquests conflictes tenen a veure amb com afecta la ubicació d'un element a altres elements o personatges en el

conjunt de l'escenari –en la primera sessió estan inclosos en el segment de delimitació i, a partir de la segona, en els segments de representació. Almenys aquesta és la definició que en fa una de les participants, definició que no està prou compartida amb l'altra de vegades perquè no ha estat explicitada o no ha estat ajustadament explicitada de manera que no és compartida fins que s'explicita el desacord. En aquests casos la mare intervé de dues maneres diferents:

- Accepta els suggeriments de canvi d'ubicació. Aquesta intervenció es dóna en els casos en què la nena expressa desacord amb una col·locació realitzada per la mare i fa explícita una definició diferent. Són situacions en què ambdues definicions són opcions igualment vàlides d'ubicació i el fet d'optar per una o altra no té cap conseqüència rellevant per a la situació; tanmateix la mare no renuncia en aquests casos a explicitar la seva definició de la situació, tal com il·lustra el fragment següent, en què les opcions fan referència a comportaments adequats del personatge i, a més, és difícil precisar els límits de l'aigua del riu, que és un element imaginari.

[M. ha col·locat una granota a la vora del riu.]

N: Oye, las ranas están al agua. ¿Qué quieres dónde estén? ¿A la tierra?

M: No, que están en la orilla.

N: Déjalas en el agua. *[La posa al mig del riu.]*

(1ª sessió)

- Discuteix, defensa i, finalment, imposa la seva opció i n'explica les raons. Els arguments giren sempre entorn de les relacions entre els elements de l'escenari i les seves funcions. En aquests casos, les explicacions de la mare van acompanyats de comportaments no verbals, fonamentalment d'íctics i utilitzen com a mecanisme d'argumentació de la seva posició, la insistència a posar de relleu la contradicció, la incompatibilitat, la incongruència de les propostes de la nena, que tenen una conseqüència important i equivocada per als resultats desitjats.

N: No, éste aquí y éste aquí. *[N. col·loca els ponts.]*

M: ¿Pero va a pasar el río aquí y la casa va a estar encima del río? *[M. assenyala el riu.]*

N: *[Canvia el pont allunyant-lo però mantenint la mateixa direcció.]*

M: Hombre, si pones el puente aquí significa que el agua pasa por aquí. ¿Y entonces resulta que la casa está en medio del río?

- N: *[Assenteix i somriu.]* Así. *[Canvia el pont i el col·loca paral·lelament a la casa.]*
- M: ¡Aaaah! ¿Y ahora está en medio del pozo? *[M. assenyala el pou que ha quedat al mig del riu.]*
- N: Ya. Pues tienes que quitar el pozo. Lo has puesto tú.
- M: ¿Dónde ponemos el pozo? Aquí, lo vamos a poner así. *[M. col·loca el pou.]*
- N: Y éste lo vamos a poner aquí. *[N. col·loca el paller al mig del riu.]*
- M: ¿Aquí? Tú tienes manía con el río. Éste lo vamos a poner, bueno, pues aquí. *[M. col·loca el paller al costat del pou.]*
- N: Bueno, éste lo ponemos aquí. *[N. col·loca el paller davant de la casa.]*
- M: Hombre, no. Cómo va, pero cómo va a estar aquí, en medio del camino. Así. *[M. assenyala el camí i col·loca el paller a prop del pou.]*
- N: Claro, entonces no llego yo. Mira, éste se ha caído. *[N. es refereix a un arbre que agafa i col·loca al mig del riu.]*
- M: ¿En medio del río, lo pones? ¿Otra vez?
- N: ¿Otra vez? Pues aquí, aquí, aquí. Éste, otro, otro y otro.
- M: Éste aquí, ahora.
- N: Lo ponemos aquí. Bueno, sí. Si pones aquí éste yo pongo el árbol aquí. *[N. col·loca l'arbre al mig del riu.]*
- M: ¿En medio del río?
- N: Sí.
- M: Ah, no sé, nena.
- N: Bueno, pues al lado del río. Aquí. *[N. col·loca l'arbre al costat del riu.]*
- M: Ah, eso sí.
- (1ª sessió)

Després d'aquesta llarga però il·lustrativa negociació sobre la col·locació dels elements i la seva relació amb els elements imaginaris (riu, camí) determinats per la ubicació dels elements del material, en la sessió següent trobem un desacord iniciat per la nena sobre el mateix tema perquè indica que és capaç d'autoregular la seva actuació i la de la mare en coherència amb el que ha après després d'aquest episodi. Com veurem, en aquests casos la intervenció de la mare suposa acceptar i rectificar l'equivocació sense discussió.

- N: Ahora aquí esto. *[N. col·loca un pont.]*
- M: Así, un poco más lejos. *[M. canvia la direcció del pont.]*
- N: ¡Hala! Pues mira, él está al agua. *[N. assenyala un gnom que queda dins el riu.]*
- M: Aquí. Lo sacamos así. *[M. canvia el gnom de lloc.]*
- (2ª sessió)

L'exemple següents, que s'inscriu dins del segment de representació, mostra com la mare negocia una tercera via diferent a les dues propostes inicials de col·locació fetes per mare i filla, i accepta de canviar la col·locació sempre que es preservi la relació d'harmonia entre els elements del material i el conjunt de l'escenari.

[N. ha col·locat al mig de l'escenari una cadireta que fan servir de casa i M. l'ha canviada de lloc.]

N: No. Aquí. *[Torna a posar la cadireta al mig de l'escenari.]*

M: Bueno, pero no la pongamos en medio del bosque.

N: Toma, bosque.

M: Si ponemos una casa tan grande, esto parece miniatura.

(5ª sessió)

En resum, en el conjunt de conflictes que es donen en relació amb aquest tema –que en la primera sessió s'inclouen en el segment de delimitació– sembla que l'esforç de la mare es dirigeix a acordar amb la nena col·locacions que siguin adequades segons el rol del material en el model cultural humà, i, en aquest sentit, que en respectin la versemblança i que siguin el més realistes possible. A mesura que avança la seqüència d'activitat conjunta i que els desacords es manifesten dins dels segments de representació, això es manté, si bé mare i filla passen a introduir material nou –com hem vist en el darrer exemple presentat– i a donar interpretacions diferents al material en relació amb el rol o personatge que representa, la qual cosa provoca la necessitat de posar-se d'acord en alguns casos, com veurem tot seguit.

2.2. Decisions sobre la relació entre elements del material i el rol que representen

Aquestes interrupcions tenen a veure amb la correspondència que estableixen les participants entre un element del material i el rol que li atribueixen. L'atribució de rols als elements del material implica un acord relatiu a la representació que es farà i, en aquest sentit, és coherent que totes les discrepàncies apareguin en el decurs d'aquesta forma d'activitat conjunta. D'altra banda, i a causa de la seva naturalesa, la forma dels intercanvis sobre aquest tema compta amb nombrosos components d'íctics tant en les intervencions verbals com en les no verbals. És la nena qui

porta el control d'aquesta qüestió i assumeix el paper de corregir a la mare quan no respecta els acords previs. Les intervencions de la mare es caracteritzen per:

- Acceptar la correcció de la nena que recolza la seva intervenció en acords previs de relació entre l'element del material i el rol que representa. Aquesta acceptació, la mare, la mostra agafant l'element correcte i deixant el que havia començat a manipular, sovint acompanyat de verbalitzacions que fan al·lusió al fet que s'ha equivocat. Aquest és majoritàriament el tipus d'actuació de la mare que es correspon sempre amb el fet que la nena ha portat la iniciativa d'identificar l'error.

M: "Ven, acompanyame". [*M. ha agafat un gnom equivocat per fer el rol de David.*]

N: Éste es el David. [*Li mostra i el dóna a M.*]

M: ¿Ah sí? Ya me he equivocado. [*M. deixa el gnom i agafa el que li dóna N.*]

N: ¡Ay! [*Riu.*]

(2ª sessió)

- En la resta de casos la mare insisteix que no importa –quan ja han acabat gairebé tota la representació– però la nena no claudica i, com que la seva insistència no té èxit i com que la interrupció momentània del flux de l'activitat sembla inevitable, la mare intenta mantenir l'atenció i la referència compartida sobre l'activitat, per a la qual cosa segueix interpretant el seu rol sense interrupció. En l'exemple següent ho fa preguntant què li ha de passar a continuació al personatge de la nena, però no avança esdeveniments i fa passejar el gnom per damunt del cos de la nena, mentre aquesta busca i recupera l'element adequat.

N: ¡Si éste no es el David, ay, jolín!

M: Es igual nena, ahora ya lo he hecho todo, todo el episodio.

N: Este no es el David.

M: ¿Y qué le pasa al troll nena, al final?

N: Ay.

M: "¿Qué me pasa a mí? ¿Qué tengo que hacer?"

N: Ay, mamá.

M: "¿Qué tengo que hacer?"

N: ¡Hala! Igual.

M: "¿Como se acaba el episodio? ¿Qué tengo que hacer?"

N: ¡Ayyyy!

M: ¿Eh?

N: ¡Gua!

M: "¿Qué tengo que hacer? ¿Qué me pasa? ¿Por qué me quedo hecha una piedra, eh?"

N: Yo, yo soy ahora el troll. Tú el gnomo. No es éste el gnomo.

M: Si es igual, Nora.

N: Este era el gnomo.

M: Ya, ¿ahora vuelve el gnomo?

N: Sí. El otro. Nooo, no. Dando vueltas así. Tu, tu ru, tu tu, aar.

M: Y ahora tiene que bailar un poco más porque dentro de dos minutos se convertirá en piedra.

(4ª sessió)

La distribució de les freqüències d'aparició de les intervencions de la nena que relacionen elements del material i rol, augmenten a mesura que avancen les sessions. En efecte, en la primera sessió només es dona una vegada ja que tot just comencem a familiaritzar-se amb els personatges. A mesura que els principals papers protagonistes estan identificats amb uns determinats elements del material, en totes les sessions és manté aquesta relació a iniciativa de la nena, que és qui vetlla per aquesta constant. L'actuació de la mare contribueix a mantenir i fomentar aquesta iniciativa preguntant a la nena quin és l'element del material que representa el rol a l'inici dels segments de representació, i la nena intervé per seleccionar el material i mantenir aquesta correspondència. Aixó és més important per la nena que per la mare i, de fet, sembla que totes dues, al llarg de la seqüència d'activitat conjunta, comparteixen que aquest aspecte de l'activitat és responsabilitat assumida per la nena i controlat per ella mateixa, com passa en el cas de les expressions verbals idèntiques a les del vídeo.

3. Participació en la definició de la pròpia activitat (les regles de l'activitat)

En aquest apartat els desacords indiquen quines són les expectatives de la mare i de la nena respecte de la participació i gestió i, especialment, ofereixen major explicitació d'algunes de les regles que caracteritzen i defineixen la situació.

3.1. Objectius de l'activitat

La situació, globalment, es defineix a iniciativa de la mare, sempre i en tots els tipus d'activitat –delimitació de l'escenari, representació i aprofundiment–, com a situació de joc. Podem interpretar que aquest és el sentit global i el propòsit o motiu principal de tota l'activitat que despleguen. Aquesta afirmació inicial respon al resultat d'haver identificat discontinuïtats provocades per la mare en el flux de l'activitat de totes les formes d'organització de l'activitat conjunta.

Segment d'interactivitat de delimitació de l'escenari: jugar en aquest tipus d'activitat suposa col·locar i identificar els elements del material.

M: ¡Va! ¿Que no juegas? ¿No me ayudas?

N: Sí. [*Comença a col·locar situant una casa.*]

(2ª sessió)

Segment d'interactivitat de representació: jugar amb els gnoms suposa representar esdeveniments.

M: ¿Cómo jugamos hoy con los gnomos, Nora?

(2ª sessió)

Segment d'interactivitat d'aprofundiment: jugar suposa atendre el que explica o pregunta l'altra sobre el tema de què s'ocupen.

[*M. intenta parlar de si la nena sabia tornar a casa si es perdés.*]

M: Por ejemplo, si saliéramos de casa de la abuela...

N: Ble, ble, ble, ble.

M: ¡Sht! ¡Ei! Escúchame, que si no no jugamos. [*Toca N.*]

(5ª sessió)

No obstant això, com veiem, el motiu comú de jugar comporta per a les participants diferents tipus d'accions que no són intercanviables sinó que estan altament definides i presidides pels diferents tipus d'objectius que creen en el decurs de l'activitat.

(i) Sobre la gestió de la proposta del tema que serà objecte de la representació posterior: l'objectiu global de la representació

Aquestes discontinuïtats apareixen en el si dels segments de delimitació –en les sessions 2^a i 3^a– i sempre les origina la mare, que intenta traspasar el control perquè la nena faci propostes de representació, cosa que no aconsegueix. Malgrat que l'intent de la mare és reiterat i insistent, i que fa esforços per negociar, la nena no assumeix aquest control i, finalment, és la mare qui ha de fer les propostes concretes que, en el moment que són acceptades per la nena, donen pas a l'inici del segment de representació.

M: ¿Cómo jugamos, Nora?

N: Como quieras, jugamos. No lo hacemos igual como la tele, ¿eh?

M: ¿No? ¿Cómo jugamos, ¿a ver? Explícame. Va, tú dime cómo jugamos.

N: No.

M: Hombre. ¿Pues entonces ,cómo?

N: [No respon.]

M: ¿Cómo jugamos? A ver, ¿qué? Pues qué quieres... ¿que nos inventemos nosotros una historia?

N: [No respon.]

M: ¿Eh?

N: [No respon.]

M: ¡Di!

N: [No respon.]

M: ¿Eh?

[...]

M: Hombre, pues. Podríamos hacer que...

N: ¿Qué?

M: Que el David fuera. Como él es médico, ¿no?

N: Sí.

M: Podríamos hacer que... que tú te ponías malita. Y el David te venía a curar.

N: ¡Nooo!

M: Pues...

N: Yo.

M: Yo me ponía malita. Y el David me venía a curar a mí.

N: Sí.

M: ¿Sí?

(3ª sessió)

Entenem que la renúncia final de la mare es deu a la comprensió que els seus esforços no són acceptats per la nena i que ha de preservar la continuïtat de l'activitat conjunta.

(ii) Sobre els objectius d'escenes particulars dins d'una representació ja iniciada

Malgrat que el tema global de representació ja està acordat, de vegades sorgeixen en el si dels segments de representació, desacords entre mare i filla respecte de determinades escenes: són explicitats per la nena i evidencien que les participants recorden de la mateixa manera el guió de la pel·lícula. En aquests casos la mare intervé explicant la seva definició de la situació i sense renunciar-hi fins que aconseguix que la nena l'accepti. Ho fa implicant la nena en un recordatori conjunt del guió mitjançant preguntes que li fan reprendre l'objectiu global de la representació i, en conseqüència, el de l'escena que estan representant. Podem dir que es tracta d'una recapitulació conjunta del guió a representar mitjançant de metaenunciats que fan reflexionar sobre els objectius de l'activitat que han de guiar les seves actuacions.

M: [...] Que el David le tiene que decir a dónde tienen que ir. [*M. es refereix al fet que David ha de dir a la guineu que els porti a una festa.*]

N: No. A la tele no le ha dicho nada.

M: ¿Cómo que no? ¿Dónde van, ellos?

N: A la fiesta.

M: ¿De quién?

N: [*No respon, però mira els personatges que té M. a la mà.*]

M: De la nena y el nene ¿no?

N: [*Assenteix.*]

M: Pues ya está.

(2ª sessió)

(iii) Sobre canvis en la direcció de l'activitat conjunta

En els segments d'aprofundiment de la darrera sessió, apareixen dues interrupcions. Les intervencions de la nena, que centra l'atenció en personatges del material, són interpretades per la mare com a indicadors

que vol donar per acabat aquest tipus d'activitat per iniciar l'activitat de representació i, probablement com que entén que el tema d'aprofundiment està suficientment tractat, propicia el canvi sense que sigui necessari que la nena ho reclami més explícitament.

3.2. Distribució de rols entre les participants

Aquesta qüestió és fonamental en la manera que aquesta díada té d'entendre la participació en l'activitat conjunta pel que fa a la representació. No és casual que es correspongui directament amb una de les actuacions típiques analitzades en el segment d'interactivitat de representació. La definició de la situació que porten a terme en aquesta forma d'organització de l'activitat, implica dues coses: compartir la regla que entre totes dues han d'interpretar els diferents personatges, distribuir-se aquests rols i que cal concretar l'assignació de personatges a cada participant. Aquesta regla és important per a la interpretació dels desacords sobre el tema.

Tres tipus de situacions provoquen desacords sobre això:

- Problemes d'atribució de rols a cada participant.
- Canvi en l'atribució de rols que ja havien estat assignats i desenvolupats per les participants.
- Conflictes entre l'atribució de rols i la manera de desenvolupar-se: amb el material –interpretació per delegació– o bé mitjançant les participants –interpretació directa.

(i) Problemes d'atribució de rols a cada participant

Es tracta d'acordar quins personatges assumeix cada participant. Aquests conflictes tenen com a denominador comú que s'originen quan la mare proposa l'assignació, de manera que la nena només ha de respondre sí o no; la nena, sistemàticament, no l'accepta i fa la proposta alternativa que la mare

sempre accepta, repetint en forma de pregunta la proposta de la nena fent-la més explícita i detallant l'assignació rol-participant.

M: Va. Tú, tú mueves los que vienen, ¿eh? Tú eres el que visitas y yo soy de la casa.

N: No. Yo soy de la casa.

M: ¿Tú llevas a los de las visitas y yo a los de la casa?

N: [Assenteix.]

M: Cambiamos de sitio.

(1ª sessió)

Sempre es produeix aquest conflicte quan la mare fa la proposta de forma molt tancada, és a dir, quan l'opció de la nena és acceptar o rebutjar més que no pas contribuir a la proposta. Aquestes situacions indiquen que la mare exerceix un control important sobre aquest tema. Malgrat que depassa el tema dels desacords, ens vam interessar per analitzar els casos on no hi ha conflicte entre les participants en l'atribució de rols. Breument, els resultats d'aquesta indagació mostren que són casos en què la mare, en lloc de fer una proposta concreta d'assignació, pregunta a la nena quin rol o quins rols vol adoptar.

M: ¿Tú qué quieres ser?

N: Yo quiero ser el ciervo.

M: ¿Tú quieres ser el ciervo? Vaya, va. Pues yo soy la Lisa y llevo al David, ¿vale?

(3ª sessió)

La perspectiva de la mare, en aquests casos, se centra més en la regla general de distribució i deixa que sigui la nena qui proposi l'assignació, la qual cosa implica que la mare cedeix més en el control –això és coherent, per altra banda, amb el que hem presentat en el capítol 4, en l'apartat sobre l'evolució d'aquestes actuacions. L'actuació de la nena es pot explicar pel paper que vol tenir en aquesta activitat que per ella és eminentment lúdica i, en aquest aspecte del joc, perquè no vol renunciar a la possibilitat de triar (Vigotski, 1979, 1982; Elkonin; 1980; Bettelheim, 1994).

(ii) Canvi en l'atribució de rols que ja havien estat assignats i desenvolupats per les participants

Són sempre iniciats per la nena i, en la seva majoria, perquè no recorda el que ha de dir el personatge que té assignat, segons el que han vist en la fase audiovisual. En aquests casos la mare sempre accepta el canvi de rols, però sense renunciar al fet que la nena n'assumeixi un. La regla de distribució de rols és bàsica per a la mare i, tot i que cedeix a la petició de la nena amb una represa del control sobre el diàleg dels personatges, no accepta l'assumpció de tots els rols i insisteix en la responsabilitat compartida d'aquesta tasca.

M: "¿Por qué br... por qué brindamos?"

N: Dilo tú.

M: Yo digo uno y tú otro, ¿vale?

(6ª sessió)

L'aparició d'aquestes situacions és més freqüent a mesura que avança la seqüència d'activitat conjunta. Una interpretació possible és que a mesura que es van succeint les sessions, si més no pel que fa a la nena, va cobrant importància la literalitat en les produccions verbals dels personatges del vídeo, com ja hem vist anteriorment. I quan no recorda exactament la frase, cedeix el control a la mare sobre aquesta tasca, dimitint –almenys temporalment– del rol que tenia atribuït.

(iii) Conflictes entre l'atribució de rols i la manera de desenvolupar-se: amb el material –interpretació per delegació– o bé mitjançant les participants –interpretació directa

El problema sempre és manifestat per la nena i sorgeix en dues situacions: en vista el desacord de la nena que la mare iniciï o continuï la interpretació directa. La intervenció de la mare es caracteritza perquè defensa el seu punt de vista i n'argumenta les raons (diversió, relacions de mida entre els personatges, etc.), però sempre acaba acceptant la imposició de la nena que es nega a iniciar o continuar aquesta forma d'activitat. Efectivament, la mare, en aquests casos, accepta no tant la definició de la nena com la imposició que li planteja, perquè de fet el que hi ha en joc és la pròpia continuïtat de l'activitat conjunta.

[M. i N. discuteixen sobre aquesta qüestió i finalment la nena s'enfada.]

N: Tú solo juegas. ¡Jo! Yo no juego.

M: Pero, ¿tú qué quieres ser?

N: Yo quiero ser el ciervo. Yo quiero que, que tú cojas el David y la Lisa. Y también el éste. *[Assenyala la guineu.]*

M: ¿El SSS... Switt?

N: *[Assenteix.]*

M: ¿Y por qué no puedo ser yo, la Lisa?

N: Porque no.

M: ¿Pero por qué?

N: Porque eres muy grande.

M: Bueno, pero oye. ¿Pero tú también eres muy grande, no, para ser un ciervo?

N: El ciervo era un poco más. Era más grande que los gnomos.

(3ª sessió)

[Mare i nena estan representen un esdeveniment en què Lisa ha estat segrestada per un gat, i gairebé al final de la representació, en la qual han combinat interpretació directa i interpretació per delegació, la mare s'estira a terra i es fa la morta com ho havia fet Lisa a la pel·lícula i a la representació que les mateixes participants acaben de fer. Quan la mare li explica que ha imitat Lisa, la nena respon.]

N: No jugamos contigo ahora. Jugamos con los gnomos.

(5ª sessió).

Aquests conflictes es donen en les sessions tercera, quarta i cinquena. L'interès per la interpretació directa apareix en l'activitat a iniciativa de la mare, possiblement quan ja ha experimentat amb la interpretació per delegació en les sessions anteriors. Tot i que en diferents episodis la nena s'hi implica, sempre és ella qui ho dona per acabat i, de vegades, no admet introduir-ho. Tal com queda explícit en l'exemple anterior, sembla que per la nena la definició global d'aquesta activitat conjunta no és jugar amb la seva mare sinó jugar amb els gnoms juntament amb la mare, i donar, doncs, protagonisme al material manipulable. Malgrat els successius intents de la mare per compartir amb la nena l'interès per la interpretació directa, davant de les seves negatives, finalment la mare renuncia a aquesta qüestió que desapareix definitivament de l'activitat de representació d'aquesta díada –a partir de la darrera representació de la cinquena sessió i ja no apareixen en la sisena.

Com hem vist, en general tots els desacords són iniciats per la nena i globalment tots acaben essent acceptats per la mare, de manera que, amb més o menys discussió segons els casos, s'acaba imposant la definició de la nena en l'activitat conjunta posterior. L'actuació de la mare, tanmateix, reflecteix una renúncia estratègica. En el cas de l'atribució de rols no distuteix: el que interessa és la representació i que els rols estiguin distribuïts; la concreció de l'assignació és una qüestió secundària. Precisament això es confirma de nou amb la seva actuació en els canvis de rols. I pel que fa al conflicte entre interpretació directa i per delegació, tot i que hi està interessada, hi renuncia a favor de la continuïtat de la representació.

Hem pogut observar la importància d'aquestes regles bàsiques que van definint la situació i la participació social de la mare i de l'infant, que posen en relleu què es potencia i prioritza i què es considera secundari. La mare controla que hi hagi coparticipació en el desenvolupament de rols. Accepta sense discussió que la nena no recordi i assumeix de nou el control i, en segon terme, intenta que el desenvolupament dels rols pugui ser flexible –i potser també més divertit, al seu entendre– quant a la forma de fer-ho. Així, quan veu que la nena ho accepta potencia la interpretació directa.

3.3. Accions per participar segons les expectatives

Aquestes discontinuïtats en l'activitat conjunta apareixen respecte d'accions o intervencions de la nena esperades per la mare però que no arriben a tenir lloc. Són sempre iniciades, doncs, per la mare, que incita la nena a participar segons el que correspongui amb el tipus d'activitat que estan realitzant: col·locar material (DE), representar (R) i prestar atenció al tema d'aprofundiment (A). En tots els casos les intervencions de la mare reclamen una implicació major de la nena en la tasca conjunta: per mitjà de directives li demana que participi, insisteix que necessita que l'ajudi i es queixa de la seva passivitat. Entenem que tot i que la mare porta un control força important dels diferents tipus d'activitat, no hi ha mai una renúncia a potenciar que la nena hi participi més activament.

És important insistir en el fet que les intervencions de la mare són produccions lingüístiques que tenen una forma pràcticament idèntica ("¿que no juegas?", "¿no me ayudas?") malgrat que fan al·lusió a diferents comportaments esperats de la nena: col·locar personatges quan apareix dins del segment de delimitació de l'escenari i del segment de representació, o fer una proposta d'esdeveniments a representar en una escena concreta quan apareixen dins del segment de representació. Amb aquestes dades podem il·lustrar en detall l'afirmació que una mateixa intervenció, segons la forma d'activitat i segons el moment de la seqüència d'activitat conjunta en què apareix, presenta diferents sentits i significats per als participants en la interacció.

I, per acabar, també és important ressaltar que la nena entén, en cada cas, a quin tipus d'intervenció es refereix la mare. Aquest fet ens és útil per destacar l'inestimable ajut d'interpretar les produccions verbals en el context no només immediat de l'acció o manipulació que estan realitzant, no només sobre el que es fa aquí i ara, sinó en el context més ampli de l'activitat que estan construint, en la qual centren el context mental, i en la definició de la situació compartida. En aquest sentit, podem afirmar que existeix un nivell d'intersubjectivitat suficient que fa que la nena compregui les intervencions de la mare.

4. Contingut humà

La majoria de referències que apareixen en les nostres dades sobre qüestions relacionades directament amb la vida humana (objectes, situacions, etc.) estan sempre relacionades amb el món dels gnoms. Per això són pocs els desacords exclusivament referits a aquest tema. Les intervencions de la mare en aquests casos, són explicacions, argumentacions, exemplificacions que poden propiciar que la nena s'atansi a la definició de la mare sobre el tema. Són intervencions pròpies de les actuacions dels segments d'aprofundiment i, de fet, es donen dins d'aquest tipus d'activitat. L'exemple que presentem sorgeix a partir de la incorporació de material que les participants introdueixen espontàniament per la representació, i que posteriorment es reprèn com a objecte d'aprofundiment per si mateix.

M: ¿Y esto?

N: [N. s'acostael bisturí a la boca i fa com si es raspallés les dents.]

M: ¡Hala! ¡Que no! Esto es para cortar, es un bisturí. Es para hacer "¡shckkk!"
Y entonces se abre la carne, y pueden arreglar lo que hay dentro de la carne.

N: "¡Shckkk!"

M: Y corta mucho.

N: Pero como esto no es de verdad no corta.

M: Bueno, ya lo sé. Pero bueno, si fuera de verdad cortaría muchísimo.

(3ª sessió)

2.4. CONCLUSIONS

Sintetitzarem les principals aportacions dels resultats de l'anàlisi de les discontinuïtats emfasitzant especialment els recursos a través dels quals la mare promou la construcció de significats compartits.

(i) En primer lloc destacarem la relació entre els mecanismes que utilitza la mare i la importància del tema sobre el qual versa el desacord per a la construcció de significats en l'activitat conjunta. *Grosso modo* els desacords identificats i la manera de resoldre'ls es poden sintetitzar en dos grups, atenent al procés que segueixen i que implícitament indiquen diferència del grau de coneixements compartits.

a) Desacords en què es produeix una acceptació de la intervenció/definició de l'altra immediatament, sense que es produeixi discussió ni negociació. Totes aquestes situacions es caracteritzen perquè tenen una durada mitjana d'un total de tres torns de les participants. Aquesta situació es dona:

- Quan qualsevol de les dues definicions és vàlida –o pot ser-ho–, i, en aquest cas, la mare accepta que sigui la de la nena la que prevalgui en l'activitat, tot i que, com hem vist, ella també aprofita per explicitar millor la seva definició.

- Quan s'al·ludeix a un referent comú que és immediatament acceptat com a vàlid per ambdues participants i que, implícitament, posa de manifest un error comès i fàcilment recognoscible com a tal per la mare i la nena. Podem interpretar que en aquests casos, el grau de coneixement compartit és més ampli que en els casos en què l'error és només interpretat com a tal per una de les participants, com veurem en el grup següent. Els referents procedeixen de la pel·lícula –per exemple, frases literals–, d'acords anteriors –per exemple, la relació entre material i rol– i del món social humà –per exemple, la pronunciació correcta de les paraules.

El denominador comú que tenen aquestes situacions és, al nostre entendre, que existeix un elevat grau de coneixement compartit que propicia l'acord ràpid, encara que necessari, i la continuïtat de l'activitat conjunta, en la qual només s'experimenta una breu inflexió.

b) Desacords on s'engega una negociació entre les participants amb arguments i procediments, especialment per part de la mare, per apropar més les definicions de partida. Per fer-ho, atén els arguments de la nena que es prenen en consideració, i té sempre presents els referents socials i culturals –referents del món gnom i del món humà– que l'adult domina. Aquestes situacions tenen una durada més llarga que en el cas anterior i més variable; en termes globals, una durada mitjana de sis o set torns totals.

Les negociacions sorgeixen d'una intervenció que es considera equivocada, o bé a l'omissió d'una intervenció esperada. En qualsevol cas, posen de manifest assumir que la nena no sap intervenir d'acord al model de la mare i poden acabar bé aconseguint que la nena intervingui de manera més adequada o bé amb la reconsideració del tema –obviant-lo per continuar. La mare explica, assumeix el control i basteix el procés amb l'ajut del modelatge, a través de preguntes successives, de recapitulacions-recordatoris procedents del vídeo i del món humà. En aquests casos és més rellevant i complex que en els anteriors el conjunt de recursos que utilitza la mare i els diferents graus d'ajut que posa en marxa per guiar la participació de la nena, ja que considera la definició de la situació des del punt de l'infant. En aquest sentit són interessants les renúncies estratègiques i els objectius prioritaris de la mare perquè es construeixin

significats compartits i per assegurar la fluïdesa de l'activitat conjunta, que són de naturalesa diferent al cas anterior.

La interpretació dels errors per part dels participants en aquesta activitat ens sembla interessant vistos els resultats que hem obtingut. Entenem que la possibilitat d'interpretar com un error una determinada actuació, o l'absència de l'actuació que és esperada, fa al·lusió implícitament a l'existència dels paràmetres que mare i nena comparteixen malgrat ser una activitat oberta. Així mateix, l'activitat lúdica, en cert sentit, com l'escolar, es caracteritza perquè els errors no són importants per a la producció; però la repercusió o importància que es dóna als errors —o més interessant encara, fins i tot el que es considera, o no, un error— sembla que depèn extraordinàriament de com els concep la mare i/o la nena segons els seus propòsits i referents en l'activitat conjunta. D'aquí ve, fonamentalment, la diferència entre el primer grup i el segon que acabem d'exposar.

(ii) En segon lloc, ens referirem als suports específics més rellevants que la mare proporciona a la nena i la seva relació amb els referents.

En termes generals, hem vist que la mare s'ajusta a les possibilitats de la nena per resoldre com a mínim una part de les diferències en les seves perspectives. Especialment en les intervencions en les quals es donen processos llargs de negociació entre les participants sobre les característiques del món gnom i món humà, en les intervencions de la mare apareixen indicadors que podem interpretar com a desafiaments semiòtics, i quan la nena té dificultats per fer les aportacions adients, la mare varia la seva perspectiva amb ajudes que progressivament s'ajusten més a les possibilitats de la nena. Un exemple d'aquestes intervencions són els cicles de preguntes que hem analitzat i que es vinculen als referents sobre el món gnom i el món humà. A partir del que s'esdevé en aquestes situacions en concret, se'ns planteja una qüestió interessant que no formava part de les nostres hipòtesis: ¿podem inferir alguna relació entre desacord, traspàs del control i desafiament semiòtic? i, d'altra banda, segons el resultat de la intervenció de la nena, ¿podem inferir una relació entre la reassumpció del control per part de la mare, la variació de la seva perspectiva referencial i el progrés en la construcció de significats compartits? Aquestes qüestions, a les quals semblen dirigir-se alguns dels nostres resultats, poden ser una de

les opcions per guiar l'aprofundiment en les relacions entre els dos mecanismes d'influència educativa en el nivell d'anàlisi detallada del discurs de les participants.

(iii) En tercer lloc, en l'anàlisi dels desacords hem trobat interessant, entre els recursos que utilitza la mare, que en les seves actuacions ofereix, directament o indirectament, una valoració positiva de les possibilitats de la nena. La mare, sense fer concessions ni perdre de vista el referent social i lúdic com ella els interpreta, té en compte les intervencions i suggeriments de la nena per a la resolució dels conflictes que pot ser important de cara a fomentar la iniciativa de la nena i a sentir-se una interlocutora vàlida, competent i autònoma. Així, la mare fomenta l'interès introduint canvis en el tipus d'activitat quan creu que la nena l'ha perdut, valorant les seves intervencions i utilitzant, en la correcció dels errors que la nena comet, el model correcte sense insistir en l'equivocació explícitament.

En efecte, la identificació i l'anàlisi dels desacords que experimenten les participants en la interacció ha estat per a nosaltres una font privilegiada per a la comprensió dels conflictes, de les diferents comprensions de la situació que tenen mare i infant, i, per tant, una via d'aproximació a la definició de l'activitat. Per altra banda, i pel que fa als propis participants, entenem que els desacords són una via d'explicitació de normes i significats que no estan suficientment compartits –o no han estat explicitats anteriorment o negociats– i susceptibles de ser discutits, acceptats i compartits.

3. RECURS AL CONEIXEMENT COMPARTIT: MARC SOCIAL I MARC ESPECÍFIC DE REFERÈNCIA

3.1. EL RECURS AL MARC SOCIAL DE REFERÈNCIA I AL MARC ESPECÍFIC DE REFERÈNCIA

En aquest apartat pretenem descriure i analitzar alguns dels mecanismes referencials que apareixen en el discurs i que tenen com a funció principal establir, mantenir i/o recuperar el significat compartit. En concret, ens interessa progressar en la comprensió de com l'ús d'experiències que suposadament són compartides per mare i filla intervé al servei de la construcció d'esferes cada vegada més àmplies d'intersubjectivitat. La classificació que utilitzarem per referir-nos al corpus de coneixements suposadament compartits respon al que ha estat anomenat recurs al **marc social de referència** i recurs al **marc específic de referència**, als quals ens hem referit en el segon apartat del capítol 1 d'aquest treball (Pla, 1989; Coll et al. 1992a; Coll et al. 1992b; Coll et al. 1995).

Ens referirem en primer lloc al recurs al **marc social de referència** (MSR). Els participants aporten a la situació d'interacció coneixements que poden ser compartits perquè pertanyen al mateix entorn social i cultural i perquè comparteixen experiències familiars. En conseqüència, es caracteritzen perquè han estat construïts abans de la realització de l'activitat conjunta que és objecte de la nostra recerca. En les nostres dades, el contingut d'aquests coneixements aportats, es refereix globalment a significats del món físic i social humà (creences, fets, valors, maneres d'actuar, etc.).

Pel que fa al recurs al **marc específic de referència** (MER), es refereix al fet que els participants aporten a la situació d'interacció coneixements que

poden ser compartits pel fet d'haver participat conjuntament en una activitat concreta entorn d'una tasca específica –en el nostre cas, l'activitat proposada per a la recerca. Es refereixen a significats que han estat construïts en el si d'aquesta activitat, però amb anterioritat al moment en què es tornen a utilitzar. En les nostres dades, el contingut d'aquests coneixements es refereix als significats del món fictici dels gnoms.

La hipòtesi bàsica que ens guia és que l'ús d'aquests coneixements compartits per les participants), i especialment per part de la mare (ja que partim de l'asimetria entre els participants, és un suport inestimable perquè l'adult afavoreixi el progrés de la comprensió conjunta respecte de l'activitat i dels continguts implicats; ho fa aproximant diferents definicions inicials i, segons els resultats de l'apartat anterior d'aquest mateix capítol, col·laborant en la resolució de desacords o incomprensions.

3.2. RESULTATS

Començarem per presentar molt sintèticament les dades globals del recurs a ambdós marcs de referència en les sis fases de joc de la seqüència d'activitat conjunta. A continuació, i més detalladament, presentarem aquestes dades en relació amb els tres tipus de segments d'interactivitat.

Per comentar el recurs de les participants al marc social i al marc específic de referència utilitzarem les dades que es presenten en la taula XVII, reproduïda a la pàgina següent.

Com s'observa en la taula XVII, la presència del recurs al marc social de referència és major en la primera i última sessió. Durant les sessions intermèdies es manté amb una presència menor.

Pel que fa al recurs al marc específic de referència, experimenta un augment significatiu a partir de la segona sessió i es manté al llarg de les següents fases de joc.

Taula XVII. Dades globals de recurs al marc social i al marc específic de referència

	1a sessió	2a sessió	3a sessió	4a sessió	5a sessió	6a sessió	Totals
MSR	13	3	4	-	1	4	25
MER	6	12	11	9	12	10	60
Totals	19	15	15	9	13	14	

Taula XVIII. Recurs al marc social i al marc específic de referència per tipus de segments d'interactivitat

	DE						R						A								
	1a s.	2a s.	3a s.	4a s.	5a s.	6a s.	T	1a s.	2a s.	3a s.	4a s.	5a s.	6a s.	T	1a s.	2a s.	3a s.	4a s.	5a s.	6a s.	T
MSR	9	-	-	-	-	-	9	3	2	2	-	-	1	8	1	1	2	-	1	3	8
MER	2	1	1	2	1	1	8	4	11	9	7	11	5	47	-	-	1	-	-	4	5
Totals							17							55							13

Finalment, tant el recurs al marc social de referència com el recurs al marc específic de referència, com veurem a continuació, prenen formes i funcions relativament diferents segons que apareguin en les primeres o darreres sessions i segons el segment d'interactivitat on apareixen.

Els tipus de segments d'interactivitat o formes d'organització de l'activitat conjunta identificats suposen un instrument bàsic d'anàlisi que no podem eludir en la presentació dels resultats. Per això, a continuació s'exposen el recurs al marc social de referència i al marc específic de referència dels tres tipus de segments d'interactivitat identificats (vegeu la taula XVIII, a la pàgina anterior).

3.2.1. EL RECURS AL MARC SOCIAL DE REFERÈNCIA

(i) En els segments d'interactivitat de delimitació de l'escenari, el recurs al marc social de referència apareix significativament en la primera sessió, i és amb un segment d'aquest tipus que s'inicia la seqüència d'activitat conjunta. Mitjançant configuracions de missatges vehiculats en forma de preguntes (en les quals sol·licita informació a la nena o en les quals avalua) i d'asseveracions, la mare argumenta la presa de determinades decisions, indaga coneixements de la nena i l'ajuda a designar correctament els elements del material. L'ús d'aquests recursos referencials constitueix també una ajuda de la mare per facilitar l'inici de la definició intersubjectiva de la situació: guia la identificació, l'exploració i la col·locació dels elements del material amb el qual totes dues, mare i nena, contacten per primera vegada. Els dispositius referencials que apareixen en el discurs es mostren mitjançant relacions de naturalesa fonamentalment indexical. A partir de la segona sessió desapareix l'ús d'aquests recursos, la qual cosa es pot interpretar com un indicador del progrés en la construcció de significats compartits.

M: ¿Esto qué es, Nora?

N: Un bambi.

M: ¿Qué?

N: Un bambi.

M: ¿Un bambi? Pero si los bambis no llevan cuernos así. Yo diría que es un toro.

(1ª sessió)

(ii) El marc social de referència apareix en alguns dels segments d'interactivitat de representació, en concret en les tres primeres sessions. A través de configuracions de missatges vehiculats en forma de preguntes (en les quals sol·licita informació a la nena o en les quals avalua), d'asseveracions i explicacions, la mare aporta informació nova o aclareix dubtes de la nena sobre significats que sorgeixen en el curs de l'activitat que realitzen. L'ús que la mare fa d'aquests recursos referencials compleix la funció de reforçar i d'assegurar la continuïtat de l'activitat; per això la mare amplia els significats compartits que s'han anat construint en la seqüència d'activitat conjunta. Els dispositius referencials que apareixen en el discurs es mostren a través de relacions de naturalesa tant indexical com intralingüística segons el moment en què apareixen. La mare pot ajudar la nena a establir relacions amb significats construïts anteriorment a través de la parla i, per tant, més desvinculats del context situacional en el qual es realitza l'activitat, o a través d'indicacions i senyalitzacions i, per tant, més vinculats al context situacional en el qual té lloc l'activitat.

N: ¡Ah! Pues no puedo poner mi pata para dentro. Mi pierna.

M: No, pero lo que pasa, Nora, lo que pasa, que el ciervo, el tobillo lo tiene diferente a nosotros. Nosotros hacemos así y así, y ellos hacen así y luego esto se les va para adentro. ¿Eh?, mira, ¿ves esto? Donde se acaba el pie, recto tienen diferente forma. Pero bueno, es igual yo ya lo entiendo, ¿eh? Bueno.

N: Bueno, estirada así.

(3ª sessió)

(iii) El marc social de referència apareix amb regularitat en els segments d'interactivitat d'aprofundiment. A través de configuracions de missatges vehiculats en forma de preguntes amb què sol·licita informació a la nena (en les quals avalua o li planteja un problema), d'asseveracions i d'explicacions en les quals utilitza la comparació, la contrastació i l'analogia, la mare valora els coneixements previs de la nena i aporta informació nova sobre algun significat específic sorgit en la situació. Aquests recursos referencials els utilitza la mare tant per iniciar com per mantenir i ampliar els significats compartits sobre algun tòpic o tema motivat per alguns dels referents relatius al món dels gnoms que apareixen en el curs de l'activitat. Aquests dispositius referencials es mostren, en el discurs, a través de relacions exclusivament intralingüístiques. Això podria

ser interpretable en termes d'avanços en la desvinculació dels significats del context físic en què apareixen, ja que cada vegada son més compartits i la mare es permet d'utilitzar opcions semiòtiques diversificades que poden provocar majors reptes o desafiaments a la nena.

M: Tú, Nora ¿qué piensas cuando, cuando una persona se muere...? ¿Qué le pasa? A ver, ¿tú qué crees que le pasa?

N: ¡No lo sé!

M: ¿No lo sabes?

N: ¿Y tú?

M: Bueno, exactamente tampoco lo sé. Solamente sé que se mueren, pero me parece que no se convierten así en árbol. Esto solamente lo hacen los gnomos, pero se tienen que morir porque no pueden vivir toda la vida.

N: Claro.

M: Una flor sale, se abre y al cabo de unos días ¿qué le pasa?

N: Claro.

M: Se muere, ¿no?. Una hormiguita va por la cocina de la Nora, se encuentra con un dedo de la Nora que le hace así y, ¿qué le pasa? Se muere, ¿no?

N: [Assenteix i mira M.]

M: ¿Un pollo que comemos al horno?

N: Se muere.

M: ¿Un gato que le atropella un coche?

N: Se muere.

M: Un señor que está muy malito, muy malito...

N: Se muere.

M: Y otro que está bien, pero que es muy viejecito, muy viejecito. También ya que es muy viejo, muy viejo, muy viejo...

N: Se muere.

M: Y al David, también le pasa lo mismo. El David tiene 400 años. Son muchísimos.

N: Y la Lisa.

M: Y la Lisa, tiene muchísimos, muchísimos años. Claro, llega un momento...

(6ª sessió)

Aquest exemple forma part d'un segment d'aprofundiment que apareix a l'inici de la sisena sessió després d'un breu segment de delimitació de l'escenari. Versa sobre la idea de la mort i la mare intenta atansar progressivament la nena cap a la idea de la mort en el món humà abans de passar al cas concret de la transformació dels gnoms en arbres.

Pensem que aquest exemple il·lustra diferents qüestions interessants, al nostre parer, que apareixen molt relacionades. En primer lloc, la mare

utilitza el marc social de referència per introduir el marc específic de referència constituït pel tema de la sessió: la mort dels gnoms. Amb aquesta manera d'actuar la mare intenta establir un pont perquè la nena pugui relacionar el que ja sap amb la informació nova que apareixerà en aquesta fase de joc. Efectivament, pensem que l'ús que fa la mare, en aquest cas, del marc social de referència és la recerca d'un ancoratge a partir del qual la nena pugui dotar de significat el procés tal com es porta a terme en el món dels gnoms.

En segon lloc, la mare està explorant els coneixements previs de la nena en relació amb aquest tema que, en principi, no és un tema habitual per als infants de cinc anys. Saber els coneixements previs de la nena sobre aquest tema li pot permetre d'ajustar d'una forma més adient la presentació d'aquest contingut per guiar el procés més d'acord amb el que creu que la nena necessita.

En tercer lloc, i pensem que de manera molt vinculada al punt anterior, cal ressaltar que la manera gradual amb què la mare introdueix les preguntes i els comentaris, serveix a la nena de bastiment en el procés d'anar-se apropant progressivament a la idea de mort, primer en relació amb els animals en diferents contextos, després en relació amb les persones i, finalment, en relació amb els gnoms.

3.2.2. EL RECURS AL MARC ESPECÍFIC DE REFERÈNCIA

(i) En els segments d'interactivitat de delimitació de l'escenari el recurs al marc específic de referència apareix en totes les sessions amb baixa freqüència. A través de configuracions de missatges vehiculats en forma de preguntes, d'asseveracions i de directives, la mare sol·licita informació donada a la nena, n'accepta els suggeriments i argumenta la presa de decisions sobre l'activitat. Aquests recursos referencials els utilitza per la mare per ajudar la nena a seleccionar el material que es necessita per jugar.

Els dispositius referencials que apareixen es mostren per mitjà de relacions de naturalesa tant indexical com intralingüística. En la primera sessió apareixen de forma indexical. Però a partir de la segona sessió la mare juga amb els dos tipus de relacions referencials en el seu discurs. Això sembla

mostra com es va avançant en la construcció conjunta del significat de l'activitat. La mare pot ajudar la nena a establir relacions amb significats construïts anteriorment a través de la parla i, per tant, més desvinculats del context físic immediat on es realitza l'activitat, o a través d'indicacions, gestos i senyalitzacions i, per tant, més vinculats al context físic on es té lloc l'activitat.

M: Dime ¿cómo jugamos hoy? ¿Eh?

N: ¡Claro! Vamos a poner todos los árboles, y no va a caber, no va a...

M: ¿No qué? ¿No va a qué?

N: Nada.

M: Hombre, hoy, hoy lo que podríamos hacer es que fueran a dar un paseo por el bosque como han hecho en la peli ¿no?

N: ¿En la peli? ¿Qué es?

M: ¿Qué quiere decir en la peli? ¿La peli? La película que hemos visto.

(2ª sessió)

(ii) En els segments d'interactivitat de representació, el marc específic de referència és utilitzat en tots els segments d'aquest tipus i amb elevada freqüència. A través de configuracions de missatges vehiculats en forma de cicles de preguntes, d'asseveracions i de directives, la mare sol·licita informació donada a la nena, valora els coneixements previs, n'accepta els suggeriments i argumenta sobre el que estan fent. La mare utilitza aquests recursos amb funcions diferents segons el moment en què apareixen.

La primera funció que compleix el marc específic de referència té a veure amb l'establiment de significats compartits que permetin iniciar l'activitat lúdica. Aquesta funció es reflecteix especialment en els primers segments de representació de les fases de joc.

La segona funció que detectem és mantenir o assegurar la continuïtat de l'activitat representativa a través de recapitulacions i d'al·lusions al guió de la pel·lícula –que de vegades preten garantir l'ordre dels esdeveniments i, altres, es refereixen als personatges i materials que necessiten per realitzar-los–, i també mitjançant referències a acords compartits per les participants en el transcurs de sessions anteriors.

La tercera funció amb què s'utilitza aquest recurs es dirigeix a restablir la referència compartida quan apareixen malentesos, desacords, incomprensions o trencaments. La mare negocia els significats amb la nena elaborant recapitulacions a través de les quals torna al guió que inicialment compartia amb la nena, i així reprèn la comprensió conjunta i avança en el procés de construcció de significats compartits. Els dispositius referencials que apareixen es mostren a través de relacions de naturalesa tant indexical com intralingüística. La mare juga amb els dos tipus de relacions referencials en el seu discurs.

M: ¿Y qué le pasaba a la nena cuando iba encima del zorro? ¿Qué le pasaba?
¿Qué le pasaba?

N: Los pollitos.

M: No, la nena. ¿Qué le pasaba cuando iba en el zorro?

N: Estaba cansada.

M: ¿Iba contenta o tenía miedo?

N: Tenía miedo.

M: ¿Y qué hacía? ¿Veía el paisaje?

N: Sí.

M: ¿Sí? ¿Con los dos ojos abiertos o con los ojos cerrados?

N: Con los ojos cerrados.

M: Y se encontraban al pollito, ¿no?

(2ª sessió)

N: Si éste no es el David, ay, jolín.

M: Es igual Nora, ahora ya lo he hecho todo, todo el episodio.

N: Este no es el David.

M: ¿Y qué le pasa al troll, Nora, al final?

N: Ay.

M: ¿Qué me pasa a mí? ¿Qué tengo que hacer?

N: Ay, mamá.

M: ¿Qué tengo que hacer?

N: ¡Hala! Igual.

M: ¿Cómo se acaba el episodio? ¿Qué tengo que hacer?

N: ¡Ayyyy!

M: ¿Eh?

N: ¡Gua!

M: ¿Qué tengo que hacer? ¿Qué me pasa? ¿Por qué me quedo hecha una piedra? ¿Eh?

N: Yo, yo soy ahora el troll. Tú el gnomo. No es éste el gnomo.

M: Si es igual, Nora.

N: Éste era el gnomo.

M: Ya, ¿ahora vuelve el gnomo?

N: Sí. El otro. Noo, no. Dando vueltas así. Tu, tu ru, tu tu, ar.

M: Y ahora tiene que bailar un poco más porque dentro de dos minutos se convertirá en piedra.

(4ª sessió)

(iii) En els segments d'interactivitat d'aprofundiment, el recurs al marc específic de referència pren rellevància a mesura que avança la seqüència d'activitat conjunta –a partir de la tercera sessió. A través de configuracions de missatges vehiculats en forma de cicles de preguntes en les quals sol·licita aportació d'informació –en les quals la mare avalua o planteja un problema a la nena–, d'asseveracions i d'explicacions en les quals utilitza la comparació, la contrastació i l'analogia, la mare valora els coneixements previs de la nena i aporta informació nova sobre algun significat específic sorgit en la situació.

L'ús d'aquests recursos referencials té com a principal funció iniciar, mantenir i ampliar significats relatius a un tòpic o tema específic del món gnom i/o humà. Aquests recursos emfasitzen les relacions entre els dos mons. Solen estar vinculats al tema global de la pel·lícula que mare i filla han vist conjuntament a l'inici de la sessió. Aquests dispositius referencials es mostren, en el discurs, a través de relacions exclusivament intralingüístiques. Això podria interpretar-se en termes d'avanços en la desvinculació dels significats del context immediat en què apareixen, ja que cada vegada són més compartits i la mare es permet d'utilitzar opcions semiòtiques diversificades que poden provocar majors reptes o desafiaments majors a la nena.

M: Tú, Nora, si tuvieras que ir a la Montaña del Más Allá, ¿en qué te gustaría convertirte?

N: En Nora.

M: No, pero no podrías ser Nora. Tendrías que ser o una piedra, o un árbol, o una flor, o el viento, o cielo, o nube.

N: ¿Al suelo?

M: Cómo que al suelo. Te, tú te convertirías. Ellos se han convertido en árbol, pues tú, ¿en qué te gustaría convertirte?

N: Tú primero.

M: No, yo te he hecho la pregunta. No vale.

N: Pero tú primera.